

د زره اوازونه

(د بېلابېلو ليکنو ټولګه)

Ketabton.com

سردار محمد همدرد

۱۳۹۴ لمريز کال

د زړه او اوازونه

(د بېلابېلو ليکنو ټولگه)

ليکوال

سردار محمد همدرد

۱۳۹۴ ل کال

د کتاب پښندنه:

د کتاب نوم: د زړه او اوزونه

ليکوال: سردار محمد همدرد

خپرونډی: د افغانستان ملي تحریک، فرهنگي خانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاین: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال / ۲۰۱۵ م

د تحریک د خپرونو لړ: (۱۰۹)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) كال په پيل كې له خپلو گرانو هېوادوالو سره ژمنه كړې وه چې د دې كال په بهير كې به (شل عنوانونه) بېلابېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې كوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد كال د كې پر (۲۸) مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ كې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې كړل. ملي تحريك په ياده غونډه كې ژمنه وكړه چې د (۱۳۹۴ ل) كال په بهير كې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې كوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه كار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينگ هوډ كړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي كوي. دا اثر چې ستاسو په لاس كې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه كړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې گټه پورته كړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليكوالو، ژباړونكو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير كې يې يو بل سره مرسته او ملگرتيا كړې او دا فرهنگي بهير يې بريالى كړى، د زړه له كومې مننه كوي او كور وداني ورته وايي.

د هېواد د فرهنگ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنگي خانگه

د زړه اوازونه ټولگه سوه

د هغه چا په هکله چې د هجرت د ټولو ناخوالو سره سره یې په نابلده سیمه او نا اشنا وخت کې ادبي هڅې شروع او تر نن ورځ یې را رسولې دي. د هغه چا په هکله چې، په هلمند ولایت کې یې د ډېرو خیریه کارونو او ټولنیزو ستونزو د حل په برخه کې لومړني گامونه په زیاتې دلاورۍ سره اخیستي دي.

د هغه چا په هکله چې، نن ورځ د هلمند ولس د خپلو مشکلاتو او ستونزو د حل لپاره مخ ورته را اړوي زیات خوښ سوم چې د ملي تحریک مشر ښاغلي محمد اسمعیل یون په هلو ځلو یې د مقالو ټولگه د چاپ تر پولو ورسېده.

دا ښاغلی سردار محمد همدرد دی چې د خپل زړه خواله یې د مقالو په بڼه د وخت او شرایطو په غوښتنه په لیکنیز ډول د ولس سره شریک کړي دي. اوس یې د مقالو ټولگه ولس ته د خپل تاریخ او په ژوندانه کې د خپل نیت په باب پرېښودل.

دا کتاب به ولس ته د دې زمانې ستونزې او مشکلات په بڼه ډول شرحه کړي او تاریخ به یې لوستونکو ته دا هم وښيي چې په روانو وختونو کې پر ولس، وطن او وجدان د چا لخوا څه تېر سوي دي؟

په پای کې ښاغلي همدرد ته، د ده، د دغو هڅو د پایلې مبارکي وایم، پر گوتو او قلم یې برکت.

درنښت

الحاج محمد اسماعیل شریعتیار

هلمند

۶/۱۲/۱۳۹۴

زما خبرې

زموږ په ټولنه کې ليکنې ډېر خلک کوي خو ليکوالان مو د گوتو په شمېر دي ليکوالي يو لوی هنر دی، پراخې سينې او لوی فکر ته اړتيا لري.

ما که څه هم له پخوا څخه په ادبي برخه کې يو شمېر ليکنې کولې، شعر مې هم ليکه، خو کله چې د مهاجرت له ترخو شپو بېرته خپل خوږ هېواد ته راستانه سولو نو دلته يو شمېر ستونزو، د ځينو خلکو کړنو مې د ضمير غلی غبر او بښ کړ او د قلم له بې تابې مې وخت نا وخت يو څه ليکنې وکړې چې يو شمېر پښتو ويب پاڼو کې خپرې سوې هم دي.

دروند مشر او منلي استاد بناغلي محمد اسماعيل يون راڅخه وغوښتل چې خورې وړې ليکنې مې راټولې کړم او يو کتابگوټی ترې جوړ کړم، نو د استاد په بيا بيا غوښتنه مې دا دی دا کار وکړ.

دا مقالې چې په بېلابېلو وختونو کې مې ليکلي دي، ټولنيزې، سياسي او ادبي پکې شاملې دي. دا ټولې ليکنې په واقعيت کې زما د زړه دردونه او زما د زړه اوزونه دي.

کله چې مې خپلې ليکنې راټولولې نو بيخې ډېرې وې خو يو شمېر يې داسې وې چې د وخت سره سمبنت خواره او يو شمېر يې داسې وې که اوس ولوستل سي هم بې گټې نه دي.

زما د ليکوالۍ ډېری تمرکز پر ادبي ليکنو دی، ځکه ادبي ليکنې زړښت نه لري، د هر وخت لوستونکو لپاره پکې نوي مالومات وي.

د دې کتاب په لومړۍ برخه کې تر ډېره سياسي او ټولنيزې مقالې راټولې سوې دي خو په دويمه برخه کې يې ادبي ليکنې دي، داسې ادبي ليکنې چې

يو شمېر ادبي شخصيتونه پکې پېژندل سوي دي، د دوی پر هنر خبرې
سوي دي.

د هلمند په اوسنيو ځوانانو کې يو شمېر داسې فرهنگي شخصيتونه وو
چې نور افغانستان يې له نوم سره نا اشنا و، ما هڅه کړې د هغوی پر ژوند
او هنر مې يو څه ليکلي دي.

تر دې وړاندې مې د ماشوم د ادبياتو هم يو څه کتابونه چاپ ته تيار دي،
خو د محترم استاد او يو شمېر ملگرو په بيا بيا غوښتنه مې دلته يو شمېر
ليکنې راټولې کړي دي، هېله ده ستاسو په درد دوا سي.

ستاسو خواخوږی

سردار محمد همدرد هلمند

افغان سوله بيه نه لري

له کومې ورځې چې افغانستان کې کورنۍ جگړه پيل سوې ده، بېلابېلو بنسټونو هېوادونو، ادارو د افغانستان د سولې لپاره مجلسونه او ناستې کړي دي.

زه د تېرو څلورو لسيزو د جگړې په اړه د سولې پر هڅو خبرې نه کووم، يوازې دې ته راحم چې، د طالبانو د رژيم د ړنگېدو وروسته د وسله والو طالبانو سره پر سوله باندې د بېلابېلو غونډو، کنفرانسو او ناستو باندې بحث کووم.

اوس خبره دا ده چې، ځينې خلک وايي که د طالبانو سره سوله کېږي نو د تېرو ۱۳ کلونو لاسته راوړنې دې له پامه نه غورځوي، نور بيا وايي چې طالبان وحشيان او د دې وطن دښمنان دي او د هغوی سره سوله نه ده پکار، د ملي وحدت د حکومت پر گدۍ ناست چارواکي عجبې ضد او نقیض خبرې کوي، يو چارواکی يې پر خپل سر وايي: «د طالبانو سره سوله نه ده پکار» دا راته ډېره جالبه ده چې ارگ بيا د سولې په تلاش پسې له هرې ممکنه لارې څخه کار اخلي.

خبره دا ده چې، د افغانستان د ولسونو لوی هېله او ارمان سوله ده او هغه څوک چې د سولې مخالفت کوي هغوی د جگړې تاوان او ضرر نه دی ليدلی، له لوکسو دفترونو خبرې کوي، زموږ بېچاره ولس چې هره ورځ د دغې ناوړې او بدبختې جگړې قرباني دی هره ورځ ترې رنج وړي.

د افغانستان د بنسټمنان هیڅکله په افغانستان کې سوله نه غواړي، دوی د خپلو ناوړه موخو لپاره له هر ډول مکاری، څخه ګټه اخلي، ترڅو خپل ناوړه اهداف سرته ورسوي.

زما په اند که په افغانستان کې جګړه بندېږي او سوله راځي، دا سوله هیڅ قیمت نه لري، دا که په هر بیه کېږي د دې هېواد د ولسونو په خیر دی.

دا که په هره قربانۍ او هره غوښتنه کېږي، باید وسي، ځکه مور هره ورځ ګڼ شمېر خلک په جګړه کې له لاسه ورکوي، د جګړې د بندېدو، د ولس د خوندیتوب او مصونیت لپاره باید دولت او سوله کې ښکېلې غاړې باید له هرې لارې کار واخلې او هیڅ خنډ باید خپلې مخې ته پرې نه ږدي.

د افغانستان سوله لپاره بین الافغاني مذاکره پکار ده او دا باید د افغانانو څخه یوه اجماع جوړه سي، صداقت، رښتینولي، اخلاص په کولو سره کېدلی سي ډېر پرمختګونه وسي.

تېرو ۱۳ کلونو کې چې د ښاغلي کرزي په مشرۍ د سولې کومه شورا جوړه سوه، دغه ډول شورا ګانې جوړول نتیجه نه ورکوي، ځکه په دې شورا کې داسې خلک موجود وو چې سوله یې نه غوښتله.

سوله کې ولسي خلک او هغه خلک چې په سیمه او منطقه کې اوسي، باید کار ترې واخیستل سي او د سولې په خبرو کې باید ونډه ورکول سي ځکه دوی اغېزمن تمامېدلی سي.

د سولې لپاره چې طالبانو کوم شرطونه وړاندې کړي دي د افغانستان د حکوم په ګټه دي، په دغه شرطونو کې په قطر کې د دغې ډلې سیاسي دفتر په رسمیت پېژندل، د ملګرو ملتونو له تور لست څخه د طالب مشرانو ایستل، د طالب زندانیانو خوشي کول او د سولې پر ضد تبلیغاتو مخنیوی شامل وو.

طالبانو دغه شرطونه د قطر پلازمېنې دوحه کې د پگواش په نوم يوه
خپرنيز مرکز له خوا جوړه شوې غونډه کې وړاندې کړي دي.
دغې ډلې، بحث ته د افغانستان په کرکېچ کې ټول بنسکېل لوري ور بللي
وو، خو افغان دولت دغه بلنه نه وه منلې.

اوس پوښتنه دا ده چې افغان دولت د سولې لپاره نارې وهي، له گاونډيانو
تر نړيوالو ټولو ته چغې وهي چې سوله بايد وسي خو د مخالفې ډلې لخوا
هغه شرطونه چې د حکومت له وسه هم دي ولې يې نه مني؟
مالومه خبره ده چې حکومت کې داسې خلک شتون لري چې يا به سوله نه
غواړي او يا به د سولې په وړاندې خنډونه جوړوي.

جگړه کې له ټولو بنسکېلو خواو هېله کووم چې په رښتيني ډول دي د سولې
لپاره له اخلاصه ډک قدمونه واخلي، د دې خاورې او ولس په خاطر دې
بايد نوره جگړه بنده کړي.

سوله يو داسې الهي نعمت دی چې په دې هېواد او دې خاوره کې د هر
اوسيدونکي په گټه دی، که په جگړه او د بهرنيانو په شتون او د دوی پر
سياست او پيسو جوړېدلی نو اوس به مو وطن جوړ وای، خو تر څو چې
خپله افغانان لاس په کار نه سي او بنسکېلې خواوې صادقانه هڅې ونه کړي
نوبله لار نسته.

پر مور قیامت دی

د یو چا سره مې بحث کاوه د افغانستان پر حالاتو مو خبرې کولې هغه دوست مې بیا د اوسني عربو او سوريې حالاتو باندې هم خبرې وکړې او بیا یې په ډیرې ناهیلۍ راته وویل چې اخیره زمانه ده او قیامت کیږي، دده تر دې خبرې پورې ماته هغه کیسه راپیاډ سوه:

((یو وخت یو چا په محکمه کې جوار کرلي وه نو بیا یوه گیدرې په روږدې سوې وه او دده جوار به یې خوړل، سړی ډېر په غوصه سو اخیر یې یوه تلکه ورته کنبښنوده او گیدرې یې په ونیوله وروسته یې په درخته پورې وتړله او خپل زوی ته یې وویل چې ورسه توپک راوړه، گیدرې چې وکتل چې د سړي سترگې سړې دي او په غوصه دی او نه مې پرېږدي نو سړي ته یې وویل پام کوه چې وه مې نه ولې او که دې زه وویستم قیامت کیږي، سړي ورته وویل چې څنگه قیامت کیږي؟ گیدرې ورته وویل چې ما به ستا لس یا شل جوار خوړلي وي ته ددې لپاره پر ټوله دنیا قیامت راوړي؟

سړی چې ډېر ساده و پري ته یې لاس کړ او گیدرې یې ایله کړه، گیدرې چې لږ مخته ولاړه لږ لږې ودرېده سړي ته یې وویل پر نوره دنیا که قیامت و او که نه و پر ما خو قیامت و.))

زموږ د هیواد حالاتو ته په کتو سره وروسته له دیارلسو کلونو نړیوالې ټولني په خپلو ټولو ژمنو سره سره په افغانستان کې نه جگړه بنده سوه، نه افغانانو د ارامۍ او سوکالیۍ ساه واخیسته.

په تېره میاشت کې په هلمند کې د ماژدا موټر بم، په بدخشان کې غمبزه، په خوست کې غمبزه، په ننگرهار کې ناورین.

دغه ټولې پېښې سره له دې چې لسگونه بې گناه ولسي وگړي پکې ووژل سول، ژوبل سول، ځوانان، ماشومان، ښځې او سپين ږيري پکې له منځه ولاړل له ځان سره ځينې دردونکي او بورنونکي کيسې هم لري.

په هلمند کې يو سپين ږيری چې په سترگو ږوند و او شل زوی يې ورسره و ماته راغلل او راته وې ويل چې بې گناه زوی مې بندي دی، هيڅ جرم يې نه دی کړی، تاسې مرسته راسره وکړئ او زما اواز پورته کړئ، ما د دوی ستونزه د هلمند د ولايتي شورا له مشر سره شريکه کړه، هغه وويل را وايستوه، ما چې دا سپين ږيری ورواستو تصادفاً د ولايتي شورا مشر ته يو کار پيدا سوی و او د خپل کارځای څخه وتلی و، نو دغه سپين ږيری د خپل شل زوی سره د نوموړي د دفتر په دروازه کې هغه ته منتظر و چې څو شپې وروسته د ولايتي شورا د مشر د شخصي دفتر مخته د ماژدا موټر بم يوه درنه چاودنه وسوه چې ټول ښاريې ولږزوه او دغه ږوند سپين ږيري او شل زوی يې هغه هېلې چې د پوره کېدو لپاره د ولايتي شورا د مشر دروازه ټکوله د تل لپاره له ځان سره خاورو ته يوړلې او ږوند پلار او شل زوی دواړه شهيدان او بندي زوی يې هماغه شان بندي پاتې سو.

پېښې خو ټولې دردونکي دي، د هر مسلمان او افغان غم او وژنه دردونکې ده، خو ځينې بيا داسې پېښې وي چې د انسان زړه لږزوي.

دويمه دردونکې پېښه چې هر افغان يې په اورېدو ولږېد د ننگرهار په وروستۍ وحشيانه چاودنه کې د دوه داسې ورونو وژل کېدل و چې له واده يې يوه اونۍ تېرېده. دغه دواړه ورونو په يو وخت ودونه کړي و. د ناويانو د لاسونو څخه يې د واده د نکريزو خوشبويي لانه وه تللې، د خپل خوږ او ارمانجن ژوند يې فقط اوه شپې او اوه ورځې تېرې وې چې د دواړه ورونو په وينو سره جسدونه د ناويانو مخې ته کېښودل سول. دا صحنه هيڅ د

زغملو نه ده او د دې نړۍ د هر سخت زړه لرونکی انسان به حتمن ورته وژاړي.

تر دې مخکې د خوست دردناکه پېښه باندې د خوست د ښار هر دېوال وژړل، ډېرې خويندې او ميندې د وير په تغر کښېناستي. دغه راز د بدخشان پېښې هم د افغانانو سترگې نمجنې کړې او په ټوله کې د هېواد وروستيو پېښو، نا امنيو د بشر وجدان ته ټکان ورکړ او پر افغانانو قيامت جوړ سو.

ديارلس کلونه د امنيت په اړه بېلابېلو ژمنې راسره وسوې خو لا هم موږ د امنيت او پرمختگ خوبونه وینو، پر ځای ددې چې هېواد کې مو ارامي او سوکالي راسي ورځ تر بلې مو هېواد کې د نا امنۍ اور تازه کيږي. چاودنې کيږي، پر لويه لاره مو مسافرين تښتول کيږي چې دغه کار او نا امنيو په ټوله کې د هېواد د خلکو او ولسونو اندېښنې را پارولي دي، هر څوک که دولتي دنده لري که شخصي په بیره کې دی او ځان مصون نه احساسوي.

يو بل جنگ هم راباندې پيليدونکی دی، يو بل قيامت هم راباندې جوړيږي، د داعش په نوم د وسله والې ډلې نوي فعاليتونه او د دوی وسله والو بريدونو د خلکو په زړونو کې ډېره ويره خپره کړې ده. هر څوک په دې فکر کې دی چې خدای ج مکره کورنۍ جگړه به پيل سي او زموږ سرنوشت به څه وي.

دا ټول حالات لومړی د ولسمشر او اجرايه مشر لخوا راباندې راپېښ دي او په دوهم قدم کې فاسد او ظالم چارواکي چې دوی هر ډول امکانات لري، د وسله والو په کيسه کې نه دي، که هر څومره نا امني جوړه سي دوی کولی سي ځانونه خوندي کړي يا په هېواد کې او يا له هېواده بهر، خو عام ولس به څه کوي، همداسې په وینو کې به لمبيزې لکه په ننگرهار، هلمند، خوست، بدخشان او د هېواد په نورو بېلابېلو سيمو کې چې ولمبېدل.

د امنیت تر څنګ مو بل لوی مشکل په ټول هېواد کې د فقر څادر خپور دی، هر ځای لوړه ده، بېکاري اوج ته رسېدلې، ولسمشر کله وایي اقتصادي څرخ په خوځښت راوړم، کله یوه ژمنه او کله بله خوز مور په ولس قیامت او د قیامت ورځ جوړه ده.

په افغانستان کې د امریکا ژوبل سیاست!

نږدې یوه نیمه لسيزه وړاندې چې کله امریکا پر افغانستان حمله وکړه او د طالبانو حکومت یې ړنگ کړ، ورسره سم یې په دغه هېواد کې نوی حکومت رامنځته کړ، پرمختیایي کارونه یې پیل کړل او پر بېلابېلو سیاسي او پرمختیایي طرحو یې کار وکړ. چې په ترڅ کې یې ملیاردونه ډالر ولگول، او له بله اړخه یې زرگونه پوځیان یې مړه سول خولا تر اوسه هم په خپله جگړه گیر پاتې دي.

مهمه دا ده چې امریکا د څه لپاره په افغانستان کې جنگېدله او څه یې وکړل؟

د طالب او القاعدې سره جگړه د امریکا ډېره ستره او لویه سیاسي پلمه وه چې، ګواکې په افغانستان کې ورسره جنگیږي، خو د امریکا هدف یوازې د طالب او القاعدې ختمول نه و بلکې د دوی له لوري د هغه وسله وال مقاومت له منځه وړل وو، چې په سیمه کې د دوی د ستراتیژیکو موخو د عملي کولو په وړاندې یو اساسي خنډ وو.

هر څوک په دې پوهېږي چې امریکا ملیاردونه ډالر په افغانستان کې مصرف کړل خو تر اوسه څوک دې ته څیر نه دي چې په کومو برخو کې یې مصرف کړل او څه معلومه ګټه یې وکړه؟

امریکا پر داسې پروژو پیسې ونه لگولې چې بنسټیزې وې او ګټه یې تل پاتې وه، بلکې په داسې هوایي پروژو یې پیسې مصرف کړې چې یوازې یې د دوی د جگړې د ګټلو لپاره کمپاین، او د سیمې خلک په یو بې ثباته ټولنیز، اقتصادي او سیاسي چاپیریال کې وساتي، چې بېلګې یې د فساد تخم شیندل، جنایت کاران حاکمول، یو ځانګړی قوم له سیاسي او طبیعي ژونده بې برخي کول، او نور دي. ددې ترڅنګ د ولس د عامه فکر د بې

ثباتی لپاره یې په سلگونو استخباراتي مطبوعاتي رسنی رامنځ ته کړي، چې هر گړی زموږ په ناخبره ټولنه کې د زهرو د شیندلو په توگه استعمالیږي.

بل پلو کله چې افغان ملي اردو جوړه سوه، امنیتي ځواک جوړ سو، بېلابېل برخو کې پوځیان وروزل سول خو پوره تجهيز او هوايي ځواک یې حمایه نه سو. امریکایانو د طالبانو روانه جگړه مهار نه کړای سوه، په افغانستان کې یې د ایران، پاکستان او نورو گاونډیو سیاسي، نظامي او کلتوري لاسوهنو پر وړاندې یې تفاوته پاتې سو او ځان یې یوازې د افغانستان په کلي کور کې دننه جگړې ته وقف کړ چې لا دوام لري. په رښتیا باید امریکا او د دوی متحدینو د کورني کړکېچ ته د ودې ورکولو پر ځای د افغانستان بهرني او په ځانگړي توگه سیمه ییز سیاست، اړیکو، سمون او پراختیا ته پاملرنه کړې وای.

د پاکستان مداخله په افغانستان کې دومره ښکاره وه چې خوڅو څله یې په افغانستان باندې نظامي یرغلونه هم وکړل، خو امریکا او د دوی متحدین یې پر وړاندې چپ پاتې سول. او پدې اړه یې هیڅ سیاسي دریغ ونښود.

ښکاره او روښانه ده چې په افغانستان کې روانه جگړه له امریکې پېښه ده او غځېدل یې هم دوی پورې تړاو لري، د خپلې بهرنۍ پالیسۍ له مخې یې زموږ په هېواد کې د جگړې د ختمېدو لپاره په تېره یوه نیمه لسیزه کې گڼ کنفرانسونه جوړ کړل، د سیمې هېوادونه یې راوبلل، مشورتي غونډې یې وکړې او د خپلو موخو د ښه عملي کولو لپاره یې د بېلابېلو هېوادونو دریځونه تحلیل کړل ترڅو د خپلو موخو د پلي کېدو لپاره زمينه مساعده او ممکنه مخالفونو ته له منځه یوسي.

پخواني هېواد مشر حامد کرزي د حکومت په وروستیو کلونو کې نوموړی په دې وپوهېدو چې امریکا د افغانستان ساتنې او افغانستان جوړونې پر

ځای یوازې خپل ستراتیژک اهداف عملي کوي، د هیواد مشر کرزي له لوري د امریکي سره د افغانستان د امنیتي تړون نه لاسلیک د امریکا لپاره یو ستر سیاسي گذار وو. چې سربیره پردې امریکا خپل سیاسي فشارونه زیات کړل خو کرزي یې سیاسي ګوتخنډونو ته تسلیم نه سو.

د امریکا اهداف یوازې په افغانستان پورې محدود نه دي، په سیمه کې پاتې کیدل، د هندوستان د چټکې ودې په وړاندې مبارزه او ورسره ملګرتیا، پاکستان، د چین سره د نویو سیاسي ګټو پالنه، د کسپین د هېوادونو، روسیه، سوداګریزي لارې، د افغانانو د نادره ځمکنی عناصرو (REES) ته لاسرسی او نور دي.

ددې ترڅنګ هر وخت امریکا ضد او نقیص خبرې کوي، کله غونډه جوړه کړي او استخباراتي اداره یې اعلان وکړي چې نور افغانان پر پښو ودرېدلي دي او کولی شي د نړیوالو له شتون پرته د خپل هېواد ساتنه وکړي، د دغه اعلان تر شاه چې خپلو موخو ته په رسېدو کې پاتې راسي نو بیا ووايي چې طالبان به څو کاله نور هم په افغانستان کې د جګړې توان ولري، بیا بل وخت اعلان وکړي چې په افغانستان کې د امریکا شتون ته اړتیا نشته موږ باید ولاړ سو، بل وخت د امریکا بل لوړ پوړی چارواکی بیا اعلان وکړي چې امریکا باید څو کاله نور هم افغانستان کې پاتې سي.

له یوې خوا د امریکا د استخباراتي ادارې مشر وینسنټ سټیوارډ خبر ورکوي چې طالبان به تر ۲۰۱۸ز پورې په افغانستان کې د حملو توان ولري، بل پلو بیا د امریکا بل لوړ پوړی چارواکی خبر ورکړي چې افغانان کولی شي د طالب وسله والو مخه ونیسي.

دا او ورته د امریکا تاکتیکي څرګندونې دي، چې د روانو حالاتو پورې اړوند د دوی پر ګټو او ناګټو راڅرخي، له بله اړخه د امریکا دغه ډول خبرو او څرګندونو په افغانانو کې یو ډول ناروغي پیدا کړې ده، چې نه سیاسي

فيصله کولای سی او نه هم ځاني، هر افغان ورځ تر بلې ځان نا امنه احساسوي، د خپل امنیت او خونديتوب لپاره مجبور دي چې هر څه پر ځان ومني او هر ډول ډلو ټپلو سره لاس یو کړي.

که امریکا غواړي چې افغانستان د ثبات لوري ته بوزي، نو تر ټولو لومړی باید جگړه ودروي. په افغانستان کې هغه خوځښتونه حمایه کړي، چې په رښتیا سره د افغانستان د ژغورنې اود سیمې د ثبات لپاره اغېزمن دي. افغانستان باید نور د ازمويل سوي حرکتونو او حزبونو د ولکې څخه ووځي. د اداري فساد له منځه وړل یوازې او یوازې د فاسد سالارانو او جنایت سالارانو په مجازات ورکولو سره کیدای سی، نه په مکافات ورکولو.

بيده لا وژل کېږو!!!

افغانستان کې روانې جگړې خورا ډېر وخت ونيو، کلونه کلونه پر دې خاوره اورونه بل سول، ځوانان، پېغلې، مېندې، پلرونه او تنکي تنکي ماشومان مو د بمونو، باروتو او د جگړې سرو لمبو خوراک سول. وينې وبهېدې، اسمان وژړل، زړونه وچاودېدل، ارمانونو کوکې وکړې، د بې گناه انسانانو چغې تر اسمانه ورسېدې خو د افغانانو د دښمن زړه يې نه سو.

د کابل پر ښار وروستي وسله وال بريدونه چې خلک يې له درانه خوبه وينس کړل، ځينې په خپلو وينو کې ولمبېدل، ځينو خپل د بدن خواږه غړي له لاسه ورکړل خو ځينو مېندو او پلرونو د خپل زړه ټوټې په خپلو سترگو په وينو لژنده وليدل او اسمان ته يې په وازه خوله کوکې وکړې. سره له دې چې په دې وروستيو کې زموږ هېواد له هره پلوه ټکېده، اقتصادي بحران رامنځته سو، بې کاري ډېره سوه، غلاوې، تښتوني او نور ويړه اچوونکي پېښې په زياتېدو سوې، ورسره د نا امنۍ بې رحمه خپې هم ورځ تربلې په لوړېدو دي او په پوره غرور افغانان په خپله غېږه کې غرقوي.

يوه مشهوره اصطلاح ده وايي: «تر بدترو بدترې سته» رښتيا هم، چې موږ د نن په حالاتو ځورېږو خو د سبا حالاتو ته مو فکر نسته، دهغه توپان مخه نه نيسو چې سبا را روان دي، په داسې حال کې چې راتلونکي توپان ته په بټو بټو سترگو گورو، خو غم يې نه کوو. پخوا به نا امنې محدودې وه، يوازې په لويو بازارونو، څلور لارو، گڼ ميشتو ځايونو کې وه، که به چاودونه و سوه هغه به هم داسې ځای وه چې، سيمه کې حاضر خلک به پکې مړه او ژوبل سول، نور په کورونو کې به

خلک خوندي و، دښمن به هم داسې ځای برید نه کاوه چې کورونه او عام خلک دې ډېر زیانمن سي.

خو اوس کیسه بل ډول ده، له بد تر بدترې راغلي دي، په وروستیو بریدونو کې چې د کابل په ګډون د هېواد په لږ او برکې وسول، کورونه یې رانسکور کړل، انسان پکې د لویو لویو ودانیو تر دېوالو لاندې سول، ویجاړی، پېښې سوې، ماشومان په کورونو کې په لوبو او ساتیرو بوخت ول، ښځې او د کور مېرمنې په خپلو کارونو لګیا وې چې د دښمن بې رحمه بریدونو ښامار خپلې خولې ته واچولې.

اوس په خپلو کورونو کې هم خوندي نه یو، په ډاډه زړه څوک ډوډی نه سي خوړلی، سهار چې کوم زوی له کوره وځي نو مورجانه یې په دې خاطر په ځیر ځیر ورته ګوري چې فکر نه کوي زلمی زوی به یې بېرته کور ته روغ او سلامت راسي، پر افغانانو هره ورځ ویر، هره ورځ مرګ او هره ورځ قیامت تیریري.

په ننني عصر کې نړیوالو، ګاونډیو او نورو ګڼو هېوادونو د افغان وژنې لپاره بېلابېلې طرحې وازمایلي، خپلې سیاسي واګې یې پرې ټینګې کړې، تجربې یې ترلاسه کړې او پر افغان وژنه یې یو له بل سره سیالی وکړې. د وسله والو وروستی بریدونه چې د کابل په شا شهید او نورو سیمو کې ترسره سول، د افغان وژنې لپاره لویه دسیسه وه چې سلګونه عام وکړي پکې ژوبل او بې کوره سول.

له یوې خوا افغانستان کې د وسله والو ډلو ډېرښت، بل پلو د دوی ترمنځ اختلافات او ترڅنګ یې داسې لوی بریدونه چې سړي عام پکې قتل ترسره سي، دا به د هغه هېوادونو چې افغان وژنې لپاره دلته بېلابېلې ډلې روزي بله نوې لوبه ده.

د وسله والو په ډبري بريدونو کې عام خلک وژل کيږي، په دې وروستيو کې د يونما د يو راپور له مخې چې په تېر يو کال افغانستان کې ۷۰ سلنه ولسي خلک د دولت د وسله والو په بريدونو کې وژل سوي او ژوبل سوي دي، که څه هم طالبانو د يونما دغه راپور رد کړ، خو دا ډول بريدونه لکه په دې وروستيو کې چې يې کابل او نورو ولايتونه شاهدان و، د يونما راپور ته بری ورکوي.

په ټوله کې افغانستان کې هغه ډلې چې دولت ضد جگړه بيز فعاليتونه کوي، په بنسکاره ډول رسنيو کې ځانونه افغانان بولي، دوی وايي جگړه له دې لپاره کوي چې افغانان له جنگه وباسي او ارامي رامنځته سي. اوس پوښتنه دا ده دغه جگړه مارې ډلې چې د افغانانو سوکالي غواړي ولې افغانان وژني؟؟

ځواب څرگند دی چې دا په اصل کې د افغانانو دښمنان دي، په دې خاطر افغان وژنه کوي.

په ټوله نړۍ کې د جگړې لپاره خپل اصول او قوانين وضع سوي دي، جگړه کې بنسکېلې خواوې مالومې دي، دوی يو بل پېژني او د يو بل په وړاندې جگړه بيزې کړنې ترسره کوي، نور چاته زيان نه اړوي، خو افغانستان هغه هېواد دی چې عام افغانان پکې د جگړې قربانيان دي، د افغانستان په جگړه کې د بل سوي اور خس او خشاک ولسي وگړي دي، دوی نا خبره او بې گناه دغه اور ته غورځول کيږي او بنسکېلې خواوې يې ننداره کوي.

اوس دا پوښتنه هم پيدا کيږي چې نړيواله ټولنه پر افغان وژنه ولې چپه خوله ده، دوی خو ځانونه د بشر د حقوقو سرلاري بولي، د نړۍ په هر گوټ کې چې کومه بشري او جنايي سرغړونه پېښه سي دوی يې په اړه نڅ پورته کوي، خو پر افغان وژنه ولې څه نه وايي؟؟

مالومه خبره ده چې ټوله نړۍ په افغانستان کې خپلې گټې، موخې او ارادې لري، خو افغان مشران هغه مجبوره خلک دي چې مجبوراً هر څه ته غاړه ایزې دي، دوی نړیوالو ته اړتیا لري او دې ته مجبوره دي چې د دوی ډېرې خبرې ومني او د هېواد د یوې داسې بربادۍ لپاره یې عملي کړي چې ټول زیان یې عام ولس ته ورسېږي.

تبليغات که واقعي جگړه ؟

افغانستان د نړۍ يو له هغه هېوادونو څخه دی چې، د انقلابونو او جگړو لويه سابقه لري.

د نړۍ هر څو اکمن او امپراطور خپل زور همدلته ازمايلي دی چې په نتیجه کې يې په همدې سيمه کې په گوندو و سوی دی او په ډېرې بې شرمۍ تېنېدلی دی.

د تاريخ خواته نه څو، اوسنۍ حالاتو باندې خبرې کوو. د روس د يرغل نه مخکې افغانستان په سيمه کې يو سيال هېواد و. هغه گاونډيان چې اوس د افغانستان په سرنوشت لوبې کوي تازه زېږدلي وو، د روس يرغل د نړۍ د دوه سترو قوتونو بېلگه وه. دواړو قوتونو چې روس او امريکا وو خپله سيالي ترسره کړه چې په دغه سيالۍ کې افغانستان ټوک ټوک، ميليونه خلک شهيدان، معيوبين او مهاجر سول چې اوس هم در په در دي، کور او کلی يې نه دی مالوم، کله يو هېواد ورته گواښ کوي او کله بل گاونډي هېواد.

د روس او امريکا په دې سيالۍ کې د افغانستان بنسټونه له منځه ولاړل لکه ملي پوځ، تاسيسات، عامه ځايونه او ټول ارزښتونه چور او تالا سول. چې په پايله کې د دې خاورې قسم خوړلو د بنسټانانو ته ښه زمينه چمتو سوله او پر افغانانو يې داسې لوبې وکړلې چې زړونه يې يخ کړل او دا لوبه تر اوسه روانه ده، مالومه نه ده چې تر کومه به روانه وي؟؟؟

زه نه غواړم په دې لنډه ليکنه کې هر څه تشریح کړم، بلکې يوه يادونه يې کووم، د جنگ جنگ خبرې په دې هېواد کې دومره تکرار سولې چې په نړۍ کې يې بېلگه نه پيدا کېږي. شاوخوا څوارلس کاله وړاندې پخوانی ولسمشر حامد کرزی د نړيوالې ټولني په مرسته افغانستان ته راغی او

حکومت یې اعلان کړ. یو ځل بیا د افغانستان نوم په نړۍ کې د یو هېواد په توګه راڅرګند سو، په لومړیو کلونو کې د امنیت سره سره ځینې پرمختګونه رامنځته سول، خلکو ته هېلې پیدا سوې، ګاونډیو هېوادونو ته مهاجر افغانان بېرته هېواد ته راستانه سول، خو که د پخواني جمهور رئیس حامد کرزي په حکومت کې نور پرمختګونه رامنځته سول ورسره ډېرې بدبختۍ هم ووزېږېدې، فساد اوج ته ورسېد، ځینو پخوانیو زورواکو ته په حکومت کې بڼې بڼې چوکۍ ورسېدې چې حکومت یې نور هم خراب کړ، امنیت خراب سو، خلک پر دولت بې باوره سول، د بهرنیو لخوا ولسي ډله ییزې وژنې ترسره سوې.

که څه هم د ښاغلي کرزي حکومت نږدې ۱۳ کاله دوام وکړ خو لومړني پرمختګونه او امنیت یې تر پایه برقرار ونه ساتو.

د کرزي له حکومت وروسته دا دی د محمد اشرف غني په مشرۍ نوی حکومت وپنځېده، چې دې حکومت ته خلکو هېلې او تمې په دې خاطر ډېرې وې چې فکر یې کاوه له یوې خوا به د تېر حکومت نیمګړتیاوې له منځه ولاړې سي، خالیګاوې به ډکې سي او بل پلو ولسمشر او اجرایه رئیس په ټاکنیزو مبارزو کې ډېرې زیاتې ژمنې له خلکو سره کړې وې، داسې ژمنې چې د پوره کېدو او سرته رسېدو امکان یې ډېر و، خو دواړه مشرانو ونه سول کولی چې پوره یې کړي، ځکه دوی له یوې خوا د نوي حکومت په مقرريو سره یوه خوله نه و او بل پلو د هېواد په لر او بر کې امنیتي ګواښونه، اندېښنې او ستونزې ډېرې سوې.

په افغانستان کې اوسنۍ جګړه چې ځینې وخت دولت وايي دا یوه تبلیغاتي جګړه ده، دا خبره هم سمه ده له یوې خوا به تبلیغاتي بڼه هم ولري، خو بل پلو واقعیت هم دی، ۱۵ کاله د وسله والو طالبانو جنګېدل، امنیت ته ګواښ پېښول، دننه هېواد کې خلک له یوې سیمې بلې ته کوچېدل او په

دې وروستيو کې د داعش يا د اسلامي دولت وسله والې ډلې راپيدا کېدل
د جگړې واقعي اړخونه دي.

چې دغې واقعي جگړې د افغانستان شمالي ولايت کندز ته سقوط هم
ورکړ.

زموږ په هېواد کې د جگړې په اړه په هره سيمه، کلي، کور، پتي او بانډه
کې خبرې دومره گرمې او تودې دي چې يو ډول رواني ناروغي يې هم پيدا
کړې ده، که واقعي جگړه هم وي د خلکو اندېښنو، شته امنيتي گواښونو په
افغانستان د جگړې فضا حاکمه کړې ده، له هرې سيمې، هر ځای او حتی د
خپل کور له خونو د خلکو ويره راځي.

د افغانستان د عامې روغتيا وزارت هم په دې وروستيو کې خبر ورکړ چې
د دې هېواد دېرش فيصده خلک په رواني ستونزو او شل فيصده يې په
رواني ناروغيو اخته دي.

جگړه بې کاري زېږوي او بېکاري د رواني ناروغيو سرچينه ده، بل پلو
نورې نړۍ ته د افغانستان جگړه يوه فکري او رواني جگړه معرفي شوې ده،
دوی داسې فکر کوي چې دغه جنگ تشې او اوزې دي چې رسنيو کې
انځورېږي، خو خبره داسې نه ده.

هغه وخت به د افغانستان جنگ هغه خلکو ته چې دا جنگ تبليغاتي او
تشې او اوزې بولي رښتيني او واقعي جنگ ښکاره شي چې خپله پکې خوږ
سي، مالي او يا ځاني زيان ورته ورسېږي، بيا به هيڅ وخت ونه وايي چې دا
يو اوزې تبليغاتي جگړه ده.

زه دا منم چې نن سبا تبليغات او رسنۍ د جنگ په غځولو او کرارولو کې
ستره ونډه لري، خو که دولت د واقيعت په عينکو کې خپل هېواد ته
وگوري نو ډېر داسې شيان به وويني چې دوی يې له ولس او خلکو پټوي
خو هغوی يې ويني.

یوازې د کندز په جگړه کې له دواړه غاړو بې حده تبلیغات و سول، خو زیان یې هغه چا ولید چې هلته کندز کې و. یوه اونۍ په رسنیو کې دولت او طالبانو دواړو د ښار حاکمیت ادعا کوله، خو واقعي انځور بل ډول و، ښار یوازې د ځایي خلکو په مرگ ژوبله بدل سوی و.

زه په وروستیو کې د یو بشر په توگه له ټولو غاړو دا هېله او غوښتنه کووم چې که په تبلیغاتو جگړه مخته بیا یې هم په داسې توگه دې تبلیغات کوي چې زیان یې عام ولس ته ونه رسیږي، لکه په کندز کې چې ولسي وگړو د دواړه غاړه د تبلیغاتو په پایله کې ټوک ټوک سول، ووژل سول، ژوبل سول او بې کوره سول.

د حکومت بدیل لرو خو د نظام بدیل نه لرو

افغانستان د روس له راتگ څخه مخکې داسې یو نظام او حکومت درلود چې، د سیمې او نړۍ سره یې سیالي کوله، د روسانو د یرغل څخه وروسته چې افغانستان په کورنۍ جگړه کې ښکېل سو، هغه هېوادونه چې د افغانانو د قربانۍ له برکته یې خپله ازادې واخیسته هغوی هم پر افغانانو خپلې لوبې وکړې.

هغه نوی زېږول سوی ماشوم پاکستان نن د افغانستان په سرنوشت لوبې کوي، افغانستان یې د نړۍ د لویو قوتونو په خاص ډول امریکا او بریتانیا د رسی کشۍ مرکز وټاکه.

یو هېواد چې په کورنۍ جگړه اخته سي، بې سرپرسته سي، بیا نو هر څوک کولی سي چې د خپلو موخو لپاره په اسانه هلته کار وکړي او بېلابېلې سیاسي، نظامي او هر ډول تجربې او ازماښتونه ترسره کړي.

په دغه ډول هېواد کې بیا ملي ارزښتونه، گټې او د خاورې خپلواکي ساتنه ستونزمنه خبره ده، په داسې یو حالت کې بیا چې بېلابېل استخباراتي کړۍ په یو هېواد کې د خپلو موخو لپاره کار کوي، تر هرڅه وړاندې بیا هغه کسان چې د دې وطن ملي گټو ته ژمن وي هغوی په نښه کیږي او له منځه وړل کیږي.

اوس اصلي خبره دا ده چې، په دې هېواد کې لا ولې موږ ملي گټې نه تعریفوو؟

کله کله ځینې دوستان نظام ږنگوي او ځینې حکومت ږنگوي.

حکومت د یو هیواد له عالي او رسمي غړو څخه جوړیږي چې د کورنۍ او بهرنۍ تگلارې جوړول او پلي کول یې مهمه دنده بلل کیږي. په دغو عالي غړو کې د کابینې وزیران او نور لوړ پوړي چارواکي راځي چې په پارلماني

نظام کې د کابینې مشر صدر اعظم یا لومړی وزیر وي او په ریاستي نظام کې بیا د کابینې مشر ولسمشر یا جمهور ریس وي. د پارلماني نظام بېلگه لکه هند، او برتانيا، او ریاستي نظام بېلگه لکه افغانستان او ایران. حکومت او حکومتي چارواکي په دريو گونو مقننه، قضايه او اجرائیه ځواکونو کې مخامخ ښکيلى او ونډه لري او د حکومتي تگلارو د پلي کولو او نه پلي کولو چارې همدوی ته ورتړغاړې دي. د افغانستان د اساسي قانون د اویایمې مادې په یوه برخه کې د حکومت تعريف داسې سوی دی:

”حکومت له وزیرانو څخه جوړ دی چې د جمهور ریس تر ریاست لاندې کار کوي.“ یانې حکومت اجرائیوي ځواک دی.

په یو نظام کې بیا د یو هېواد د نوي او زړو حکومتونو ټولې لاسته راوړنې، ادارې، سیاسي، اقتصادي، پوهنیز، کرنیز، سوداگریز پرمختگونه شامل وي او ټول هغه څه چې یو هېواد یې پر پښو ودرولی وي، دغه ډله کې راځي. اوس راځو دې ته چې په اوس وخت کې موږ د حکومت بدیل لرو خو د نظام بدیل نه لرو.

د بېلگې په ډول: که له اوسني حکومت څوک راضي نه وي، کار نه سي کولی، بنایي نوی حکومت رامنځته سي، ټاکنې ترسره سي، ولسمشر له خپلې دندې استعفا وکړي، پر ځای یې بل ولسمشر وټاکل سي، نوی ولسمشر نوې کابینه اعلان کړي او بالاخره په حکومت شته ستونزې له منځه یوسي.

خو نظام چې د هېواد ټول پرمختگونه، که په هره برخه کې سوي دي، ړنگ سي نو بیا یې بدیل نه لرو او بېرته یې جوړول ډېر وخت غواړي.

د بېلگې په ډول: نظام کې د افغان ملي پوځ هم شامل دی، که ملي اردو ټوله لیرې سي او یو ولسمشر وایي چې زه نوې ملي اردو جوړووم، نو دا به ډېر

وخت واخلي، که يو څوک ووايي چې زه په ټول هېواد کې شته پرمختگونه له منځه وړم، نوی پيل کووم، نوی پوهنيز بهير پېلووم، روغتيايي خدمات له صفر شروع کووم، نو دا به هم کلونه کلونه وخت ونيسي. نو په دې خاطر د حکومت بديل لرو خود نظام بديل نه لرو. بله مهمه خبره دا ده په اوس وخت کې که څوک په حکومت نيوکه کوي، داسې نيوکه دې وکړي چې نظام ته زيان وانوړي او نه پر نظام گوزار وي. نيوکه بايد اسې وي چې، ملي گټې او ملي ارزښتونه زيانمن نه سي.

په هر هېواد کې کورنۍ جگړه د واک لپاره وي که سياسي جگړه وي او که نظامي، بنکېلې خواوې تل وایي د هېواد لپاره جنگيږي، ترڅو سم حکومت رامنځته سي، په ټوله نړۍ کې دا اصول دي چې د هېواد په کورنۍ جگړه کې د جنگېدونکې ټولې خواوې چې هره يوه يې واک ته ورسېږي نظام نه ړنگوي، ملي ارزښتونه، ملي گټې او ملي شتمنۍ نه زيانمنوي، خو زموږ په هېواد کې چې تل د قدرت لپاره جگړه کېږي قدرت ته تر رسېدو وروسته واک ته رسېدلې ډله نظام هم ړنگوي، ټول هېواد لوتې لوتې کړي، ملي پوځ له منځه يوسي، شته پرمختگونه لولپه کړي چې بيا د بل حکومت تر رامنځته کېدو پورې هيڅ پرمختگ نه سي کولی او حتی لولپه پرمختگونه پرېښو نه سي درولی.

ترڅو چې زموږ د قدرت مټينانو ملي ارزښتونه نه وي پېژندلي، نظام ته وفاداره او ژمن نه وي، د واک نشه يې له فکړه ونه وځي او ملي شتمنۍ ونه پېژني نو هېواد به مو دغه شان وروسته پاتې وي.

د روسانو ماتې که د سیمې بریا؟

د ۱۳۲۷ د سلواغې شپږویشتمه د پخواني شوروي اتحاد پوځ خپله ماتې ومنله، په افغانستان کې تر نهه کاله تېرولو وروسته په گونډو سول او دا هېواد یې پرېښود.

د روسانو په راتگ سره یوازې افغانستان هدف نه و، دوی د سیمې ډېر هېوادونه په ځانگړي ډول گاونډیان لکه: ایران، پاکستان او غوښتل یې د هندوستان تر تودو او بو پورې ورسپړي، په دې وخت کې روس د سیمې یو داسې لوی ښامار جوړ سوی و، چې ازبکستان، تاجکستان، ترکمنستان، اذربایجان، ارمنستان او ماورالنهر هېوادونه یې تر ستوني تېر کړي و.

دا سور ښامار داسې عافي سوی و چې یوازې اسیا نه بلکې غوښتل یې چې په نړۍ باندې خپله لویه امپراطوري جوړه کړي، دوی د خپل وخت موډرنې سلاوې، قوي نظامي او تخنیکي وسایل، زميني او هوايي ځواک په درلودلو سره داسې لوی قوت و چې په نړۍ کې بل داسې قوت نه و چې د دوی مخه دې ونیسي.

نورو کوچنیو قوتونو لکه امریکا او برتانیه په خپلو کورونو کې له دې ښامار څخه بېرېدل او حتی ټولې نړۍ ځان خوندي نه باله.

دې سور ښامار د نړۍ د ټولو قوانینو خلاف په افغانستان تېری وکړ، دې تېري پوره نهه کاله وخت ونيو، افغانان د هېواد په لر او بر کې د دوی پر وړاندې راپورته سول، دوی داسې ظلمونه ترسره کړل چې؛ د بشر په تاریخ کې ساری نه لري.

ډلییزې وژنې یې وکړې، ماشومان، ښځې او بوډاگان یې شهیدان کړل او لوی لوی کلي یې تر خپلو توپونو لاندې کړل، چې اوس په ځینو ولایتونو

کې پر هغه خلکو چې په ډلییز ډول شهیدان سوي دي څلي هم جوړ سوي دي.

د روسي لښکرو پر وړاندې د افغانانو بې سارې قربانۍ کې یو میلیون افغانان شهیدان، یو میلیون معلول او اوه میلیونه افغانان بېلابېلو هېوادونو ته مهاجر سول چې په دومره لویه کچه د افغانانو قربانې به همېشه په نړیواله کچه د تاریخ په پاڼو کې ثبت وي.

دغه سره لښکر غوښتل چې افغانان د ځمکې له سره ختم کړي چې د پلټنو له مخې د هرو دوه افغانانو په سر دوی یو ماین زموږ په هېواد کې ښخ کړي دی، کله چې دغه سره لښکر زموږ په هېواد کې ماتې وخوره نو دا یې هم وویل چې زموږ ماینونه به زموږ له ماتې کلونه وروسته هم له افغانانو سره جنگیږي.

افغانانو دغه سره ښکېلاک ته په ماتې ورکولو سره هغه پیاوړي قوتونه چې له روس څخه بېرېدل د هغوی پر وړاندې یې د روسي لښکرو قوت مات کړ او هغوی ته یې هم لار هواره کړه چې د روس پر وړاندې په پوره جرأت راپورته سي.

په داسې حال کې چې افغانستان په کورنۍ جگړه کې ښکېل و امریکا او نړۍ ته پکار نه وه چې، د روس له ماتې وروسته افغانستان یوازې پرېږدي، کله چې روس په گوندو سو؛ امریکا په خپله مخه ولاړه او افغانستان یې د داسې گاونډیو لومو ته ورپرېښود چې، هغوی له خدایه دا غوښتل چې افغانستان د دوی په لاسو کې کښېږي.

پر ځای ددې چې د افغانستان د ولسونو قدردانی سوی وای د نړۍ ډېرو هېوادونو په ځانگړي ډول گاونډیانو د افغانستانو په کورنیو چارو کې لاس وهنې وکړي.

ګاونډیو هېوادونو په ځانګړي ډول پاکستان او ایران له وخت ګټه واخیسته او افغانان یې په تنظیمونو او ډلو ووېشل او د افغانانو هغه متحدوالی چې د روس په څېر قوت یې مات کړ له منځه یووړ او په کورنیو جګړو اخته سول.

که له یوې خوا ګاونډیو هېوادونو افغانان ډلې ډلې کړل، بل پلو امریکا هم نه غوښتل چې د مجاهدينو یووالی او قوت دې همداسې پاتې شي. پاکستان یوازې دا نه چې د سور بنامار له حملې د افغانانو د قربانۍ په وسیله وژغورل سو بلکې د قوي اقتصاد خاوند سو، اتومي بټۍ یې ورغولې او د وخت څخه په ګټې اخیستنې یې ځان ورساوه. خو د افغانانو په دې بې سارې قربانۍ سره سره پاکستان داسې نامردانه مداخلې په افغانستان کې وکړې چې د افغانستان د کورنۍ جګړې لوی لامل بلل کېږي.

بل پلو ایران هم زموږ هغه ګاونډی هېواد و چې تر خپله وسه وسه یې په افغانستان کې لاس وهنه وکړه او د کورنیو جګړو په پراختیا کې دوی هم لوی لاس لري.

ورته وخت کې د افغانستان هغه رهبران چې د جهاد او مقاومت دروند مسؤلیت ورتړغاړې و، متاسفانه په دې ونه توانېدل چې دا با ارزښتنه بریا وساتي؛ دوی په خپلو منځونو کې د قدرت پر سر داسې شخړې وکړې چې، د جهاد سپېڅلی نوم یې تر خاورو لاندې کړ او هر مشر په دې نوم چې ګواکې جهاد یې کړی دی ځانته یې د واک او امتیاز غوښتنه کوله، د دغه رهبرانو خپل منځي شخړې او د قدرت پر سر اختلافات دې حد ته را ورسېدل چې هر مشر په خپله سیمه کې ځانته حکومت کاوه، پاتکونه یې جوړ کړل، غلاوې، چپاو او نور ظلمونه خپل وروستي حد ته ورسېدل، بالاخره چې د دغه مشرانو به هر څه خوښه وه هغه به یې کول، د دوی دغه

کړنو د سپېڅلو او رښتینو مجاهدينو ارمانونه تر خاورو لاندې کړل او په ټوله کې يې د جهاد نوم بدنام کړ. که افغانانو د روس په څېر ستر او زوره وړ ښکېلاک ته ماتې ورکړه نو دا يې هم کولی سول چې د گاونډيو له شره ځان خلاص کړي او د دوی مداخله ونه زغمي خو ځينو مشرانو د قدرت او واک په خاطر د ميليونونه افغانانو قربانۍ ته ونه کتل او گاونډيو ته يې په خپل لستونې کې ځای ورکړ او دوی پخپله خپلې لمن ته داسې اور پورې کړ چې تر اوسه لا بل دی، خو په دې سترگې نه پټيږي چې قدرت پلوه مشرانو د سپېڅلو مجاهدينو او د افغان ولس په حق لوی تېری وکړ او داسې ناوړه کارونه يې وکړل چې زموږ اوسنی نسل د رښتینو مجاهدينو په اړه منفي فکر کوي.

د عدم تشدد پر مرکز د تشدد ډک برید

د لوی افغانستان د جوړېدو او د پښتنو د یووالي ارمانجن ستر مبارز پاچا خان پر پوهنتون برید چې له امله یې ۲۰ بې گناه کسان چې ډېری یې محصلین وو ووژل سول او گڼ شمېر نور پکې ژوبل سول.

د عدم تشدد د دې سرلاري ستر مبارز مبارزه هم د تشدد په وړاندې وه، هغه د خپل ټول ژوند په مبارزه کې د ټولنیز عدالت، انصاف او برابری لپاره هم ژمن و او هم یې په دې برخه کې نه ستړي کېدونکي هلې ځلې وکړې، د لوی افغانستان هرې سیمې ته یې سفرونه وکړل، له خلکو سره یې ولیدل، جرگې یې جوړې کړې او د پښتنو د پوهولو هڅې یې وکړې.

په دې وروستیو کې دې ته ورته ډېری پېښې رامنځته سوې دي او دا پېښې د ډیورنډ له پولې اغارې او دې غاړه په پرلپسې ډول ترسره سوي دي.

اوس ستونزمنه خبره دا ده چې، د دې قربانیو قربانیان یا پښتانه دي او یا هم نور افغانان، خو حکومتونه د خپلو ناوړه موخو لپاره داسې یوه لوبه کوي چې د خپلو ناروا گټو لپاره پر دې خاوره باندې همدغه حالات روان وساتي.

نن چې د عدم تشدد د مبارزې پر سرلاري اراو بناد پاچا خان بابا پر پوهنتون دا برید ترسره کېږي نو دا دا مانا لري چې د عدم تشدد فکر د له منځه وړلو لپاره هڅې کېږي.

اوس چې په دې سيمه کې کوم اور بل دی دا هغه وخت مړ کېدای سي چې د عدم تشدد فکر په ټولنه کې خپور سي او انساني حقوق اجتماعي عدالت د اسلام د مبین دين په رڼا کې خلک ترې برخمن سي.

د دا ډول پېښو مخنيوی په دې توگه نه سي کېدلای چې د وخت حکومتونه يو پر بل تورونه ولگوي، بلکې دا د ټولې سيمې دولتونو لپاره له اخلاصه ډکه اراده پکار ده.

دا يو څرگند سياست ته اړتيا لري، يو د بل د کور په وړانولو هيڅکله په دې سيمه کې امن نه سي راتلی او دا هم بايد ټول ومنو څوک چې د بل کور خرابوي هغه به هيڅکله په خپل کور کې د امن خاوند نه سي.

اوس خبره دا ده دا قربانۍ خو په دې سيمه کې روانې دي، اوس چې ارزښتونه زيانمن کېږي دا ډېره خطرناکه خبره ده.

پاچا خان بابا چې د ټول انسانيت د پوهولو او د دوی لپاره د پوهې پر گانه سنبالېدل يې ارمان وو، نن سره له دې چې پښتانه څوک د هغه ارمانونو پوره کېدو ته نه پرېږدي، بلکې د هغه پر نوم پوهنتون باندې بريدونه هم دا په ډاگه کوي چې زموږ دښمن يو دی او د پښتون وژنې او افغان وژنې لپاره دلته لويه لوبه روانه ده، داسې لوبه چې د پولې دواړه غاړو ته پوهنيز مرکزونه هم خوندي نه دي او بريدونه پرې کېږي.

په ټوله کې بيا خبره پښتنو ته راځي او گوته دوی ته نيول کېږي، ځکه اوږد پښتون پر کور بل دی، هغه د يو شاعر خبره دلته ښه صدق کوي چې وايي: «هلته هم زه مرم، دلته هم زه مرم»

ترخو چې پښتانه يو نه سي، ترخو چې دوی د پاچا خان ارمانونه پوره نه کړي، ترخو چې دوی زده کړې ونه کړي او خپل دښمن ته يو نه سي، ترخو چې د نورو لاسوهنه په دې هېواد کې بنده نه کړي نو تل به د دغه ډول بریدونو ښکار يو، عام خلک به مو په وینو کې لږلي وي، ښوونځي، پوهنتونونه، روغتونونه، بازارونه او مسجدونه به پر ویر ځایونو بدل وي او حتی د لمونځ کولو لپاره به له ویرې مسجد ته نه سو تللی، ښوونځي او پوهنتون ته به د دښمن د برید له ویرې د زده کړو لپاره نه سو تللی او تردې پورې چې خپله کوټه او مېلمستون کې به له مېلمه سره هم په ډېره ویره او اندېښنه ناست يو، ځکه داسې ځای پاتې نه سو چې دښمن برید پرې ونه کړ او روغ پاتې سو، له مذهب تر کلتوره او له ښاره تر کلیو او کورونو هر څه نا امنه سول.

د یو بل ته گوته پر ماشه ورونو میندې پر یوه تگر

د سرې میاشتي د ریاست له مخې تېرېدم، دېرې اړمنې نسجې د مرستو په انتظار ناستې وې، ورغلم، دوه سپین سرې نږدې سره ناستې وې، خپلو منځو کې یې خبرې کولې، له یوې مې پوښتنه وکړه، وبې ویل زوی مې عسکر و، په جگړه کې شهید سو، بچیان او ماشومان یې بې سرپرسته سو، څوک یې پوښتنه نه کوي، دلته راغلي یم چې یو څه مرسته راته ورسیري.

څنگ ته یې بله سپین سرې نسجې ناسته وه، مخکې له دې چې پوښتنه ترې وکړم، خپله یې وویل زوی مې په جگړه کې شهید سو، ما ورته وویل زوی دې څنگه شهید سو، ویل یې زوی مې طالبانو کې و خپل سر یې وبایلله، هیڅوک نه سته چې بچیان یې وساتي، راغلي یم چې مرسته ورته ټوله کړم. نږدې څلور لسيزو جگړو موږ ته همدغه میراث راپرېښود چې افغانان خود په خوده د نور په اشاره جگړه کوي، خو زیان یې ټول موږ افغانانو ته رسیري.

همدغه افغانان چې یو بل ته گوته په ماشه دي، میندې یې پر یوه تگر بچو ته خیرات ټولوي.

د روس او افغانستان ترمنځ جگړه چې وسوه، دا یوه مقدسه جگړه او جهاد وو، همدغه جگړه کې امریکا خپلې موخې ولټولې، ځان یې تر یوه حده ورساوه، خپلو موخو ته د رسېدو لپاره یې زمینه برابره کړه، بېلابېلې لومې یې جوړې کړې، د روس په وړاندې یې اسامه بن الادن و جنگاوه، خو چې

وخت بدل شو، همدغه اسامه يې خپل دښمن وباله، پر ضد يې ټوله نړۍ راوپاروله او بالاخره يې پاکستان کې وواژه.

يانې دلته دوست او دښمن نه دی مالوم، خپله افغانانو ته دلته ځينې وخت يو شمېر خلک دښمنان وي، همدغه دښمنان يې بل وخت دوستان وي، ښه مثال يې د مشرانو جرگې پلاوی دی چې ورغی او له روس څخه يې مرسته وغوښته، هغه روس چې درې لسيزې وړاندې مور جگړه ورسره وکړه او په خپل هېواد کې مومات کړل.

همدغه روس چې افغانان يې پر وړاندې وجنگېدل، اوس د مشرانو جرگې پلاوی ورغی او د مرستې غوښتنه يې ترې وکړه.

که بل پلو وگورو پاکستان امريکا ته په دې خاطر هډې ورکړې چې افغانستان کې د طالبانو پر وړاندې جگړه وکړي، د دې جگړې تر شا هم د پاکستان گټې خوندي وي، خو کله چې جگړه اوږده سوه، امريکا يې په وړاندې تر ډېره پاتې راغله، د سولې د خبرو او ازې پيل سوې نو پاکستان طالبان خپل دوستان بولي او په ډاگه يې استازيتوب کوي.

که وکتل سي په مجموع کې جگړه د افغانانو نه ده، بلکې د نړيوالو او د سيمې د هېوادونو ده خو افغانستان يې د خپلې جگړې ډگر گرځولی، پر افغانانو لوبې او ازموينې روانې دي، له هر لوري افغانان په يوه او بل نوم وژل کيږي، که نن دوه افغانان يو بل ته گوته په ماشه ناست دي د همدغه نړيوالو او يو شمېر گاونډيو هېوادونو لوبه ده.

دغې جگړې ډېرې ميندې بورې كړې، ډېرې كوندې سوې، ماشومان يې
پلاره سول، كه طالب وژل كيږي او كه عسکر ټول زيان يې مور افغانانو ته
رسېږي.

داسې تور سرې چې چايي پلو هم نه سوليدلی خونن په بازار کې د همدغې
بدبختۍ له امله فقر کوي.

جگړه اخر تر کومه؟

د خدای ج په خاطر، د همدغه بور او کونډو ميندو په خاطر نوره جگړه بس
کړئ، نور جنگ ودرؤئ، نورې وينې مه تويؤئ؟

سیاست که مسخري؟؟

په دې باید لوی شکر ادا کړو چې زموږ افغانستان له سیاست پوهانو ډک دی؛ که دوه سپین رېبري خپلو منځو کې خبرې سره کوي نو د دوی پر خوله به سیاست وي، که په کور کې او کلي کې بنځې پر تناره خبرې کوي نو په روانو حالاتو به یې تود بحث شروع کړی وي، که هتې ته د سودا لپاره ورسې نو پر سیاسي موضوع به راگډ وي، لنډه دا چې په هر ځای کې، ښوونځي کې، روغتون کې، بازار کې، کلي او کور کې سیاست دی. د پورته خبرو موږ او تاسې ټول شاهدان یو خو ما په دې خاطر وکړې چې، په خپل دفتر کې ناست وم یو دوا پلورونکی راته راغی، راته وې ویل غواړم ځان د ولسي جرگې را روانو ټاکنو کې کانديد کړم تاسې مرسته راسره وکړئ، د دغه ملگري خبره په لومړیو کې راته ټوکه ښکاره سوه خوله ټینگار وروسته یې پوه سوم چې ټینگه اراده یې ده، خو ماته د نوموړي دا خبره ډېره جالبه ښکاره سوه، ځکه فکر نه کووم که تر اوسه د افغانستان پر روانو حالاتو هم خبر وي، که ووايم په دې به هم خبر نه وي چې په افغانستان کې اوس څه ډول حکومت دی نو مبالغه به نه وي.

دغه ملگری راسره ناست و چې فېس بوک مې خلاص کړ، وار له واره مې د کابل پوهنتون استاد او سیاسي شنونکي ډاکټر فیض ځلاند پر پوست سترگې ولگېدې، زه د خپلو پورتنیو خبرو د ښه ربط لپاره د ډاکټر صیب څرگندونې کټ مټ رانقلووم:

ډاکټر فیض ځلاند لیکلي و: ((د گران افغانستان د بربادۍ یو ستر لامل زموږ بې سواده سیاستوال دي. زموږ خلک چې بیکاره شي او یا مالداره شي، بیا نو سیاست ته مخه کړي. وه ځوانانو سیاست د بیکاره خلکو کار نه دی. سیاست د عالم، پوه او لوستو کار دی. هغوی چې د افلاطون

(جمهوریت)، د ارسطو (سیاست)، د روسو (ټولنیز تړون)، د میکاولي (شهبزاده)، د هابز (لیویاتان)، د محمد علیه سلام (سیرت) یې لوستی نه وي، د لینکن، ستالین، چرچل، روزلویلت، ماو، لینن، مندیلا، گاندي، فخر افغان په ژوند او مبارزې خبر نه دي، د هغوی په سیاست کې گوتې وهل د ځان او قوم شرمول دي)).

زه د ډاکټر صیب پورته خبرې تایدووم، رښتیا هم کله چې زموږ خلک ډېرې پیسې پیدا کړي، کله چې زموږ خلک بېکاره شي نو داسې مفکوره ورپیدا سي چې راسه ته هم ځان ولسي جرگې یا ولایتي شورا ته کانديد کړه، که بریالی سوې لوی سیاستوال به درڅخه جوړ سي، په تلویزونو کې به پر تودو بحثونو کې مېلمه کیږي، ټول خلک به دې وپېژني بالاخره به یو لوی موقف ته ورسېږي.

دغه شان وسول، موږ او تاسې په اوسني افغانستان کې د ډېرو کاډبو سیاستوالو شاهدان یو، چې د سیاست په مانا او مفهوم هم نه پوهېږي خو د پیسو او زورواکۍ له مخې په یوه او بل نوم وکالت کوي او ځان ته لوی لوی سیاستوال وايي.

دغه کار په ډېرو بې سواده او ناپوهه پیسه لرونکو خلکو کې دا انگېزه پیدا کړې ده چې سیاست وکړي، د سیاست په نوم په ټولنه کې ځان مطرح کړي او دا فکر ورسره وي چې د سیاست له لارې به زه لوی سړی سم، بله ورځ به والي سم څه به سم او څه به سم.

زموږ د اوسني سیاسي نظام د ناکامۍ یو لوی لامل دا هم دی چې ډېری نالوستي خلک د سیاست دعوه کوي، ځان ته سیاسي شنونکي وايي خو د دوی سیاست د هېواد او ټولنې په زیان تمام سوی دی.

سیاست لوی پوهې ته اړتیا لري، سیاستوال باید لومړی خپل دیني او کلتوري ارزښتونه مطالعه کړي، په پوره مانا ورباندې وپوهېږي، د نړۍ

روان بهير تر څار لاندې ونيسي، د خپلې ټولنې د ستونزو تل(بيخ) ته وربښکته سي، واقعي مشکلات پيدا کړي، لويه حوصله ولري، په پوره توگه ملي گټو ته ژمن وي او د ټولنې د خلکو پراخ باور بايد ولري. نو چې اوس درمل پلورونکی هم زموږ د هېواد په سياست کې ونډه اخلي، داسې څوک به څنگه د خپلو خلکو حق وغواړي چې د دوه خړو وربشې نه سي بېلولی؟؟

زما په اند دا زموږ د ناکام سياست پايله ده چې بې سواده خلک اوس دا جرآت کوي چې سياسي واگې په خپل لاس کې واخلي، زموږ د نالوستو خلکو هغه هېلې چې خپلو سياسينو ته يې لري مړاوې سوي دي، د خلکو د اميدونو څرکونه په تيارو بدل سوي دي، نو خامخا به يو نالوستي سره دا فکر پيدا کيږي چې راسه ته په سياست کې برخه واخله گوندې خدای سياسي نظام مو سم سي او افغانستان د سيمې له نورو هېوادونو سره په سياست کې سيال سي.

زور دولت او اوسنی هلمند

هلمند د افغانستان يو له هغو ستراتيژکو ولايتونو څخه دی چې، د هېواد لسمه برخه تشکيلوي له بل پلو هلمند ته د ملي يووالي کور هم ويلی سو ځکه چې، د هېواد د ډېرو قومونو او ولايتونو وگړي پکې اوسېږي، له تاريخي پلوه هم هلمند داسې ولايت دی چې د هېواد سترې لويې او د سترو امپراتوريو مرکز پاتې سوی دی.

زه نه غواړم چې تاريخ ته ولاړ سم خو په لنډ ډول هلمند کې د تېرو ديارلسو کلونو په اړه ځغلنده کتنه کووم، څومره چې پکار وه، دې ولايت ته هغه شان کار نه دی سوی، دا بېلابېل لاملونه لري، چې په لنډه توگه به ورته اشاره وکړو:

يو ډول داسې ستونزې وې چې ټول هېواد ورسره مخ و، لکه پراخ اداري فساد، پر مهمو دولتي څوکیو د ناسمو اشخاصو گمارل، نا امنی، بېکاري او دې ته ورته نورې ستونزې.

هغه خلک چې د هلمند په نوم بې په مرکز کې استازيتوب کاوه هغوی هم فقط شپې سبا کړې او د هلمند رښتيني استازولي بې ونه کړه.

له امنيتي پلوه هلمند هره ورځ د جنگ شاهد پاتې سو په داسې حال کې چې شاوخوا (۳۵۰۰۰) پنځه دېرش زره افغاني پوځونه دلته شتون لري خو دې ځواک ته په کتو سره د هلمند (۲) دوې ولسوالۍ لکه ديشو او باگران چې تر اوسه د دولت د حاکميت څخه بې برخي پاته سوې، شمالي هلمند کې يوازې د ولسواليو د مرکزونو پرته زياته سيمه د وسلوالو ترولکې لاندې؛ ده مرکز ته نږدې تريخ ناور او نهرالسراج هره ورځ د جگړې شاهد پاتې سوی او دې ته ورته په مرکز او ولسواليو کې گڼ قومي مشران، علماء کرام او د دولت کارکوونکي ترور سول او ووژل سول.

د پوهنې په برخه کې هلمند پوهنتون د خپلې ودانۍ خاوند نه سو، د یوسل او د پرشو بنوونځیو په شاوخوا کې ترلې پاتې سول په خاص ډول په شمالي هلمند کې بنوونیز بهیر د نشت برابرؤ.

په روغتيايي برخه کې هم یو مرکزي روغتون چې د الحضرت محمد ظاهر شاه په وخت کې جوړ سوی ؤ، چې اوس د هلمند نفوس ته په کتو سره د هلمند د خلکو ستونزې نه سي حل کولای، په ولسوالیو کې هم د پام وړ روغتيايي خدمات څومره چې لازم ؤ نه دي ترسره سوي ښه مثال یې د ښځینه ډاکټرانو دی چې په ولسوالیو کې د نشت په مانا دی، یوازې ښځینه نه بلکې نارینه ډاکټران هم په ولسوالیو کې نسته او که وي د ګوتو په شمېر، په اکثره ولسوالیو کې خپل سړي ډاکټري روانه ده، چې له امله یې ډېرو خلکو ته مرګ ژوبله اوړي.

په بنسټیزو کارونو کې چې د هلمند د خلکو لومړۍ غوښتنه د کجکي بند رغول و، دا کارونه سو، د بست تصدی ونه رغول سوه، د کوکنارو بدیل ورنه کړل سو، د بست تصدی رغول د کوکنارو لپاره یو ښه بدیل و خوله بده مرغه هیڅ پاملرنه ورته ونه سوه او په مجموع کې د هلمند کرنیزو محصولاتو ته مارکېټ پیدا نه سو، چې دا په هلمند کې یوه لویه ستونزه ګڼل کیږي، د هلمند ډېری کرونده ګر خپلې کرنیزې ځمکې له دې امله شاړې پرېږدي چې حاصلات یې مارکېټ نه لري او اکثره وخت له پاکستان سوداګر راځي او په ډېره ټیټه بیه له دوی حاصلات اخلي چې د دوی کړی مصرف او خواري هم نه راګرځوي.

د صنعتي پارک نه جوړل یو بله ناکامي ده چې دولت په تشو ژمنو د هلمند خلک تېر ایستل خو تر اوسه یې عملي ګام نه دی پورته کړی.

په وروستیو کلونو کې په هلمند کې دومره ډېر دولتي غصب وسو چې په بل هیڅ ولایت کې به نه وي سوی، عامه شتمنی غصب سوي او د دولت

هغه ځمکې چې د بنوونځيو، روغتونونو او پارکونو لپاره په نقشه کې نيول سوې وې، له بده مرغه د زورواکو لخوا په پراخه کچه غصب سوې چې په دې غصب کې ځايي دولتي اداره، وکيلان، قومندانان، قومي سپين ريزي او د سيمې بانفوذه خلک ښکېل دي.

هلمند ته چې له مرکز کوم واليان گمارل کېده ډيری يې د خپلو شخصي گټو د ځمکو خرڅولو په فکر کې و، دا چې هلمند يو له هغه ولايتونو څخه و چې تر ډېرو ولايتونو زياتې پيسې په خاص ډول نړيوالې ټولنې ولگولې زه پوره باوري يم چې ډيرو ولايتونو ته به دومره پيسې نه وي راغلي.

په عدلي او قضايي برخه کې داسې ستونزې تکرار سوې چې د عدالت نوم يې له منځه يووړ، اوس مهمه داده چې نوی حکومت که د هلمند رهبريت ته پاملرنه ونه کړي ژمن او پر وطن مين اشخاص ونه گماري او ټينگه اراده رامنځته نه کړي؛ د هلمند موجوده امنيتي ستونزو، بې روزگاري او د ولس باور ته کار ونه کړي دا به ډېره مشکله وي چې دا پراخ ولايت دي د امن کور سي.

دا منو چې دلته استخباراتي جنگ دی او موږ د پاکستان سره پراخه پوله لرو او ډيرې ستونزې له دغه پولې هم راپېښې دي او په دې خبره هم بايد ټينگ باور ولرو چې ښه حکومت داري، خلکو ته ښه خدماتو وړاندې کول، ټولنيز عدالت، او يو ځواب گوښه اداره کولای سي د هلمند په دغه پرتو ستونزو کې مثبت رول ولوبوي.

زه دا نه وایم چې بيخي هيڅ نه دي سوي او يا ټول اشخاص ژمن نه و، خو هغه مرستو او پيسو په پرتله چې هلمند ته راغلي دغه کارونه او کړنې د نشت په مانا دي.

وړانديز مې دا دی چې؛ په ملکي او نظامي برخه کې بايد پاک او ژمن کسان چې په سر کې يې والي دی هلمند کې پر دنده وگمارل سي، د مرکز او

ولسي استازو بې ځايه مداخلې بندې سي، د ولسونو سره ګډ کار وسي،
مکافات او مجازات رامنځته سي، که پورته ستونزو ته پاملرنه ونه سي د
هلمند جګړه به نوره هم پراخه سي او بيا به يې قابو کول ډيره ستونزمنه خبره
وي.

د يوه نښه هلمند او خپلواک افغانستان په هبله!

۲۹/۱۰/۱۳۹۳

شخصیت جورونه په مادیاتو کې که په معنویاتو کې؟

انسانی ژوند د مادي او معنوي دواړو اړخونو څخه جوړ دی، دواړه اړخونه ځان ته بیلې ماناوې لري، په ژوند کې د انساني ضرورتونو او ژوند کولو خبره چې کیږي د مادیاتو خبره ورسره لازمي ده، په ژوند کې خوراک، څښاک، جامې او نېور اړتیاوې لکه: کور او نور لوازم د مادي ژوند یوه

برخه گڼل کیږي، هغه ضرورتونه چې انسان ورته په ژوند کې اړتیا ولري د ژوند یو ضرورت بلل کیږي، د انسان خواهشات او غوښتنې خو ډېرې دي دلته بیا قناعت ډېر مهم دی ځینې کسان په ختین کور قناعت نه کوي د لوړو منزلونو خوبونه ویني په عادي خوړو او کالیو قناعت نه کوي هرڅه زیات غواړي همدغه

هیرس او نه قناعت د انسان معنوي ژوند ته صدمه رسوي په معنوي ژوند کې انسان د دغه خیالونو خلاص وي او فکر یې د لوړو اهدافو او ارزښتونو لپاره وي د انسانانو د ژوند د نښگنې د خیر لپاره فکر کوي.

هر کله چې په انساني ژوند کې مادي غوښتنې تر خپل حد زیاتې سي نو د انسان معنویت ته هم زیان رسوي، په اوسنیو حالاتو کې مادیت پر معنویت دومره حاکم سوی دی چې ډېری انسانان یوازې ژوند او نښگڼه په پیسو کې ویني چې تر ډېره حده ددې بدې پدیدې پر هغه چا هم ډېر تاثیرات شیندلي دي چې هغوی په معنویت باور لري.

د اسلام مبارک دین په ډېر تاکید سره همدا خبره کوي چې یو انسان پر بر انسان برتري نه لري د انسانانو برتري فقط په تقوا او پرهیزگاری کې نغښتې ده او همدارنگه که نور ادیان او مذهبونه وگورو په هغوی کې هم بد

او ښه انسان هغه دی چې تقوا ولري، که تاریخ ته ولاړ سو نو هغه انسانان ډېر ځلېدلي دي چې پر معنویت یې باور درلودلی دی معنویت د انسان په شخصیت جوړولو کې مهم او اساسي رول لري، شخصیت جوړونه پرته له معنویت ته لاس ته نه سي راتلای، معنویت په نمایشي ډول هیڅ کله جوړیدلای نه سي ترڅو چې یو انسان معنوي اوصاف ونه لري.

په معنوي اوصافو کې ریښتینولي، حقیقت ته تسلیمېدل، ښېگڼه او د خلکو خدمت اړین او ضروري دی، په معنوي ژوند کې باوري انسانان د ظلم او بې عدالتۍ نه سخت رنج وړي او د تاریخ پر وړاندې د مسؤلیت احساس کوي کله هم داسې کړنه نه ترسره کوي چې سبا د تاریخ مسؤله وي معنوي خلک کله هم قدرت او پیسو ته داسې سر نه ټیټوي چې وجدان او ضمیر یې ورسره نه مني، معنوي انسانانو ته وجدان او ضمیر دومره مهم وي چې په معمولي اشتباه سره هم فکر کوي، نو د ژوند په ټولو چارو کې د معنوي ژوند لپاره باضمیره او باوجدانه انسانان ډېر مهم او اساسي رول لوبولای سي، هیڅ کله بې مسؤلیته او د تاریخ څخه نه بېریدونکي کسان لوی او درانه کارونه نه سي کولای ځکه هغوی معنویت ترک کړی او مادیاتو ته یې مخه کړې ده، کله کله څوک داسې فکر کوي چې ته یو لوی کس یې یا یو لوی منصف ته ورسېږې نو خامخا باید بلند منزلي او ډېر موټران او باډیگارډان ولرې؛ داسي نه ده، زه به د خپل هېواد د یو وزیر محمدگل خان مومند یادونه وکړم چې هغه ددې هېواد یو تکړه وزیر و خود ژوند تر وروستیو شپږو پورې یې په کرایې کور کې ژوند کاوه؛ زموږ او ستاسې د هېواد په تاریخ کې چې ارواښاد مومند بابا کوم ښه نوم لري بل څوک یې نه لري او نوم به یې تر اېده ژوندی وي.

په پای کې مې ځوانانو ته دا مشوره ده چې؛ باید پر معنوي ژوند باور ولرئ ځکه چې د هېواد او د خلکو راتلونکی ورڅخه ډېره تمه کوي.

ازاد د مدني مبارزې رښتيني څېره

شهيد قاضي محمد اسماعيل ازاد د مدني مبارزې هغه رښتيني څېره ده چې، ساری يې ډېر کم ليدل کيږي. که څه هم په افغانستان کې مدني هڅې او مبارزه ډېره مخينه لري، خو د مدني ټولني له نوم او اصطلاح سره خلک تر ډېره نا اشنا دي.

په وروستيو کلونو کې چې افغانستان د نوې پرمختيايي نړۍ پر لور گامونه پورته کړل، مطبوعات رامنځته سول، ورسره سم ځينو فعاله او وينو ځوانانو بېلابېلې ټولني جوړې کړې او مدني هڅې يې پيل کړې چې ځينو سمو او پر ځای مدني ټولنو او د دغه ټولنو غړيو او د دوی کارونو بڼې پايلې ورکړې او تر اوسه يې کارونه سم دي خو ځينې بيا د مدني ټولنو له نوم بده گټه واخيسته، چې ټولني يې تر ډېره پروژې يې وې، د يو چا لپاره يې کار کوه چې اوس هم دغه ډول ډېرې ټولني شتون لري چې مورډ او تاسو يې خپله وينو او له ولس نه سي پتېدلی.

رښتيني مبارزه او مبارزين هيڅوک نه هېروي، د دوی کارونه هر چا ته څرگند وي، زموږ په ټولنه کې اوس هم ډېری ځوانان او د وېښ ضمير خاوندان سته چې پاکه مبارزه کوي او له پاکې او سپېڅلې مبارزې يو ډول خوند اخلي.

د دغه پاکو مبارزينو په کتار کې يو هم ارواښاد قاضي محمد اسماعيل ازاد و، نوموړی د مدني مبارزينو رښتيني استازی و، کومې تمې او هېلې چې له مدني ټولنو او مدني فعالانو کيږي هغه صفتونه ټول په قاضي محمد اسماعيل ازاد کې موجود و، هر وخت يې د ولس د حق لپاره مخامخ، رسنيو، گردې مېزونو، غونډو، ولسي لاريونو او پاڅونونو کې فعاله ونډه اخيسته او تربل هر چا به مخکې حاضر و.

نوموړي يو پاک شخصیت درلود، که څه هم له غریبې کورنۍ څخه و، په مادي لحاظ يې څه نه لرل خو خدای ج بنکلی معنوي ژوند ورکړی و، فکر يې سم و، د خلکو لپاره ډېرې هیلې، ارمانونه، تمې او امیدونه لرل. د هر ظالم په مخکې به يې پوره جرأت خبرې کولې او د دې ولس روا حقونه به يې ترې غوښتل، پر نیمگړتیاو به يې نیوکې کولې، ملي ارزښتونو او ملي شتمنیو ته ژمن و، خوا يې پرې بدوله، اسلامي او کلتوري ارزښتونو دفاع او ساتنه يې موخه وه، چې همدغه ټول د يو پاک مدني فعال صفات دي.

همدغه سپېڅلتوب زه له شهید قاضي محمد اسماعیل ازاد سره اشنا کړم. نږدې درې کاله وړاندې چې مو کله هلمند کې د هلمند مدني ټولني بنسټ کېښود، نو سملاسي يې زنگ راووهه، مبارکي يې راکړه، ويې هڅولم، د ژر لیدو هېله راڅخه وکړه چې باید ووينو.

څه موده وروسته زه پلازمېنې کابل ته ورغلم، هلته مو سره وليدل، ټولې خبرې يې پر مبارزې، يووالي او رسالت باندې کولې، تر ټولو لومړی يې راته وويل: پاکه او سپېڅلې مبارزه وکړئ، ټولنه مو له هر ډول معاملو پاکه وساتئ، د هيچا گوتڅنډنې ته مه واړخطا کېږئ، په دې سره به له يوې خوا تاسو بريالي ياست او بل پلو به درياندې ولس باور پيدا کړي. څه موده وروسته هلمند کې د وخت د ادارې لخوا د هلمند مدني ټولني ځينو غړيو ته گواښونه وسول، رسنۍ راباندې وتړل سوې، په ځانگړي توگه د هلمند ملي تلویزيون. زموږ اواز او خبرونه به يې نه خپرول، شهید محمد اسماعیل ازاد راته وويل، له هيچا مه بېرېږئ، موږ درسره يو، ستاسو مبارزه به حتماً ځای نيسي.

په ډېرې خواشيني سره باید ووايم چې ازاد صيب اوس زموږ په منځ کې نسته، هغه شهید سو، هغه خپل ډېر ارمانونه او هیلې چې د دې ولس لپاره

يې لړلې قبر ته يوړې. زه د هغه له مرگه په داسې حال کې خبر سوم چې له هېواده د باندې وم.

دا چې ارواښاد قاضي محمد اسماعيل ازاد پاک مبارز انسان و، د خدايي خدمت روحيه پکې ژوندۍ وه، له ټولو مدني بنسټونو او مدني فعالانو هېله کووم چې د نوموړې هېلې او ارمانونه چې هغه د دې ولس لپاره لرل، بايد پوره يې کړي، د هغه په څېر مبارزه دې وکړي او پر پل يې پل کښېږدي. د دغه ډول مبارزينو او پاکو مدني فعالانو ياد به تل ژوندۍ وي او مبارزه او فکر به يې د دې ټولنې او ولس پر ذهنونو او فکرونو خپور وي. د ارواښاد قاضي محمد اسماعيل ازاد پر گور دې نور سي.

عمومي سرک او د چارواکو موټريز کاروان

د الله ج په دې پراخه نړۍ کې ډول ډول مخلوقات ژوند کوي. په انساني ژوند کې چې د انساني کرامت خبره کيږي نو دا مالومه خبره ده چې؛ انسان تر نورو مخلوقاتو افضل او غوره دی او دا د نړۍ تر ټولو ستر کتاب قرانکریم کې هم لوی خدای ج شو خایه په ښکاره ویلي دي چې: ((ما انسان په ټولو مخلوقاتو کې غوره او اشرف پیدا کړی دی.))

د انسان غوره والی په دې مانا نه دی چې یو انسان تر بل انسان ځان غوره وگڼي او لویي وکړي، یا هم زوره ورپر کمزوري ظلم وکړي، بلکې هر انسان تر بل انسان باید ځان کښته وگڼي او داسې فکر وکړي چې زه د نړۍ تر ټولو کمزوری او کم انسان یم.

زموږ په ټولنه کې تر ډېره دغه انساني کرامت چې خدای ج یې هم په څرگنده توگه دعوه کوي چې ما د نړۍ په مخلوقاتو کې فقط انسانانو ته پر نورو مخلوقاتو برتري ورکړې ده، خو له بده مرغه انسانانو دغه کرامت تر پښو لاندې کړی او هر چا فقط ځان ته د دغه کرامت حق ورکړی دی او داسې فکر کوي چې فقط زه انسان یم، زما دې عزت وسي، زما درناوی دې وسي، ماته دې هر کشر او مشرلاس په نامه ولاړ وي، خو زه به د نورو انسانانو پروا هم نه ساتم.

زموږ د ټولني خلک چې ډېری یې غریبانان، بې وسه او مجبوره خلک دي، په ډېرې عاجزۍ او بې وسۍ گرځي، خو د دغه عاجزو او بې وسه خلکو له ډلې چې هر څوک یو مقام ته ورسېږي، واک تر لاسه کړي، پیسې پیدا کړي نو بیا یې خپله عاجزي او فقیري هېره وي او هر ظلم چې یې پر زړه وي کوي یې، د سپین ږيري، ماشوم، ښځې او نورو بې وسه خلکو هېڅ پروا نه ساتي، حتی په ډېرو سیمو کې د خپلو موټرانو تر تېر لاندې کړي دي او په

دې باندې موبډ او تاسې لسگونه مثالونه لرو، ليدلي مو دي، اوربدلي مو دي او لابه يې هم ووينو.

د بېلگې په ډول به د سترگو ليدلی حال دلته را نقل کړم: ((هلمند کې د يو لوړ پورې چارواکي د موټرو کاروان په ډبرې بدماشۍ، لويې او تکبر پر سرک روان و، پر سرک روانو خلکو هر چا هڅه کوله چې له سرک خپل ځان يو لوري ته کړي، هسې نه د مغروره چارواکي د موټر تر ټاير لاندې نه سي، په دې وخت کې چې ما د چارواکو د موټرو د کاروان سپل کاوه او فکر وړی وم چې د غلاو پر پيسو لوی سوي او واک ته رسېدلي چارواکي ولې دومره بې پروا دي، بل لور ته مې پام سو يو ماشوم يو کمزوری سپين ږېری تر لاس نيولی و، په ډبرې خواړۍ يې او تېزۍ يې هڅه کوله چې ځان تر سرک بل لوري ته تېر کړي هسې نه چې د موټرو تر تېرونو لاندې نه سي، خو خدای ج رحم وکړ، مخکې له دې چې د دغه ظالم چارواکي موټر تر سپين ږيري راوړسېږي نو سپين ږيري تر سرک تېر سوی و، خو که څو ثانيې هم تم سوی وای نو ممکن د چارواکو لخوا سپين ږيري پر موټر وهل سوی وای. د دغه حالت پر ليدو مې زړه ډېر درد وکړ، او دومره خپه سوم چې په دې ټولنه کې راته او سپدل گران سول.))

سره له دې چې موبډ او زمونډ ټولني خلک د اسلام قوي دعوه هم کوي او وايي چې موبډ نړۍ تر ټولو ستر مسلمانان يو، پر اسلامي ارزښتونو خپل سرونه قربانو، او هر هغه څوک چې د اسلام پر ضد کومه کړنه کوي زمونډ ټولني خلک يې پر وړاندې جنگ ته متې بډ وهي او د سر او مال په قربانۍ د اسلامي مقدساتو او د اسلام د مبارک دين ساتنه کوي.

خو خبره دا ده ولې هغه حکمونه، پر ځان نه عملي کوي چې دغه سپېڅلي دين موبډ ته روښانه کړي، د اسلام سپېڅلی دين د بشریت نجات غواړي، له يو انسان څخه د بل انسان کرامت او درناوي غوښتنه کوي، پر مظلوم او بې

وسه د شفقت امر کوي، غريب سره د ژوند د اړتياو د پوره کولو هبله کوي، نو مور به په خپله ټولنه کې دغه ډول خلک څنگه تعريفوو چې په ډېر ظلم، لويي او تکبر پر سرک تيرېږي او نور خلک ترې د ډار او وحشت اندېښنه لري.

داسې هم نه سي کېدای چې د چارواکو او زورواکو د موټرانو لپاره دې جلا لار او سړکونه جوړ سي او د مظلومو او غريبو خلکو لپاره دې جلا جوړ سي چې دوی تله راتله پرې کوي او نه داسې تر اوسه په ټوله نړۍ کې سوي دي. زموږ تر اسلامي ټولنې وراخوا په نوره نړۍ کې لا د انسانيت احترام کيږي، پر مظلوم رحم کيږي، د مشر قدر او احترام کيږي، حتی په بهرنيو هېوادونو کې کشران که چارواکي وي او که نور خلک وي د مشر، بې وسه او سپين ږيرو مشرانو دومره درناوی او احترام کوي چې په موټر کې ورته خپله چوکۍ پرېږدي او پر خپل ځای يې کښېښوي.

پوښتنه دا ده چې مور ولې انساني کرامت تر پښو لاندې کړی دی؟

مور چې د اسلام د سپېڅلي دين لپاره خپل سر قربانونو، خپل اولادونه مال او شتمنۍ قربانونو، نو بيا ولې ددغه دين لخوا روښانه سوي حکمونه، د ژوند کولو طريقې، راشه درشه نه مراعتوو؟

مور به غيږې اسلامي ټولنې او نورې نړۍ ته خپل دين څنگه تبليغوو چې مور خپله پر ځان نه دی عملي کړی؟

هغه خلک چې دغه ډول کړنې کوي، ظلم کوي، رحم يې پر زړه کې نه وي او نور انسانان ورته انسانان نه ښکاري، دوی خپله نا اهله دي، ددغه خلکو سمه روزنه نه ده سوي، که يې بگراوند وگورو نو هيڅ به نه وي، ذهني او فکري يې داسې جوړ دی چې ظلم بايد وکړي، غلاوې وکړي، وژنې وکړي او په دې ډول ويره خپره کړي او په ټولنه کې ځان د زورواکي په توگه مطرح

کړي ترڅو د هرې ناوړه کړنې پر خلاف یې څوک د نږغ پورته کولو جرات ونه کړي او هر څه چې یې خوښه وي ویې کړي.
ترڅو چې مو ټولنه کې دغه ډول نا اهلې او ظالم چارواکي حاکمان وي او مظلوم یې هم پر وړاندې تړلې خوله ناست وي، نو نه به د ظلم څپې ورکې سي او نه به مو ټولنه جوړه سي.
راځئ د هر ظلم او ناوړه عمل پر وړاندې لاسونه سره یو کړو، مبارزه وکړو، قرباني ورکړو، ترڅو مو راتلونکې نسل او راتلونکې ټولنه د دغه ډول چارواکو، ظالمانو او نااهله مشرانو له شتون څخه پاکه وي.

کيسې گټل د مردانو کار دی

نړۍ کې درې ډوله خلک ژوند کوي، يو ډول يې هغه دي چې ستر خلک دي، ښه ښه کارونه کوي، په خپل ژوند کې معنويت ته ډېر ارزښت ورکوي چې تاريخ يې هم په نوم وياړي او تل يې خلک په ښه ډول يادوي او نمانځي يې چې زموږ او ستاسو په ټولنه او هېواد کې يې هم ډېرې بېلگې سته، چې وروسته به پرې رڼا واچووم.

دويمه ډله يې د مادياتو او معنوياتو ترمنځ منځلاري دي، چې کله پر معنوياتو مادياتو ته ارزښت ورکوي او کله پر مادياتو معنوياتو ته ارزښت ورکوي، دغه خلک نه معنوياتو ته تسليميږي او نه مادياتو ته، تل دوه زړې وي، چې دغه ډول خلکو څخه هم تاريخ ښه مخينه او ښه بېلگه نه لري، چې دا ډول خلک هم زموږ په ټولنه کې ډېر تر سترگو کيږي.

درېيمه ډله هغه خلک دي چې د لومړۍ ډلې په خلاف مادياتو ته ارزښت ورکوي، ټول کار يې د مادياتو سره وي او په دې فکر کې وي چې څنگه پيسې پيدا کړي، څنگه خپل جېبونه ډک کړي، څنگه د خلکو پر حقوقو تېری وکړي او... چې دا ډول خلک زموږ په اوسنۍ ټولنه کې ډېر زيات تر سترگو کيږي او موږ تاسو يې عملاً وینو.

هغه خلک چې پر معنوياتو باور لري او په لومړۍ ډله کې راځي، دغه سپېڅلي خلک دي او ددې خاورې رښتيني خدمتگاران او د ښه احساس خاوندان دي، تاريخ د دغه ډول خلکو له نومونو ډک دی، په خپل وخت کې هم په ښه نوم ياد سوي دي، اوس هم په ښه نوم ياديږي، خلک يې په پوره وياړ نومونه اخلي او تر څو چې دا نړۍ وي تاريخ به پرې وياړي او نومونه به يې ژوندي وي.

یوازې دا نه چې عالمان، پوهان، ادیبان، شاعران او لیکوالان په دغه ډله کې راځي، بلکې پاچاهان، ولسمشران، وزیران، لوی لوی دولتي مامورین او چارواکو کې هم داسې خلک تېر سوي دي چې پر معنویاتو یې باور درلود، مادیات یې نه خوښول، زموږ په هېواد کې که څه هم دغه ډول خلک ډېر تېر سوي دي خو زه به یې فقط وزیر محمد گل خان مومند بابا څخه د بېلگې په توګه یادونه وکړم، نوموړی هم شاعر و، هم لیکوال و، ترڅنګ یې دولتي وزیر و او په لوړ پوسته کې یې کار کاوه، خو نوموړي خپل کور نه درلود او په کرایي کور کې اوسېده.

وزیر مومند بابا کولی سول چې ځانته لوی کور پیدا کړي، ځانته د ځینو اوسنیو چارواکو په شان لوی لوی مارکېټونه پیدا کړي خو نوموړی چې پاک انسان و، د وطن پرستۍ احساس پکې ژوندی و، غل نه و پر مادیاتو یې تکیه نه کوله، فقط معنویات رغول یې غوښتل، ذهنیتونه جوړل یې کار و، ژبې او هېواد ته یې خدمت کاوه، نو ځکه یې کور نه درلود او د کور د پیدا کېدو فکر هم ورسره نه و، د دغه انسان په نوم باندې اوس تاریخ ویاړي، خلک یې په خپلو خبرو کې یادوي او د ډېرو کیسو انسان تېر سوی دی، نو ځکه هغه یو متل دی چې وايي: «پښتون کیسې ګټي، هندو پیسې ګټي».

دویمه ډله چې د معنویاتو او مادیاتو ترمنځ ما منځلاري یاد کړي دي دوی هم د تاریخ په زرينو پاڼو کې نه شي راتلی، دوی د وخت سره ګرځي، که یې په معنویاتو کې ګټه وي او خپل ځان پکې سرلوړی بولي نو معنویاتو ته ارزښت ورکوي، که معنویاتو کې خپله ګټه ونه ویني او د مادیاتو د ترلاسه کولو زمينه ورته برابره وي نو معنویاتو تر پښو لاندې کوي، که داسې ووايم دغه ډول خلک داسې جوړ دي چې معنویاتو باندې ځان مادیاتو ته

رسوي، احساس لرونکي او وطن دوسته نه وي، فقط د خپل نوم د لوړولو لپاره کونښن کوي.

درېيمه ډله يې هغه خلک دي چې، فقط د مادياتو د ترلاسه کولو کونښن او هڅه کوي، دغه ډله خلک معنوياتو ته هيڅ ارزښت نه ورکوي، ملي شتمنۍ يې تر پښو لاندې کړي وي، سترگې يې پټې وي، ولس او هېواد په لوی لاس د اور کندی ته ور تېل وهي.

د دغه ډلې خلکو بېلگې موږ په اوسنۍ ټولنه کې ډېرې لرو، ځينې فاسد او غله چارواکي چې د مادياتو د ترلاسه کولو او د جیب د ډکولو لپاره ان د خلکو عزتونه هم پر نورو پلوري، پر خاوره او ددې ولس پر سرونو معاملې کوي، نوم او نښان تر خاورې لاندې کوي او فقط پیسې گټي.

دغه ډله خلک د تاريخ پاڼو په خپلو تورو لېستونو کې ثبت کړي دي، که په تېرو دورو دغه ډول خلک تېر سوي دي موږ او تاسې يې اوس لولو، په بده يې يادوو، کړنې يې غندو، حتی خپلو ماشومانو ته يې لاکيسې کوو او تر څو چې دا نړۍ وي، دغه خلک به دغه ډول تورو وي، سپين به سي او تاريخ به لعنت ورباندې وايي.

څوک چې د تاريخ څخه بيريزي هغه کيسې گټي، هغه کسان چې کيسې نه گټي هغه په ارزښتونو باور نه لري.

دلته هدف دا نه دی چې ټول خلک دې پر کور کښېني او د خپل نفقې پيدا کولو په غم کې نه وي، نه داسې نه ده، په مشروع طريقه پیسې پيدا کول عبادت دی، طبعي خبره ده چې هر انسان د خپل ژوند تېرولو لپاره کار کولو او پیسو پيدا کېدو ته اړتيا لري، خو زما هدف له هغه خلکو دی چې مړښت نه لري، د نورو پر پیسو يې خپټې پرسولي دي، غلاوې کوي، چور کوي، وطن او خاوره خرڅوي خو د خپل جیب ډکولو په نشه کې وي.

دا يوه منل سوې خبره ده څوک چې مادياتو ته تسليم وي، هغه له معنوياتو ليرې وي او تاريخ د سترو خلکو له کتاره باسي.

نو په د مادياتو په لټون کې دومره غرقېدل هم نه دي پکار چې معنوي ارزښتونه تر پښو لاندې کړو، تاريخ او راتلونکي نسل راباندې لعنت و وايي.

راځئ، د حلال رزق او نفقې د پيدا کولو سره سره معنوياتو ته ډېره پاملرنه وکړو، ترڅو مو راتلونکي نسل پر پلونه پل کېږدي او مادياتو پرستۍ ذهنيته يې له منځه ولاړسي.

مدني ټولني بايد تعريف شي

که څه هم مدني ټولنه تاريخي مخينه لري او د اسلامي مدني ټولنو رامنځته کوونکي د دې نړۍ ستر انسان او لارښود حضرت محمد ((ص)) دی، خو زموږ په ټولنه کې له بده مرغه مدني ټولني يا سمې تعريف سوي نه دي او يا يې د همدغه سپېڅلي نوم په وسيله خلکو ناسم کارونه کړي دي چې اوس ورڅخه زموږ د ټولني خلک نفرت او کرکه کوي.

مدني ټولنه يوازې په اسلام کې نه بلکې په نوره نړۍ کې هم غربي پوهانو پېرې پخوا مدني ټولني جوړې کړي دي خو د اسلامي مدني ټولنو سره توپير دا دی چې غير اسلامي مدني ټولني فقط د دې نړۍ د ژوند د هوسا کولو غوښتنه کوي خو اسلامي مدني ټولني هم په دې نړۍ کې د ژوند تېرولو لپاره هڅې کوي او هم د اخيرت لپاره د خلکو فکرونه جوړوي. په دې وروستيو کې د هېوا ځينو علماو وويل مدني ټولني بايد بندي سي، د دوی دفترونه بند سي او د فعاليتونو مخه يې بايد ونيول سي.

اوس مهال که موږ او تاسې وگورو په افغانستان کې د مدني ټولنو اچار جوړ سوی دی، پاک او نا پاک نه دي مالوم، هر چا د خپلو موخو او خپل هدف لپاره ټولنه جوړه کړې ده، په ټولنيزو شبکو او ځينو نورو رسنيو کې يې ځانته تبليغات کوي او زموږ د ټولني د بدبخته خلکو پر سترگو د دوکې خاورې شيندي.

زموږ د ټولني عام ولس ملامت نه دی، دا خلک چې د مدني ټولني له نوم بد وړي زه يې نه ملامتووم، ځکه دوی د مدني ټولني په پوښ کې داسې انسانان ليدلي چې دا ادرس يې بدنام کړی دی او پر وړاندې يې د خلکو کرکه راپارولې ده.

زموږ په ټولنه مدني ټولنې بايد تعريف سي، څنگه چې د مدني ټولنې ارزښت د اسلام په مبارک دين کې بيان سوی، څنگه چې د مدني ټولنې موخې دي، بايد په هماغه ډول خلکو ته ور وپېژندل سي او مدني ټولنې هم بايد د خپلو ارزښتونو سره سمې کړنې وکړي، اسلاميت او افغانيت په پام کې ونيسي، د ظلم پر وړاندې بايد مبارزه وکړي، د هېواد اساسي قانون ته احترام ولري او د ولس رښتيني او از بايد منعکس کړي.

اوس زموږ په هېواد کې لويه ستونزه داده چې سلگونه ټولنې د مدني ټولنو په نوم فعاليت کوي، حقيقي او غير حقيقي مدني ټولنې نه پېژندل کېږي لکه مخکې چې مو يادونه وکړه يو چار او گډوله جوړه ده، چې همدغه گډولې پاکې ټولنې هم له ځان سره بدنامې کړي او پر وړاندې يې د خلکو حساسيتونه پاريدلي دي.

مرکز کې مې څو ځل ددې خبرې يادونه له ملگرو سره کړې ده چې راځئ يو يون به راپيل کړو او د ټول هېواد په کچه په هر ولايت کې چې څومره ټولنې دي ټولې به ارزيايي کړو، د دوی کارونه، بگراوند او فعاليتونه به وگور چې چا څومره کار کړی دی، خلک څومره ترې خوشاله دي، له دغه ارزونې وروسته به ټولې پاکې او رښتيني مدني ټولنې ترې راوباسو، يو قوي چتر به جوړ کړو او د ناپاکو ټولنو پر وړاندې به يو کلکه مبارزه پيل کړو او په دې توگه به يې د ناسم فعاليت مخه ونيسو او رښتيني مدني فعاليت ته به لار پرانيستل سي خو زما پر دغه خبره چا غوږ ونه گراوه.

له هغه وروسته اوس هره ورځ په مرکز کابل او په ټولو ولايتونو کې ورځ تر بلې مدني ټولنې جوړېږي چې اکثره يې پروژې يې بنې لري او د شخصي موخو په غرض جوړېږي.

زه به له خپلې تجربې درته ووايم، کله چې مو په هلمند کې د هلمند مدني ټولنه جوړه کړه، لومړيو کې عامو خلکو پېژندله هم نه. هر چا به ويل دا يو دولتي ارگان دی، دولت معاش ورکوي خو وروسته چې مو خو حرکتونه وکړل نو د هلمند له بېلابېلو ولسواليو دفتر ته ولسونه رامات سول، خپلې ستونزې به يې راسره شريکولې. په سيمه کې به يې د دولتي چارواکو له ظلمونو شکايت کاوه. موږ به هم د دوی ستونزې له دولتي چارواکو سره په همېرغۍ حلولې، د ظالم او فاسدو چارواکو پر وړاندې به مو د همدغه ولس په ملتيا رغ پورته کاوه. لنډه دا چې زموږ شتون نور نو فاسدو او ظالمو چارواکو ته هم د هلمند په مرکز او هم ولسواليو کې سرد دردی جوړ سو، نو فاسدو چارواکو د دې لپاره چې د مدني ټولنو نوم بېکه کړي، د دې لپاره چې د مدني ټولنو پر وړاندې د خلکو کرکه او غصه پيدا کړي نو دوی خپله هم د مدني ټولنو په نوم ډلگۍ جوړې کړې، چې د همدغه ټولنو پر مټ خپل ظلمونه او فساد پتوي او تر پردې لاندې هماغه د پخوا پشان ظلمونه کوي، غلاوې کوي او عام ولس يې ترې سرې سترگې ژاړي. خو زما عام او بېچاره ولس په دې نه پوهېږي چې غوره مالي ټولني همدغه چارواکو د دې لپاره جوړې کړي دي چې د ولس رښتيني رغ د دوی پر ستوني کې وروچ کړي.

اوس هم خپل هغه پخواني وړانديز ته راځم، له وړانديز مخکې دا يادونه بايد وکړم چې نور دې تش په نوم او پروژې يې مدني ټولني د توبې پر اوبو ځانونه ومينځي، له غوره مالي او غلامۍ دې راووخې، د پاکې او سپېڅلې مبارزې پر ډگر دې خپلې سينې د ظالمو او فاسدو چارواکو پر وړاندې سپرونيسي.

په مرکز کابل کې مې رښتيني مدني فعالانو ته وړانديز دا دی چې راځئ حساب سره وکړو، ټولې ټولني و ارزوو، حساب ورسره وکړو، پاکې او نا

پاکې سره بېلې کړو، د ناپاکو پر وړاندې لاسونه یو کړو او رېښې یې وکارو.

ترڅو چې مدني ټولني پاکې او سپېڅلې نه سي، رښتيني مبارزه ونه کړي، پاک او ناپاک سره بېل نه کړي يانې خدايي خدمتگاري ونه کړي، ترڅو چې مدني ټولني د حق خبره ونه کړي، ترڅو چې مدني ټولني له پروژې يې حالتته را ونه وځي نو په هيڅ صورت ورته مدني ټولنه نه شو ويلی، فاسدې، او پروژې يې ټولني ورته ويلی سو.

پای

ملي ارزښتونه او د چارواکو لوبه

زموږ د هېواد روانو حالاتو ته په کتو سره تر ټولو دردونکې خبره داده چې، زموږ ځينې بنسټونه بيخي له منځه ولاړل. د معنويت او ارزښتونو پر وړاندې داسې څه وسول چې، هر څه يې له منځه يوړل. بدبختانه بايد ووايم چې پخواني ولسمشر بناغلي کرزي د حکومت په موده کې په دې هېواد کې د فساد داسې تخمونه وکرل سول چې له منځه وړل به يې کلونه وخت واخلي.

ددې هېواد هغه بنسټونه چې د هېواد ژغورنې ملي مسؤليت يې بايد ترسره کړي واي تخریب او ويجاړ سول.

چې په لومړي سر کې رسنۍ راځي، رسنۍ د يو هېواد او ټولني څارگر بنسټ بلل کيږي، رښتيني رسنۍ هېواد د پرمختګ پر لور بيابې او کاره چارواکي لارې ته سموي، د ولس د زړونو ترجماني کوي، حقيقتونه راسپړي، له ډول ډول رازونو پرده پورته کوي او بالاخره په فساد روږدې چارواکي چې يو ځل يې فساد رسنيز سي بيا په ژوند فساد ته زړه نه ښه کوي او که کوي يې هم په ډېر تکليف او ستونزه.

له بده مرغه زموږ په هېواد او په ځانګړي ډول د بناغلي کرزي په حکومت کې رسنۍ درباري سوې، هر چا ځانته رسنۍ جوړې کړې، د پارلمان له وکيله واخله تر والي، ښاروال او زورواکي پورې، هر چا ته اجازه ورکول سوه چې خپله رسنۍ جوړه کړي او خپلې منفي کړنې پرې پټي کړي، پر خپل ظلم او فساد پرده واچوي.

دغه کار په هلمند کې هم ترسره سو، ډېر داسې واليان راغلل چې دولتي او شخصي رسنۍ يې خپل شخصي ملکيت وگرځاوه، ځان ته به يې په رسنيو برآت ورکاوه، له دې ډلې په دې وروستيو کې يو هم د خاور په نوم سيمه ييز تلویزیون دی چې د کابل خاور تلویزیون څانگه ده خو نشرات او خپرونې يې سيمه ييزې دي، فقط د بناروالۍ پر منفي کړنو پرده اچوي د دوی په خوبه تبليغات کوي، د غصب سويو ځمکو په اړه دروغجن اسناد وړاندې کوي او د خلکو سترگو کې خاورې شيندي چې نه ځمکې غصب سوي دي او نه چارواکي ظالمان دي، همدې يوه خبره باندې د خلکو ټولې نيوکې رد کړي چې دا ماسټر پلان دی بايد پلي او عملي سي.

دا تلویزیون د هلمند د بناروال لخوا جوړ سوی دی، حتی مېلمانه ورته د بناروال په خوبه او غوښتنه رابلل کيږي، رښتيني ځوانان چې د ولس رښتيني اواز پورته کول غواړي په دغه تلویزیون کې پرې بنديز دی، چې بڼه مثال يې د هلمند مدني ټولني دی، نه د هلمند مدني ټولني خبر اخلي او نه هم ددې ټولني کوم غړی هلته مېلمه کوي، ځکه چې هلمند مدني ټولني هر غړی د پاک نفس او وېښ وجدان څښتن دی او حقيقت ترې وېل کيږي.

ددې ترڅنگ يو شمېر نورې رسنۍ هم درباري سوي دي، د دولتي چارواکو تر تاثير لاندې دي، زه د اطلاعات او کلتور وزارت باندې ښځه کووم چې پاکې او ناپاکې رسنۍ دې ولس ته وروپېژني، که د اطلاعات او کلتور وزارت دا کار ونه کړي نو هلمند مدني ټولنه به ولس ته په ډاگه کړي چې هلمند کې پاکې او ناپاکې رسنۍ کومې دي.

دويم بنسټ چې بدنام سو، ممکن په نورو ولايتونو کې هم داسې پېښې سوي وي مدني ټولنې دي، نږدې درې کاله وړاندې هلمند مدني ټولنه جوړه سوه، د دولت د هرې منفي کړنې پر وړاندې يې خپل اواز پورته کړ او د دولت د هرې مثبت گام ملاتړ يې وکړ، په دې وروستيو کې چې ځايي دولتي چارواکي تر څټه پورې په فساد کې ښکېل سول نو د خپل برآت لپاره يې مدني ټولنې جوړې کړې، چې هره ورځ د دولتي چارواکو په دربار راټول وي او د هغوی د ناپاکو کړنو دفاع کوي، دا بنسټ هم دولتي چارواکو بدنام کړ او د ځينو ناپوهه ځوانانو پر احساساتو يې لوبې وکړې خو کاشکې چې زموږ ځوانان په دې ارزښت پوهېدلی چې يو وخت به تاريخ ته هر څه څرگندېږي، نن سبا انټرنټي زمانه ده هيڅ خبره او کړنه نه سي پټېدلې او خلک تر دې پورې رسېدلي چې د هر چا په حرکت يو څوک پوهېدلی سي.

بل پلو د څوکۍ خرڅولو دود دومره عام سو چې په ځوانانو کې هم د هېواد پرستۍ انگېزه ووژل سوه، هر څوک په دې فکر کې دی چې څنگه يوه داسې څوکۍ پيدا کړي چې ښې ډبرې پيسې پکې وي، غلا او فساد ته پکې ښه زمينه برابره وي.

له بده مرغه څوک چې يو پوست ته ټاکل کيږي او يا ورته ځان کانديدوي نو د مادي گټې په فکر وي، که معنويت تر خاورو لاندې کيږي هم پروا نه کوي خو چې دی پکې پيسې پيدا کولی سي، غلا پکې کولی سي او خپل جيب ډکولی سي هماغه پوست او څوکۍ پسې زور او حملې وهي.

هلمند کې د دولتي مدني ټولنو بازار تر دې پورې گرم دی چې ولس هم په دې پوهېدلی چې دولتي چارواکو مدني ټولنې جوړې کړې دي، نن يو شمېر قومي مشران د خپلو ستونزو او اواز پورته کېدو په موخه خپل کور هلمند مدني ټولنې ته راغلي و، جالبه دا وه د دوی له خولې مې واوړېدل چې دولتي چارواکو د ځان د خلاصون او دفاع په موخه يو شمېر مدني ټولنې جوړې کړې دي.

دا د شرم ځای دی چې ځينې ځوانان پيدا کيږي او د دولتي چارواکو په اشاره مدني بنسټونه بدناموي.

زه پر ځوانانو رغ کووم چې ميدان ته دې راووي د دولتي چارواکو په ناروا او منفي اشارو دې نه تېروي، دا کار پرته له تاوان کومه گټه نه کوي، يو وخت به ددې ولس راتلونکی نسل په دې اړه قضاوت کوي، راعی، ولس، تاريخ او ټولنې ته خپل رښتيني مسؤليت ترسره کړی، دومره څه خو بايد ددې ولس لپاره وکړی چې خپل وجدان ته سپری ځواب ولري او هيڅ وخت خجالت نه سي.

ملي لوبدله که ملي تڅر؟

د افغانستان په روانه جگړه کې ددغه هېواد د خاورې دښمنانو د خپل فزيکي وس سره سره چې په دې هېواد کې يې د جگړې لپاره وکاروه، ترڅنگ يې د افغانانو د يو ځای راټولېدو د مخنيوي لپاره هم خپلې هڅې ونه سيمولې چې دا لوبه لا اوس هم روانه ده او ددغه خاورې دښمنان نهايي کونښن کوي چې، د افغانانو يو وجود ته صدمه ورسوي او دا لوبې ترسره هم سوي، د شمال او جنوب، د پښتو او فارسي او نورو بېلابېلو نومونو باندې افغانان سره وجنگول او دوی د يو والي مخه ونيول سوه او پر دې اوس هم کار شروع دی چې افغان سره يو نه سي او په بېلابېلو نومونو يې سره وويشي، تور او سپين رامنځته کړي يو افغان په بل وټکوي او په پايله کې د افغانانو يو موتي والی کمزوری کړي.

زموږ په هېواد کې دولتي او شخصي ارگانونو، ټولنو، شوارگانو، ديني عالمانو، قومي مشرانو، بهرنيو اسلامي خواخوږو هېوادونو او نورو ډېرو کړيو هڅه وکړه چې په دې هېواد کې يووالی رامنځته کړي خو ونه توانېدل، ميلياردونه ډالر مصرف سول، د خلکو په خوښه کارونه وسول، غوښتنې ومنل سوي خو بيا هم داسې طرحه وړاندې نه سوه چې له مخې يې افغانانو ته داسې روحيه او ذهنيت ورکړل سي چې تاسې ټول يو وجود او يو ملت ياست.

که څه هم پورته يادونه وسوه چې د ملي راټولېدنې او يووالي لپاره ډېرې هڅې وسوي خو بيا هم دا کار ترسره نه سو، او بيا په داسې يو هېواد کې چې کورنۍ جگړه پکې روانه وي خلکو ته د ملي يووالي انگېزه ورکول او دغه انگېزه په برياليتوب منحلېدل ستونزمنه خبره لا څه چې له امکانه ليري ده.

افغانانو ته د ملي يووالي انگېزه چې رښتيا هم افغانانو ځانونه يو وښوول، د هېواد ترڅنگ د ټولې نړۍ په لړ او بر کې افغانان پر يو وخت وځنډېدل، وژرېدل، خوښي يې وکړه، په ملي کچه د ټولو احساسات راوپارېدل، د افغان په نوم يې وويارل او پرته له دې چې ملياردونه ډالر مصرف سي، بې له دې چې په يوه نوم او بل نوم غله او فاسد چارواکي له بهرنيو مرستې راجلب کړي او خپل جوالونه پرې ډک کړي، پرته له دې چې بهرني خواخوږي د افغانانو د يووالي لپاره فکر ووهي نو دغه کار ترسره سو، افغانان سره يو سول دوی خپل ملي يووالی په ثبوت ورساوه.

دغه ملي يووالي لومړی په ټوله کې د افغان لوبغاړو او په ځانگړي ډول د کرېکټ ملي لوبډلې رامنځته کړ.

افغان کرېکټ ملي لوبډله چې په لومړي ځل په ۲۰۰۱ ز کې جوړه سوه، په ۲۰۰۹ ز کې يې په رسمي ډول په نړيوالو سياليو کې برخه واخيسته، په ډېر لږ وخت کې د سيمې ترڅنگ په ټوله نړۍ کې وځلېده، افغانستان او افغانان يې خلکو ته وروپېژندل او دا يې ثابته کړه چې که د سيمې او نړۍ استخباراتو او نورو دښمنانو افغانان پر ډلو ډلو ويشلي دي، خپلو کې يې په جنگ اخته کړي دي، خو بيا هم دوی يو دي، افغانان دي، پرافغانيت وياړي او غواړي چې ټول افغانان يو سي او نړۍ ته هم دا وښايي چې ((موږ د نړۍ هغه ملت يو چې ټوټه کول مو گران دي)).

د افغان کرېکټ ملي لوبډله چې په ډېر کم وخت کې يې په نړيوالو لوبو کې د سيمې په کچه سيالۍ وکړې او د پاکستان په څېر داسې قوي لوبډلې يې په گوندو کړې چې په دغه لوبه کې ۵۰ کلنه تجربه لري.

د افغانستان لپاره تر ټولو په زړه پورې لا دا ده چې په ډېره کمه موده کې يې تر نړيوال جام هم ځان ورساوه، که څه هم د کرېکټ مبصرين فقط په نړيوال جام کې د افغانانو گډون د ټولې نړۍ لپاره حيرانوونکی بولي خو

افغانستان په دغه جام کې یوازې گډون نه بلکې سکاټلنډ ته یې ماتې هم ورکړه او مخکې نورې لوبې هم لري.

مورډ او تاسې ولیدل افغان کرېکټ لوبډلې ډېرې بریاوې راوړې، د هر بري سره سم په ټول هېواد کې په ملي کچه پښتون او فارسوان، تاجک او ازبک په شمال او جنوب کې افغانان راووتل، ویې خندل، خوښۍ یې وکړې او پراخه کچه یې جشنونه جوړ کړل، د افغانانو دغه یووالی لکه مخکې چې مویادونه وکړه هیچا رامنځته نه کړ، یوازې همدا لوبډله چې په ډېرو کمو امکاناتو یې له نړۍ سره ډغرې ووهلي افغانان یې پر یوه تغیر راټول کړل.

خو ورځې مخکې چې د کرېکټ په روان نړیوال جام کې د افغانستان او سکاټلنډ ترمنځ سیالي روانه وه، زه په یوه هټۍ کې ناست وم، هلته ډول ډول خلک ناست و، د کرېکټ لوبه یې کتله، د افغان لوبغاړو د هر منډې، هرې څلوریزې او هرې شپږیزې سره به یې بې واکه چکچکې او شور کاوه، کله چې به کوم افغان لوبغاړی وسوځېد نو د ناستو خلکو خبرې به مړاوې سوې او یو ډول خپګان به پرې خپور سو.

دا هر څه د یوې ملي انگېزې له مخې کېدل، په هر افغان کې د هېواد پرستی او ملي یووالي انگېزه ژوندۍ سوې وه، کله چې مو بیا دغه لوبه وگټله نو داسې افغان به نه و چې له سترگو یې اوبنکې توی سوي نه وي، ان تردې چې په تنګرهار کې د یوې لیسې مدیر له ډېرې خوشالی زړه ودرېد او خپل روح یې حق ته وسپاره.

ومو لیدل چې د هېواد په لر او بر کې ولسي وگړو، دولتي خلکو، سیاسینو، مدني فعالانو، ځوانانو او بالاخره چې هر چا د افغان په نوم رغ کاوه او ځان یې افغان باله بې سارې خوښي او خوشالي وکړه، په ډېرو

ولایتونو کې ځوانان د ښار واټنونه ته راووتل او د ملي لوبغاړو دغه بری یې په ملي توگه بدرگه کړې.

زموږ دغه لوبډله چې افغانانو ته یې د ملي یووالي روحیه ورکړه، کله چې بری راوړي موږ یې ستاینه کوو، اتلان، زمریان، مېرني یې بولو، پرې ویارو، د فېس بوگ په فروپایل د دوی انځورونه راڅپوو، خو کله چې ځوانه او تنکی لوبډله چې ډېره کمه تجربه لري کومې قوي لوبډلې ته لوبه وبایلې نو موږ افغانان څومره احساساتي خلک یو، څومره بې انصافه یو، څومره ظالمان یو، همدغه لوبغاړي چې د لوبې د گټلو پر وخت یې زمریان او اتلان بولو، ښکته‌ل ورته کوو، او په داسې نومونو یې یادوو چې ان په عادي ژوند کې په دغه نومونو یادولو انسان شرمیري، موږ نه د خوښۍ زغم لرو او نه د خپگان.

د خپلې لوبډلې بري او ماتې ته حساب مه کوئ، دې ته حساب وکړئ چې په دویمه لږه موده کې زموږ ملي لوبډله د څومره سترو بریاو شاهد ده، د افغانستان پر وړاندې یې د نورو نړۍ فکر بدل کړي.

په هر صورت باید ملي لوبډله وستایل سي، لکه څنگه چې افغانان خپله لوبډله د بریا په وخت کې ستایې، د دوی پر وړاندې خپل احساسات ښکاره کوي، خوښي ښيي او جشنونه جوړوي، کله چې افغان لوبډله د خپلې کمې تجربې له امله لوبه وبایلې، باید دوی ته ډاډ حوصله ورکړل سي، د دوی هڅې چې د لوبې د بري لپاره یې کړي دي وستایل سي، دوی که لوبه وگټي او که یې وبایلې دننه په هېواد کې باید ددوی لپاره د خوښۍ

او بدرگې جشنونه جوړ سي او د دوی هر احساس او هره هڅه بايد وستايل سي.

بل پلو دولت هم ملي لوبډلې ته په پام کولو کې پاتې دی، نور هېوادونه چې خپلو ملي لوبډلو ته څومره پاملرنه کوي، څومره امکانات چې د دوی په لاس کې ورکوي، له بده مرغه زموږ حکومت خپلې لوبډلې ته نه دي ورکړي، دولت بايد افغان ملي لوبډلې ته جدي پاملرنه وکړي.

په وروستيو کې له هېوادوالو يو ځل بيا هېله کووم چې په ټولنيزو شبکو کې هغه ځوانانو پسې له ردو بدو ويلو جدي ډډه وکړئ کومو ځوانانو چې افغانان پر يوه تغر راټول کړل او افغانانو ته يې د ملي يووالي روحيه ورکړه.

د يو موټي افغانستان په هېله !

وینا که عمل؟

په مجلسونو، غونډو او دريځونو کې ډيرې ښې خبرې کيږي هر يو د اسلاميت، افغانيت او وطن پرستۍ ډيرې ښې بيانيې ورکوي، که سپرې دغو بيانيو ته ښه ځير سي نو پوره باوري به سي چې زموږ په ټولنه کې هيڅ ډول ستونزې نسته او دا هېواد ډير رښتين او پاک اشخاص لري، خو دا خبره برعکس ده په عمل کې ويناوال داسې نه دي، موږ بايد د ويناوالو، سياسي نو او مسؤلينو کرني محاسبه کړو چې دوی په رښتيا څومره پاک، رښتيني او وطن دوسته انسانان دي.

کله چې مو د اعمالو ارزيايي پيل کړه د هر چا د ژوند بېگراوند په ښه ډول مطالعه کړو نو بيا موږ ښه تشخيص هم کولای سو بيا که خبري کمې هم وکړي پروا نه کوي ځکه چې په عمل کې يې ځان ښودلی دی.

زموږ د ژوندانه په ډگر کې يو عملي ژوند ته ډېره اړتيا ده ترڅو چې مو د عمل رښتيني لار تعقيب کړي نه وي نو د موجوده بدبختيو او ناخوالو څخه ځان نه سو خلاصولای.

هغه خلک چې وينا او کرنه يې يوه ده، هغه خلک چې څه يې پر زړه وي هغه پر خوله راوړي له بده مرغه داسې کسان زموږ په ټولنه يا له نشت سره برابر دي او که کوم لرو هغه هم د گوتو په شمېر دي.

کله کله د دريځ پر سر د ځينو ويناوالو خبرو ته چې د دوی د فساد دغندلو، د هېواد جوړونې او ملي احساس خبرې اورم گوته په غاښ پاتې سم، داسې فکر کووم چې د هېواد رښتيني بچيان همدا دي، دا هېواد دوی ته اړتيا لري او زموږ خوبونه په رښتيني لۍ بدلېږي، که موږ يوازې د يو چا په وينا دوکه نه شو او په عملي ژوند کې د دوی کرني وگورو، د دوی اعمال وگورو نو تر

ټولو لوی فاسد به دی وي، د پردې تر شا به لوی غدار همدغه وي خو د دريځ پر سر به زموږ د ویده او ناچاره ولس په سترگو کې خاورې شیندي. د ټولني په ټولو برخو کې دې ته ورته ډېرې بېلگې لرو ترڅو چې مو له وينا پرته د رښتیني ژوند په ډگر کې د عمل اتل نه وي پېژندلی نو پر هر چا باور مه کوئ، د وينا تر شا له خپل هر مشر سره حساب وکړئ، خپل حق ترې وغواړئ.

يو څوک د خپل استازي او خپل مشر په توگه منل هغه وخت کيږي چې دغه ښاغلی مطالعه شي، دده د ژوند شاليد وکتل سي، د ده کورنۍ وپېژندل سي او بيا باور پرې وسي.

له بده مرغه زموږ په ټولنه کې که هونبنيار او با تجربه قومي مخور لرو بل پلو مو د پوهې کچه کمه ده عام ولس مو ډېر ژر دوکه کيږي او د خپلې رښتينولۍ او صداقت له مخې په هر چا باور کوي، خو موږ بايد تل ځير و اوسو، اوس هغه پخوانی صداقت او رښتينولي په مشرانو کې نه ده پاتې، يو شاعر په خپل شعر کې څومره ښه ويلي دي:

خدايه څه شول هغه ښکلي ښکلي خلک
په ظاهر او په باطن سپېڅلي خلک

رښتيا هم چې اوس مو مشران هغه مشران نه دي پاتې چې څومره په خوله ځان سپېڅلی ښيي بايد په زړه هم دغه شان سپېڅلی وي، د زړه او خولې خبره يې يوه وي.

ددې لپاره چې په ټولنه کې مو روانه بدبختي ختمه سي، تر ټولو لومړی کار زموږ سمه ټاکنه ده، داسې مشران بايد وټاکو چې خبرې لږ کوي خو عمل او کارونه يې د دې ټولني د بېچاره ولس د زخمونو ټکور سي، له ټاکنې وروسته بايد مشران هغه ډول کار وکړي چې خلکو باور پرې کړی دی، د

حضرت محمد ((ص)) د يو حديث شريف ژباړه ده: “په تاسې کې هر يو خروونکی دی او له هر يو به د خپلې رمې پوښتنه کېږي”
د پورته حديث شريف شننې ته که راسو د يو مشر مسؤليت ترې څرگندېږي، د هر مشر څخه به د خپل مسؤليت په اړه پوښتنه کېږي، او زموږ په ټولنه کې هر څوک مشر دی، مشري لومړی له خپل کوره پيلېږي، د کور له مشر به د خپلو کور د نورو وگړو په اړه پوښتنه کېږي، دغه راز له مور او پلار به د خپلو اولادونو پوښتنه کېږي او...
نور اخی چې د ښه راتلونکي لپاره په خپله ټاکنه کې ښه ځيرو او سو، يوازې په ويناو دوکه نه شو بلکې د يو شخص عملي ژوند ته هم سرور ښکاره کړو.

هلمند کې د معاصر ادب مخکښ

محمد اسماعيل شريعتيار د خليفه ملا قطب الدين زوى، د دين محمد لمسى، په خټه عليزي په ۱۳۵۱ل کې زېږېدلى دى.

تر څلورم ټولگي يې د لښکرگاه د ذکر ورو په لېسه کې زده کړې کړي دي، په ۱۳۵۹ل کې يې پاکستان ته د خپلې کورنۍ سره هجرت وکړ او د کويټې په پنجپايي کمپ کې يې هستوگنه غوره کړه، چې تر شپږم ټولگي پورې يې د کمپ د امام ابوحنيفه په ښوونځي کې او بيا په کويټه کې د شهيد غلام محمد نيازي، په ثانوي ښوونځي کې تر ۱۱ ټولگي پورې زده کړې ورسولې. الحاج محمد اسماعيل شريعتيار دولسم ټولگي په ۱۳۸۱ل کې د هلمند د لښکرگاه ښار د ذکر ورو په لېسه کې پای ته رسولی دى.

ښاغلي شريعتيار له دې وروسته د ژورنالېزم په برخه کې ۱۲ بېلابېل کورسونه ولوستل، د کلید، بگړۍ او شملي مجلې سره همکار هم پاتې سو.

نوموړی په هلمند کې د بست فرهنگي ټولني له بنسټگرو شمېرل کيږي چې بيا يې وروسته د هلمند ادبي بهير رامنځته کړ. ښاغلی شريعتيار اوس مهال د هلمند مدني ټولني د فرهنگي چارو د کميسون مسؤل دى.

محمد اسماعيل شريعتيار چې په هلمند کې د ادب په ډگر کې سرلاری بلل کيږي، بېلابېل څېړنيز کتابونه يې ليکلي دي، پنځونې او ژباړې يې کړي دي.

شريعتيار صيب په ((هلمند کې ټوکيدلي گلونه)) په نوم شعري ټولگه کې د خپل زړه خبرې وپنځولې، د ((زور افق او نوې رڼا)) باندې د تصوف پر عالمانو پراته گردونه وڅنډل، د ((تصوفي لارښود)) په ترڅ کې يې د دغه

علم په اړه د خلکو شکونه ليرې کړل او د ((مثبت قدم پر اصله لار)) يې تصوف نور هم روښانه کړ.

په هلمند کې دغه د تصوف څېړونکي يوازې پر شعر او تصوف بسنه ونه کړه بلکې خپل مينوال يې د ((هلمند پوله پر پوله)) وگرځول.

الحاج محمد اسماعيل شريعتيار په هلمند کې د اوسنيو ډېرو شاعرانو او خبريالانو استاد او لارښود پاتې شوی دی، د بست فرهنگي ټولني له هغه مخکښانو څخه يو دی چې، ډېرو شاعرانو ته يې د شعر پر نازکه لار د تگ چل ورزده کړ او د خيال تردنگو غرونو يې تاو راتاو کړل.

دغه راز يې په هلمند کې ځينې خبريالان د خبريالۍ پر باريکيو او د دغه مسلک په ژورو پوه کړل، لارې يې وروښودې او د ژورنالېزم پر اغزن ډگر کې يې د ژوند کولو طريقه ورزده کړه.

ښاغلي شريعتيار يوازې د قلم په سيالۍ کې د ستريا تر کچې ځغاستې نه دي کړي، بلکې په هلمند کې يې مشاعرو، سمینارونو، غونډو او ادبي بنډارونو ته هم لېڅې بډ وهلې دي، لاس په کار سوی دی چې تر اوسه بېلابېلې غونډې او مشاعرې ترتيبوي، تازه ټوکيدلي گلان او د هلمند نور شاعران او ليکوال پرې راټول وي او ان په هر ادبي مجلس کې يې بې پوښتنې نه پاتې کېږي.

ښاغلی محمد اسماعيل شريعتيار چې له تحقيق سره بې سارې مينه لري، ډېری وخت پر څېړنه بوخت وي، چې د همدې فن سره د لېونۍ مينې له امله يې کتاب پلورنځی جوړ کړی دی، چې له يوې خوا پرې د خپل تحقيق تنده ماتوي او بل پلو خلکو ته د همدغه لارې کتابونه ورکوي، د کتاب پر ارزښت يې پوه کوي او د مطالعې د حوصلې لېوالتيا يې ډېره وي.

زه له شريعتيار صيب سره له ډېره وخته پېژنم، چې يوه شېبه ورسره څوک کښېني نو پرته له ادبي او علمي خبرو به ترې بل څه وانوري، ډېر خوږ انسان دی. پر خپل کلتور او ژبه ټينگ ولاړ دی.

په ادبي او علمي خبرو کې د سيمې په کچه خبرې نه کوي، بلکې د داسې خبرې پلوي کوي چې د ټول هېواد په کچه وي، د ژبني او لهجوي تعاصباتو سخت مخالف دی.

شريعتيار دروند او سنگين انسان دی، همېشه يې د پښتنو ستر وياړ بگړۍ پر سروې، اوږدې جامې کوي او توره اوږده ږيره لري.

نباغلی شريعتيار ديني زده کړې هم کړي دي، ملا دی، فقه يې لوستې ده او پر دلايلو کې دومره تکړه دی چې په ډېر لږ وخت کې مخاطب قانع کوي.

په هلمند کې د ادب دغه مخکښ او سرلاري تازه يو کتاب ژباړلی دی چې دا مهال تر چاپ لاندې دی او په نږدې ورځو کې به د لوستوالو تر لاسو

ورسپري.

شريعتيار صيب داسې اثار هم لري چې چاپ ته لارې څاري:

حجت السالکين (پښتو ژباړه)

عقيدوي مسايل

د زميند اوږد سلطاني کور تاريخچه

په پای کې الحاج محمد اسماعيل شريعتيار ته اوږد او خوشاله ژوند

غواړم او د نوموړي د عالمانه فکر د خپرېدو هيله مند يم.

د یوویشتمې پېړۍ څلور مخکښ شاعران

د نړۍ له پیدا ایښت سره سم چې کله چې د انکشافاتو او پرمختګ خبره کیږي په هغو کې د ساینس د پرمختګ سره چې په ټولنه کې د انساني ژوند د روغتیا درملنه کوي همدا شان شاعر بیا د انساني ټولنې روحاني علاج کوي.

د شعر او شاعرۍ په اړه بېلابېلې خبرې کیږي او لا به هم وسي. ځینې خلک داسې خبرې کوي چې شاعر یوازې خیالي خبرې کوي او شاعري کومه مانا نه لري، نه داسې نه ده شاعر روح پالي، روزنه یې کوي، ټولنې ته خپل عیبونه ور په گوته کوي، ژبې ته پرمختګ ورکوي او ژوندۍ یې ساتي. شاعر په خدای ج او ښکلا مټین دی او ټول کار یې له ښکلاګانو سره وي، خو دا هم منل سوې خبره ده چې شاعر په یوه ټولنه کې ژوند کوي او خپل

ټول مواد له ټولنې اخلي او بېرته يې ټولنې ته ورکوي، دا چې له تېرو څو لسيزو راهيسې زموږ په ټولنه کې جگړه روانه ده، نو مالومه خبره ده چې شاعران مو هم جگړې متاثره کړي دي او د شعر ډيره منځپانگه يې همدا جگړه ده.

شاعران په هره زمانه کې ډېر وي، خو هغه څوک چې بڼه شعر ليکي هغه د گوتو په شمېر وي.

د شعر ټاکنه داسې ده لکه مېوه، طبعاً انسانان بېلابېلې مېوې خوښوي، شعر هم داسې دی، چاته يو ډول شعر خوند ورکړي، چاته بل ډول، خو دا بيا په هنري ذوق پورې اړه لري، کره کتونکي وايي، هرڅومره چې د يو لوستونکي هنري ذوق ډېر وي، په هماغه اندازه ژر په شعر پوهېدلی سي، خو د چا چې ذوق کم وي، بنايي په ډېری شعرونو ونه پوهېږي او بل ډول مانا ترې واخلي، چې همدغه کار د ډېری شاعرانو د شعرونو په وړاندې د خلکو پراخ غبرگونونه هم راپارولي دي.

شاعري پخپله خبرې دي خو د زړه خبرې ځکه فلسفه له دماغ او شعر له زړه رڼا اخلي، او په ډېر لوی هنر سره کيږي، چې څومره د يو شاعر هنري ذوق پياوړی وي، هومره يې شعر هم پياوړی وي او بڼه زړه راکښون لري، جذبه، د وطن مينه، د ولس راوېښوونه، الهامي خبرې او نور ډېر څه پکې وي. پښتو ادب په خپلو بېلابېلو دورو کې لوی لوی عالمان، نثر ليکونکي او شاعران روزلي دي، کار يې کړی دی او همدا وجه ده چې د پښتو ژبې کچکول تردې دمه له ښکلو مرغلرو ډک دی.

زه يې يوازې د معاصرې دورې په څو مخکښو شاعرانو خبرې کووم، د هر يو د شعر د چينې بهانده څر و بيو ته به څو شېبې تم سو او له پراخې شاعرۍ به يې لږ خواږه راواخلو. که څه هم د پښتو ادب معاصره دوره د نورو دورو په پرتله له هره پلوه بريالۍ ده، په دغه دوره کې نثر ته تر يوه بريده کار وسو،

ژباړې وسوې او حتی د گڼ شمېر شاعرانو په لرلو سره پښتو شعر ډېر پیاوړی سو.

لکه مخکې چې مو وویل: شاعران ډېر دي خو هغه څوک چې ښه شعر لیکي هغه کم دی، معاصره دوره کې هم که موږ شاعران ډېر لرو، خو سم او نوښتگر شاعران چې هر یو یې جلا سبک لري کم دی، چې له ډلې یې زه څلورو مخکښو شاعرانو پر هنري ځمکه لنډ مزل کووم، هېله ده له هنري کروندې به یې تاسو هم یو څه حاصل واخلي. هغه شاعر چې په معاصره دوره کې د خپل سبک خاوند دی او پښتو ژبې ته یې ښکلي، نوښتگر او تل پاتې شعرونه لیکلي (عبدالباري جهاني) دی.

ښاغلی عبدالباري جهاني د ارواښاد حاجي عبدالاحمد لودين زوی دی چې د کندهار ښار د باميزو په کوڅه کې زېږېدلی دی. د کندهار په ميرويس نيکه لیسې کې یې زده کړې کړي او تر هغه وروسته په (۱۳۵۲ش) کال د کابل پوهنتون له بشري علومو او ادبياتو پوهنځي څخه فارغ شوی دی، چې تر ننه پورې ژوندی دی او د خپل ژوند په بېلابېلو مودو کې یې په هېواد کې دننه او بهر بېلابېلې دندې ترسره کړي دي او گڼ شمېر پښتو اثار یې لیکلي او ژباړلي دي.

ښاغلي جهاني صاحب پښتو شعر کې د مثنوي په برخه کې ډېر کار کړی دی، چې سوچه د ولس په ژبه یې پخواني نکلونه په مثنوي فورم کې وړاندې کړي دي، چې ډېری مشاعرو کې ورته خلک په ځير غوږ وي او له جهاني صاحب څخه د بېلابېلو نکلونو د ویلو غوښتنې کوي. په ډېری مثنوي گانو کې یې ددې ټولنې رښتیني انځور هم وړاندې کړی دی، زه به یې دلته د بېلگې په ډول یوه مثنوي را واخلم:

نه ځان مرگی سو خبر په جنتونو

نه راوړي چا کیسې د کوټرونو

نه د حورو چا راوړي دي خبري
نه په غاړه يې ليدلي مرغلري
مولوي ورته ليدلي دي خوبونه
سپيني حوري د ياقوتو سره تختونه
دې وطن کي دي جگړې د پيريانانو
د جنت او د دورخ د شيطانانو
له يوې چيني اوبه ورته رسيږي
د يوه بادار په کلي کي لوييږي

پورته بيتونه چې د يوې اوږدې مثنوي يوه برخه ده، زموږ د اوسني ټولني عکاسي ده، جنگ، ځانمرگي، خور، ملا، دورخ، شيطان او نور هغه نومونه دي چې موږ او تاسو په رښتيني ژوند کې ورسره بوخت يو، بنايي ۵۰ کاله مخکې به چا دلته ځانمرگي نه پېژانده خو اوس زموږ ماشومان هم په دې خبر دي چې ځانمرگي څه شی دی، نو دغه موضوع په خورا ښکلې بڼه جهاني صاحب په دغه مثنوي کې را اخیستې او دغه گونگ تصويره يې پرده پورته کړې ده.

لکه مخکې چې مو وويل، جهاني صاحب د مثنوي په برخه کې ډېر کار کړی دی او که ووايو زموږ د ټولني هره موضوع يې په دغه فورم کې را اخیستې مبالغه به نه وي، خو ددې ترڅنگ يې د شعر په نورو بېلابېلو فورمونو کې هم کار کړی دی. جهاني صاحب چې په مثنوي ليکلو کې څومره بريالی دی، ترڅنگ يې غزل هم قوي دی او ځانله سبک لري، چې اوس ډېری شاعران د نوموړي پر سبک روان دي.

جهاني صاحب په خپل يو غزل کې د پښتون قوم په استازيتوب وايي چې موږ پوهېږو، خپل تگلوری پېژنو خو نوره نړۍ مو ورته نه پرېږدي، هغه بڼه په ډاگه دا خبره کوي:

مخ که مي کعبې که بتخانې ته اړولی دی
ما د خپل جانان د کوڅې لوری پیژندلی دی
شیخه چې په شک مي درته وکتل معذوریمه
ما دي د کوثر په نوم د زهرو جام چنبلی دی
نن دي جهاني لکه پانوس لمبه لمبه وینم
بیا دي څه الهام د زړه په بناړ کي اوریدلی دی

بناغلي عبدالباري جهاني هر ډول شاعري کړې ده او په غزل کې يې هم هر
ډول موضوعات راوړي دي، ځينې غزلې يې هېله ورکونکې دي، د خپلې
ټولنې لپاره زيرې لري او هر عاشق ته د خپلې معشوقې د وصال او رسېدو
خبر ورکوي او دغه تورې تيارې چې زموږ ټولنه پکې ايساره ده، د سپين
سهار او رڼاگانو په راتلو سره ددې د ختمېدو زېرې ورکوي خپله هم هېله
من دی او نورو ته هم هېلې ورکوي:

تیارو د بيلتانه ته به مي بېرته رڼا راسي
د اوبنکو ترگريوانه به مي خپله ليلا راسي
ازل مي دي په وينو کي نغمې راته کرلي
مطربه چې رباب در سره وينم نڅا راسي

که څه هم بناغلی جهاني صاحب خلکو ته هېلې، زيرې او ډاډه ورکوي، خو
بل پلو د ټولنې پوه قشر ته خبر داری هم ورکوي او دا خبر داری په دې مانا
چې لاس په کار سي، بیده پاتې نه سي او ټولنې ته کار وکړي، خپله يوه
مثنوي چې شاعرانو ته يې ليکلې په يوه برخه کې د اوسنيو حالاتو څومره
رون تصوير وړاندې کړی دی:

هغه ستا د ابا مينه تالا سوې
چه تندي كي دي سجدي ورته ساتلي
دگلو نو پر غونډۍ اورونه اوري
ورمه ځي تر ارغوانه پنبه نيولي
پر كورونو د بلا ساه ده ختلي
له بانو تر گريوانه د اوبنكو كوردي
له زلمو شونډو موسكا ده كوچيدلي
پر اوږو د اوبنكو ووته له بناره
د خندا جنازه ولاړه غم لړلې

وايي د شعر مانا د شاعر سره وي، خو جهاني صاحب د ولس پر ژبه دومره عام فهمه شعرونه ليكلي چې هر پښتون لوستوال پرې پوهېږي او د همدې ولس د زړونو خبرې دي. جهاني صاحب لوی شاعر دی، په هنر يې ډېرې ليکنې سوي دي او لا به هم وسي، خو د هغه د شعر په هر بيت يو کتاب ليکل کېدلی سي، خو دا زموږ د ځوانانو دنده ده چې د جهاني صاحب په څېر د مخکښو او سرلارو شاعرانو بيتونه وشنې، پېغامونه يې وسپړل سي او ټولنې ته يې وړاندې سي، خو دا هر څه په يوه تن نا ممکن دي، ما په همدې پلمه د ځينو شاعرانو د هنر په اړه د څه ليکلو لپاره په دې خاطر د څه ويلو تکل وکړ چې نور ځوانان دغه برخې ته متوجه سي په اخر کي ويلاى سو چې د بناغلي جهاني شعرونو کي بيتونه ناڅي او په شور وي. د پښتو معاصرې دورې بل لوی او مخکښ شاعر بناغلی (دروېش درانی) دی:

دروېش درانی که څه هم په سويلي پښتونخوا کې زېږېدلی دی، خو په اصل کې د افغانستان د کندهار ولايت د ارغستان ولسوالۍ څخه يې کورنۍ هلته کډه شوې او هملته اوسېدلې ده. دروېش درانی يو له هغو شاعرانو

خځه دی چې د [افغانستان](#) وروستی غمیزه یې په پوره هنر سره انځور کړې ده.

درویش درانی چې په انگلیسي ژبه کې ماسټري لري د پښتو د غزل ناوې یې په بېلابېلو نوښتونو داسې پوښلې ده چې د اوسنۍ زمانې شاعران ورته لاهم گوته په غاښ دي. دروېش درانی د شعر په ټولو تخنیکونو پوهېږي، وزن پوهنه کې ژوره مطالعه لري، چې همدغه برکت دی چې ښه غزل لیکي، دده ځینې غزلونه د پښتو ژبې شهکارونه گڼل سوي دي. دا چې ښاغلی دروېش درانی هم زموږ په اوسنۍ ټولنه کې ژوند کوي نو حتمي خبره ده چې دده پر هنر به هم اوسنیو حالاتو ژوره اغېزه کړې وي، نو ځکه په خپل یوه غزل کې دې پایلې ته رسیږي چې نور سترې یو، راحۍ چې سوله وکړو:

منزل لیري، لاره وړانده هم سترې ته هم سترې

څه دي خوښه ده ارمانه زه هم سترې ته هم سترې

نه مې ته شې هېرولای، نه زما له خیاله وزې

څه پخلا به شو جانانه زه هم سترې ته هم سترې

د وروستي بیت دوهمه نیم بیتي یې د سولې لپاره لویه بلنه ده، خپل دښمن ته جانان ویل د شعر په نازکه ژبه، نو ولې به سوله نه کوي. دغه راز ننني عصر کې انسان دومره ازاد نه دی لکه پخوا چې و، بوختیاوې ډېرې دي، کارونه ډېر سول، نږدې هر وگړی د مسؤلیت احساس کوي او یا د خپل ژوند پرمخ بېولو لپاره مسؤلیت ورتراغړې دی او زموږ د ټولني خلک بیا خدایي په زندان کې ژوند کوي، دغه خبره ښاغلي دروېش درانی په ډېر ښکلي انداز د خپل غزل په یو بیت کې راټوله کړې ده:

ته خو بهار غوندي ازاد یې کله کله راحه

زه لکه ونه یم تقدیر په زولنو تړلی

بله خبره دا چې پښتو ژبه کې یو متل وایي: «ښه مه کوه بد نسته»

اوسني عصر کي چې چاته بنه لار ورنبيي، که چاته وايي چې دا کار درته
تاوان کوي، که داسي وکړي نو گټه به دې ډېره وي، دستي درته وايي ته په
دې خبره کي خپل هدف لري، بس نو مشکل به درته جوړ وي، چاته سمه لار
هم نه سې بنوولي، همدغه خبره بناغلي دروېش دراني په خپل يو بيت کي
راخيستي ده، چې هم وطن سلامت غواړي او هم سر:

رښتيا هم وایم، خوشالي د ملت هم غواړمه

عجب ساده یمه لاس سلامت هم غواړمه

که ستوری نه یم د آسمان تمنا هم نه کوم

که یم گلاب نو بیا د خاورو قربت هم غواړمه

نن سبا که دې رښتيا ويل، د دراني صاحب خبره سر به دې سلامت نه وي. په
دې ټولنه، دې هېواد او دې خاوره چې څوک خوا بدوي او په دې درد پدلي
ولس يې زړه خورېږي نو هغه به خود خداي ج ته لاسونه لپه کوي او د جنگ
د بندېدو غوښتنه به ترې کوي. بناغلي دروېش دراني غزل ډېر ژور خو په
ډېر ساده انداز کي وړاندي کوي دی د خپل غزل په لاندې دوه بيتونو کي په
څومره بنه انداز دغه غوښتنه کړې ده، لومړی بيت يې کي له خدايه دغه
جگړه وروستی جگړه غوښتي ده، ورپسې بيت کي يې د ټولني خلکو ته هم
د جگړې د بندېدو نسخه بنوولي ده، او دا يې ورته ويلي دي که يووالي
راسي، ټول په يوه خوله او يو لاس سو نو جگړه به ارو مرو زموږ له وطنه
کپه کوي:

چي بيا نه توره پورته سي نه سر په وينو رنگ سي

باداره دغه جنگ دي د وطن اخري جنگ سي

چي زړونه سره يو کړو او لاسونه سره ورکړو

دا کاني به لعلونه سي دا بوټي به لونگ سي

دروېش د پښتو ژبې هغه نوښتگر شاعر دی، چې ځانله سبک او لار لري، نوموړی سره له دې چې پښتو ژبه او ادبیاتو کې ژوره مطالعه لري ترڅنگ یې نړیوال ادبیات هم مطالعه کړي دي، پوهان وایي څومره چې مطالعه ډېره وي او څومره چې لیکل ډېر وي په هماغه اندازه لیکوال او شاعر تکړه وي او نوي نوي شیان لیکي، د ښاغلي دروېش په هنر کې هر څومره لیکل وسي، بیا به هم بس نه وي، ډېر څه پرې لیکل سوي دي، خو ما هم هغه د چا خبره له خپلې زاویې ورته وکتل، ډېرې خبرې مې زړه کې دي، خو که هر څومره یې ولیکم، بیا هم نه بسیري، ځوانانو شاعرانو ته د نوموړي د شعرونو او هنر د لوستلو بلنه ورکووم او هېله کووم چې د نوموړي په هنر خبرې وکړي او پېغامونه یې راوسپړي.

د معاصرې دورې په مخکښو شاعرانو کې بل لوی شاعر (رحمت شاه سائل) دی، رحمت شاه "سائل" د امین گل زوی دی چې په ۱۳۲۸ هـ ل کال د پېښور د ملاکنډ ایجنسی د درگۍ د سیمې د ورتیر په نوم کلي کې زېږېدلی دی. زده کړه یې تر څلورم ټولگي پورې کړې، خو په لیک لوست ډېر ښه پوهیږي. رحمت شاه "سائل" د برې پښتونخوا یو پیاوړی شاعر دی چې د شعرونو گڼ شمېر ټولگي یې خپرې سوي. د ده شعرونه د گڼ شمېر سندرغاړو لخوا وویل سوي دي.

سایل صاحب یو (انقلابي) شاعر دی، پښتو او پښتونولۍ ته یې ډېر څه لیکلي دي، په پښتو، پښتونولۍ او پښتونخوا مټین دی، د پښتو د مینې لپاره یې لاندې بیتونه ښه ښکارندويي کوي:

زما په دواړو اورو ناستو پرښتو ولیکئ
زما په سر کې څه لیکئ نو په پښتو ولیکئ

د پاکی مینې گناه کارو چې منکر پرې نشئ
د رقیبانو الزامونه په تندو ولیکئ

د یو لیکوال په کتاب کې مې د ساییل صیب د شعرونو په اړه ولوستل چې د نوموړي شعرونه له شوخی ټق چوي، اوس چې هر وخت د ساییل صیب شعرونه لولم نو همدغه خبره مې فکر ته راسي. گودر، منگی، مینه، مازیگر او نور زموږ د پښتني ټولني سمبولونه دي، دا چې ساییل صاحب د مینې شاعر دی، د غزل شوخي یې ډېره ده، په ډېر ښکلي انداز گودرونه، مازیگری او تنهایی په خپلو شعرونو کې انځوروي:

ساییل صاحب وايي:

په څومره خلکو کې تنها وي سپی

چې زړه لري او د زړه سر نه لري

په خوله خو اوس هم خلک مینې کوي

په شونډو پار په زړه پرهر نه لري

ماز دیگری په زړه د ننه ژاري

پېغلي منگی لري گودر نه لري

وايي هغه عالم چې علم یې کړی وي او نور ته یې گټه نه رسیږي د هغه خره په څېر دی چې کتابونه پرې بار وي او څوک گټه ترې نه سي اخیستلی، ښاغلی ساییل دغه خبره په هنري انداز کړې ده، له هغه ښایست یې پنا غوښتې ده چې پرهرونه نه سي ټکورولی، چې یو څوک د مظلوم د درد دوا کېدلی نه سي نو د هغه ښایست او ښه والی څه مانا؟

ساییل صاحب په دې اړه وايي:

چې په خدا ورته د خوږ زړه پرهرونه نشي

چېرې دې هم ستا د ښایست غوټی گلونه نشي

دا چې ښاغلی رحمت شاه ساییل د مینې شاعر دی، شوخه او انقلابي شاعري کوي، په شعرونو کې یې شعريت هم خوندي ساتلی دی او د ځانگړي سبک خاوند دی، په لاندې بيتونو کې یې هنري ښکلا څومره ښه ځای کړې ده:

ما درله د گل جنازه نه راوړه
راغلم خو په لاس کې مې لمبه راوړه

پاڅه خوبولي سترگې پرانيزه
ما درله د ورځ رڼا په شپه راوړه

نو ښاغلی رحمت شاه ساییل هم د پښتو ژبې د سرلارو او مخکښو شاعرانو په کتار کې د ځانگړي سبک څښتن دی، چې د هېواد په لرو او بر کې یې ټول پښتانه پېژني، د نوموړي د شعر ښاپېری دې ژوندۍ وي او قلم دې یې تاند وي.

په خپل وار سره د خپلو ادب په معاصره دوره کې د راز او ناز شاعر حاجي پيرمحمد کاروان) دی،

حاجي پيرمحمد کاروان د حاجي نورمحمد زوی، د افغانستان د خوست ولايت د تڼيو ولسوالۍ اوسېدونکی دی. ښاغلي کاروان: لومړنۍ زدکړې تر دوولسم ټولگي پورې په خوست کې کړي دي او په ماشومتوب کې د قرآن شريف او يوڅو نورو ديني درسونو کتابونه هم لکه خلاصه، منيه، او ځينې نور ابتدايي ديني کتابونه هم لوستي دي ښاغلي کاروان خپلې لوړې زده کړې د کابل پوهنتون د شريعاتو پوهنځي کې سرته رسولي دي. ښاغلی کاروان چې د پښتو ازاد شعر سرلاری هم بلل کېږي، ترڅنگ يې په بېل انداز ښکلي ښکلي نظمونه ليکلي او غزلونه يې خو يې په داسې لهجه او انداز پنځولي دي چې د کاهو په زړونو کې هم اوبه کوي.

بناغلی کاروان په غزل دومره ډېر مټین دی چې ځان د غزل لېونی بولي او
وايي:

دې ملنگ دې لېوني کاروان ته گوره
په غزل پسې له کوره راوتلی

دغه راز بناغلی کاروان پښتو او پښتونولي ته دومره ژمن دی چې په هېڅ
ډول اغیار ته سر نه ټیټوي او مخامخ خپل قاتل ته هم خاندی، په لاندې څو
بیټونو کې یې د پښتني ښکلا څومره ښه درک لگولی سو:

د غرونو خلک یو کارونه د بازار نه کوو
شېل پېل گرځو هېڅ ډول او سینگار نه کوو
د سرقاتل ته هم سلام کوو سلام یې اخلو
ولو یې مخامخ د شانه پرې گوډار نه کوو

کاروان صاحب ملنگ او صوفي شاعر دی، دی خپله وایي په کوچنیوالي
کې د ښاپېریو او دېوانو کیسو ډېر اغېز پرې کړی، چې همدغه اغېز یې
اوس په شعر او هنر هم پروت دی. ستار، رباب، ملنگ، پاچا، ځانې هغه
لغاتونه دي چې کاروان صاحب یې په خپلو شعرونو کې ډېر راوړي، دغه
راز کاروان صاحب ځانگړی سبک او بېلابېل سنبولونه هم لري، سندریزې
چینې، چنارونه، گودرونه، نښتروڼه، کلی او نور هغه څه دي چې د نوموړي
په شاعرۍ کې له ورايه ښکاري. د کاروان صاحب د شعر ژبه ډېره خوږه ده،
په هر چا اغېز کوي او خوند ورکوي، نوموړي ډېرو باریکو مسایلو ته هم
پام کړی دی او تر ډېره یې نازکخیالي هم کړې ده. کاروان صاحب هم له
حالاتو اغېزمن دی، خو دا چې هرې ژړا پسې خدا او هر مانېام پسې سبا
ضرور راځي، نو کاروان صاحب هم خپلې ټولنې ته زېری ورکوي او د داسې

وخت د راتلو خبر ورکوي چې له ظالمو حکمرانانو به خلک خلاص وي او
ارام ژوند به لري.

وخت به راځي چې غاښ د زهرو به ښامار نه لري
منصور به گرځي مستانه ملا به دارنه لري
دغه راز د اوسنيو حالاتو بشپړ انځور يې په لاندې بيت کې ښه په ډاگه
کېږي:

مارغان دې راشي زموږ لپو کې دې ځالي وکړي
غر مو نښتر نه لري ، کلی مو چنار نه لري
نږدې هر وگړی د خپل تېر ژوند او په ځانگړي ډول د خپل ماشومتوب ارمان
کوي او دا ارمان حتماً په زړه کې ورگرځي چې کاشکې زه يو وار ماشوم
سوی وای، د خپلې مور په غېږ کې مې سر اېښی وای، په کوڅه کې مو د
نورو ماشومانو سره شوخي او جنگ کړی وای، خپلې مورجانې غصه راته
کړي وای او وروسته يې پر سر لاس راتېر کړی وای او بې غمه ژوند مې
لرلی، کاروان صاحب ځينې داسې ښکلي او شهکار غزلونه هم ليکلي دي
چې سپی خپل ماشومتوب ته ورولي، مور ته يې ليکل سوي لاندې بيتونه
څومره کښښ لري او هر لوستونکي ته خپله خوږه مور مخته ودروي:

مورې مورې تېرى يم په لپه کې او به راکړه
زړه دې رانه وړی دی بې زړه يم له زړه راکړه

بيا درته ماشوم شومه نکريزې مې په لاس کېږده
خوله زما ترخه ده هله يو موټی خواږه راکړه

ما د ژوند په لوبه کې گربوان تر لمن وشلواه
تار په ستن کې واچوه تنی د گربوانه راکړه

د بناغلي پير محمد كاروان د شعري چينې اوبه دومره سپنې، رنې او خوږې دي، چې هيڅوك يې پر څښلو نه مريږي، د شعرونو لوستل يې لوستونكي ته نوره تلوسه هم وركوي، نو مالومه خبره ده چې پر شعرونو يې ليكل او خبرې كول ډېر وخت غواړي، ما د خپل كمزوري فكر له مخې د دوى ځينې بيتونه وشنل او د خپل فكر له مخې مې د دوى پېغام وسپړه، د دغه مخكښو او سرلارو شاعرانو هر بيت شاهكار دى، په هر بيت يې يو يو كتاب خبرې كيږي، خو نور كار به ځوانانو شاعرانو او څېړونكو ته پرېږدو چې په دوى په بېلابېلو بيتونو كې وگرځي، د ټولني لپاره ترې هر ډول خبرې راوباسي او خپرې سي. ځوانو شاعرانو ته مې لارښوونه دا ده چې د دغه څلورو نامتو او نورو شاعرانو شعرونه دې په دقت ولولي، شعر ليكل او شعر ويل دې ترې زده كړي، د شعر په تخنيكونو دې ځان پوه كړي ترڅو دوى هم په واقعي او رښتيني ډول شعر وليكي او د شعر د ليكلو حق ادا كړي.

د سبا پلاران

د یوې ټولنې راتلونکي له ماشومانو سره تړلی دی، څومره چې په یوه ټولنه کې د ماشومانو سالمه او پوره روزنه وسي، نو په همدې ډول به د هغه هېواد راتلونکي ښه وي.

په دې کې هېڅ شک نسته چې؛ په ماشومانو پورې د سبا راتلونکي تړلی دی، د اسلام په مبارک دین کې هم ماشومانو ته ستر ارزښت ورکول سوی دی. زموږ خوږ پېغمبر حضرت محمد ص له ماشومانو سره ډېره مینه کوله، هغه ص به هر وخت د ماشومانو پر سر لاس تېراوه، د حضرت محمد ص لمسیان حسن حسین ورباندې دومره گران و چې ده ص به لمونځ کاوه نو لمسیان به یې پر اوږو ناست و، دغه راز ځینو عالمانو ماشومانو ته د ناوکیو(نانځگو) جواز هم ورکړی دی، دوی وايي چې په دې کار سره ماشومان کولی سي د سبا لپاره د خپل ټولنیز ژوند زده کړه وکړي.

د اسلام مبارک دین سره له دې چې د انسان د ژوند بېلابېل اړخونه یې خپرلي دي، گټورې لارښوونې پکې سته، د ماشوم روزنې او د ماشوم حقوقو په اړه یې هم ډېر څه بیان کړي دي.

د ماشوم له پیدای کېدو سره سم د مور او پلار لخوا سم او نیک نوم ټاکل، په اوومه ورځ یې سر خړېل او صدقه کول، د ماشوم د نفقې او زده کړې لپاره د مور او پلار جدي پاملرنه او دې ته ورته نور ډېر مسایل چې باید یوه کورنۍ یې ماشوم ته په پام کې ونیسي د اسلام سپېڅلي دین په ډاگه بیان کړي دي.

اوس به خپلې ټولنې ته راسو چې موږ د ماشوم لپاره څه کړي دي، د دوی حقوق مو څومره پر ځای کړي دي؟

یوه لویه ستونزه چې زموږ هېواد او زموږ د ټولنې ماشومان ورسره مخ دي شاقه کارونه دي، د شاقه کارونو لوی لامل دا دی چې ډېری ماشومانو په تېرو جگړو کې یا خپل پلار، یا ورور او یا هم د کور سرپرستان له لاسه ورکړي دي نو دوی مجبور دي چې یا هم په لارو کوڅو او بازارونو کې فقر

وکړي او یا هم شاقه کارونه وکړي، دلته د یوې خبرې یادول اړین بولم چې زموږ په ټولنه کې ملي سوداګر او یا هم هغه خلک چې اقتصاد یې برابر دی هم بې وسه ماشومانو ته پاملرنه نه ده کړې او دا د دوی مسؤلیت دی چې بې د بې وسه ماشومانو لاس نیوی وکړي او دوی ته د ښه ژوند کولو زمینه برابره کړي.

زموږ په ټولنه کې ماشومان له ډېرو ستونزو سره مخ دي، یوازې دا نه چې د ماشومانو ډېری برخه مو له زده کړو محرومه ده بلکې دوی په اروایي ناروغیو هم اخته دي، بل پلو په تېر حکومت کې زموږ په هېواد کې د ماشومانو د ودې او دوی ته د پاملرنې په نوم ځینې پروګرامونه جوړ شول، پروژې پیلې شوې خو دا هر څه تش په نامه او نمایش لپاره و. ته راسه زموږ بازارونه وګوره سلګونه ماشومان د ډوډۍ پیدا کولو لپاره یا فقر کوي او یا هم زړې ګونۍ ورسره وي او پلاستيکان ټولوي، د پروژو هغه مسؤلین چې د ماشومانو د ودې لپاره یې میلیونه افغانۍ مصرف کړې د کومو ماشومانو لپاره یې مصرف کړې؟ کوم ماشوم ته یې د ژوند اسانتیاوې برابره کړي دي؟

که زموږ حکومتونو ماشوم ته پاملرنه نه ده کړې، موسیساتو تش په نوم پروژې پیلې کړې، نړیوالې ټولنې په دقیق ډول مرسته ونه کړه، بل پلو زموږ لیکوالو هم د ماشوم حق نه دی ادا کړی.

په پښتو ادب کې چې لویه تشه لیدل کیږي د ماشوم ادبیات دي، خو د ګوتو په شمار لیکوالو د خپل توان او وس سره سم ځینې کتابګوتې د ماشومانو لپاره لیکلي دي نور نو زموږ په هېواد کې د ماشومانو دنیاګۍ ورانده.

ماشومان مو دومره بې وسه دي چې هر وخت یې مور او تاسې د جنسي تیري شاهدان یو، په جنگ کې وژل کیږي، کورنیو کې وهل کیږي، په زوره ناوړه او سختو فعالیتونو ته اړ کیږي حتی تر دې پورې ځینو کورنیو چې وس او توان یې هم پوره وي، اقتصاد یې هم ښه وي خو د نه پوهاوي له امله یې ماشومان له زده کړو محرم وي، خو ورځې مخکې د هلمند ګڼ نفوسه

ولسوالۍ. گرمسېر ته ولاړم دغه ولسوالۍ شاوخوا ۳۰۰۰۰۰ درې لاکه نفوس لري خو چې د پوهنې له مسؤلینو مو پوښتنه وکړه په دغه لویه ولسوالۍ کې شاوخوا ۹۰۰۰ نهه زره ماشومان ښوونځیو ته ځي، چې دا شمېره ډېره کمه ده، دا زموږ د کورنیو په ځانگړي ډول د مور او پلار نا خبرتیا او نه پوهاوی دی چې په خپلو ماشومانو زده کړه نه کوي، هغه څوک چې ماشومان ښوونځیو ته استوي هم د عادت له مخې یې استوي، پوښتنه یې نه کوي چې دوی څه لولي، هڅونه او تشویق یې نسته.

په وروستیو کې له نړېوالې کمېټې غوښتنه کووم چې په افغانستان کې دې د ماشومانو ژوند ته پاملرنه وکړي، دوی ته دې د زده کړو او د ژوند نورې اسانتیاوې برابرې کړي، په خپل هېواد کې له درنو کورنیو په خاص ډول له مور او پلار چې د خپل ماشوم مسؤلیت ورتړغاړې دی د ماشوم اسلامي او ټولنيزې روزنې ته باید جدي پاملرنه وکړي، دیني عالمان او لوستي خلک باید عامه پوهاوی خپور کړي.

راځئ د ټولني هغه برخه چې د هېواد راتلونکی د دوی په لاسو کې د خپل افغاني، اسلامي او وجداني مسؤلیت له مخې وروزو او خاصه پاملرنه ورته وکړو.

د هلمند کوچنی اختر

اخترونه د الله ج هغه ستره تحفه او خوشحالي ده چې په کال کې دوه ځلې راځي یو کوچنی اختر او بل هم لوی اختر، د اسلام مبارک دین د انسانانو د خوښۍ لپاره دوه اخترونه رامنځ ته کړي دي.

د اختر جوړښت له خوشحاليو څخه دی، په هره سیمه کې بیا په بېلابېل ډول اختر لمانځل کېږي، په افغانستان کې په ډېرو سیمو کې د اختر لمانځل فرق لري، داچې هلمند کې اختر څه ډول لمانځل کېږي، لنډه مزل به پرې وکړو:

اختر ته نږدې ورځې او شپې ګڼه ګڼه زیاته وي، زیاتره خلک د اختر د خوشالیو لپاره سوداوي کوي. د اختر په لومړۍ شپه زیاتره ماشومان بېلابېلې لوبې او ساتېرې ترسره کوي، لکه: د بابوصاحب لمبه سورسورانګي، د پټاکیو چاودنه، د اورلګیت د خاشو څخه جوړسوی ټکان او داسې نورې لوبې کوي.

د شپې له لوري ډېری ماشومان د ټوکر څخه جوړسوی غونډوسکی (توپ) په تیلو وهلي ټوکرونو ته چې سورسورانګې ورته وايي او اچوي او څرخوي یې دلته ماشومان خوشحاله کېږي هوا ته یې غورځوي او خوشالی کوي.

د اختر په سهار په لویو ښارونو کې خلک د اختر لمانځه ته ځي او هلته یو له بل سره د لمانځه وروسته د اختر مبارکۍ کوي خو په کلیو او بانډو کې چې د اختر لمونځونه نه کېږي نو هلته یوازې د سهار له لمانځه وروسته د

ملا صیب له نصیحت له ختم خخه یو بل په غېږ کې نیسي او د اختر مبارکۍ ورکوي.

خلک د اختر نو په رارسېدو سره خپل ځان لپاره خولۍ، کالي، خپلۍ، پټوان او نور توکي رانیسي، دوی سهار نوې جامې اغوندي چې ډیری جامې یې ښه په ورینمو هم جوړې کړي وي.

له دې وروسته په کلیو کې د هلمند په اکثره سیمو کې خلک د اختر په لومړي سهار وریجې پخوي او مسجدونو ته یې وړي چې د هلمند کې ورته د «اختر کاسه» هم ویل کیږي. غوښې، د شیدو او غړیو وریجې، حلوا او چای هم راوړل کیږي، خو ډېری یې وریجې پخې سوې وي.

له دې وروسته بيا يو د بل کوتې (حجرې) يا مېلمه خونو ته ځي او هلته يو له بل سره ستړي مشي کوي او دا ورځ په خوبنيو او خوشحاليو سره لمانځي او تيروي يې.

ماشومان له خپلو پلرونو د اختر ميلې غواړي د کليو دوکانونو ته ځي، پاپر، بېسکويټ پلمپټکونه او نور پلاستيکي د لوبو سامانونه رانيسي او دا ورځ په خوبنۍ سره داسې لمانځي چې د اختر کالي يې ترمانځمه داسې خيږن کړي وي چې ته وایه بلې ورځې ته به يې نه وي ساتلي.

تنکی- جینکی- (نجوني) او تنکي ماشومان د اختر په شپه خپل لاسونه په نکريزو سره کوي مختلفې نقشې پرې کارې، سهار وختي د لاسونو له پریولولو وروسته هر ماشوم يو بل ته لاسونه ښکاره کوي او بې سارې خوبنۍ ښيي.

د اختر په دویمه ورځ هر ماشوم او ځوان د اختر مېلو ته ځي چې د کلیو په مهمو ځایونو او یا هم د بازارونو په ځینو ځایونو کې جوړیږي ډېری خلک د مېلو په ورځو کې له خپلو پلرونو پیسې اخلي چې بیا بېلابېل توکي پرې رانیسي، د بایسکل چلونې ترڅنګ زانګو کې زنگېدل، په سماوار یا

هوټلونو کې چای خوړل، میتایي رانیول، هګۍ جنګول چې تر ټولو مهم دود دی ډیری ځوانان دا کار ترسره کوي.

اخترانو کې ټول خلک خپلو کورونو ته بېلابېلې وچې مېوې، روغانۍ، پتاسې، کلچې، سره نخود، مایچې او نور شیان راوړي، چې بیا یې هغه خلکو ته کوټو ته راباسي چې د اختر په ځانګړو ورځو کې د دوی مېلمانه کیږي او خپله یې هم خوري.

په پخوانیو وختونو کې اخترونه ښه لمانځل کېدل، خلک به په ورځو ورځو د مېلو لپاره ولسوالیو او ولایتو ته تلل، د خلکو ترمنځ مینه وه، یووالی و او اوسنۍ بدبختیانې نه وې، خو له تېرو څو کلونو راهیسې چې په هیواد

کې جنگ جگړې، ورور وژنه ډېره سوې او دا کار ترسره کېږي، خلک ناهيلي سوي او له مجبوري يې په ډېری اختريزو دودونو خاورې اړولي دي. بمې بريدونه، ځان وژونکې حملې او تروريستي يا غلچکي بريدونو ترسره کېدل هغه څه دي چې، د خلکو نه خپل ځان خونبيري او نه يې هم ماشومان چې ميله ځايونو ته لارسي او خوشاليانې وکړي. خو دا چې اخرونه همهاغه دي خو وخت بدل سوی، د وخت بېرته راويستو لپاره لاس په کاريدل په کار دي ترڅو اخرونه، خونبۍ او خوشحالی مو سره يو سي.

د هلمند ستوری

عبدالستار ستوري نوم مې اورېدلی و خو لیدلی مې نه و، په لومړي ځل مې ښاغلی ستوری په یو ادبي بانډار کې ولیدی چې رښتیا سي ډېر خوږ راباندې ولگېدی، ستوری لکه څنگه چې یې تخلص ستوری و همدغسې یې د رڼاپلوشې راباندې ولگېدې، ددې پرځای چې دده پر شاعری خبرې وکړم بیا هم غواړم چې دده د شخصیت پر بېلابېلو اړخونو یو څه رڼا واچووم.

د انسان فطرت داسې دی چې کونښن کوي هرڅوک ځان په ټولنه کې خوږ معرفي کړي ځیني بیا داسې وي چې هر څومره هڅه وکړي د ټولنې منځ ته ځان نه سي رسولای دا هم قدرتي صلاحیت دی چې الله تعالی ج یې چاته ورکوي.

ستوری د خپلې پوهې او شاعرۍ سره - سره دومره ولسي سپری دی چې کله دی پر سټیج خبرې کوي زموږ د ټولنې د لوستو وگړو څخه نیولې بیا تر کرونده گره پورې ټول ورته غوږ وي ځکه چې دی د ولس په ژبه خبرې کوي، ځکه چې نوموړی یو تکړه ژورنالېست دی، ډېره فصیحه ژبه لري او د خپلې فصیحې ژبې ترڅنګ ډېر رښتیني او هغه تریخ حقیقتونه چې څوک یې نه سي ویلای ستوری یې په ډانگ پېیلی ډول وايي، دا یو حقیقت دی چې د یو پوه، عالم، شاعر، لیکوال او نقاد یواځې په همدې علمیت باندې د ټولنې د درد دوا کېدلای نه سي ترڅو په عمل کې ټولنې ته څه وړاندې نه کړي ستوری چې څه لیکې په عمل کې د ټولنې لپاره عملي مبارزه هم پر مخ بیايي، د مبارزې بڼه بېلگه یې (هلمند مدني ټولنه) کې مبارزه ده، ستوری د هلمند مدني ټولنې له بنسټګرو څخه دی او هلته یې خپل ځان خپل د ټولنې په وړاندې ثابت کړی دی، د ټولنې پر هرې ناخوالې او درد یې آواز

پورته کړی دی او د هر ظالم ، ناروا ، نا امله ، فاسداو جابر پر خلاف یې خبره کړې ده او د مظلوم لاس نیوی یې کړی دی .

وايي شاعر د ټولني د نورو اشخاصو سره فرق دادی چې کله څه اوري او ويني يې ډېر ژر د حالاتو څخه متاثره کيږي او د شعر په نامه الفاظ د ملغلو په ډول سره پيي ځکه چې دا د شاعر کمال دی، بناغلي ستوري په غزل کې داسې نوې خبرې او الفاظ سته چې په ځوانو شاعرانو کې ډېر کم ليدل کيږي، ځانگړنه يې داده چې د ټولني د حالاتو سره سمه شاعري کوي دا چې دی په يو داسې ټولنه کې اوسېږي چې هر گړی يې دغم، جنازو او وير خبري کيږي ستوري خپل په شاعری کې دغم اه او د اود درد بدلو اوبنکوراز ډېر بنه انځور کړی دی .

ويل کيږي شاعران په زړه ډېر صادق وي، هر چا باندي باور کوي، ستوری صيب هم داسې دی، څوک چې ډېر ورباندي گران وي، د هم هغه له لاسه ورته ستونزه پېښېږي لکه لاندي بيت:

خاونده ! مور چې زړه دچا زړه سره تړلی
هغه بياراته ماین په يوه پله پوري تړلی

دغه راز د هغه دوه مخو ملایانو خبرې يې هم خپل ولس ته څرگندي کړي دي چې، په خوله يې د اسلام خبرې وي خو په زړه کې يې د اسلامي امت د تباهی خبرې گرځي، نه پوهېږم د ستوري هدف به په لاندي بيت کې د کوم مولانا څخه وي خو ما چې هر څومره فکر وکړه، هغه مولانا فضل الرحمن يادوي چې په افغانستان کې د جهاد فتواوې ورکوي، خو پاکستان کې يې نه ورکوي، راعی دغه بيت ته يې څو شېبې تم سو:

داستاد مولانا خودي خدای دواړي ورخطا کړي
په رنگ باندي حضرت وو نوريه سره پوري تړلی

ستوری کلیوالي شاعر دی او په یوه کلیواله سیمه کې ژوند کوي، دا چې شاعر له ټولني مواد اخلي او لکه مخکې چې مو یادونه وکړه له ټولني اغېزمن کيږي نو ستوری صیب هم له کلیوالي ښکلا متاثره دی، په لاندې غزل کې یې په پرلپسې توګه کلیوالي ښکلا ناڅي:

لکه مور چې دخپل ناوي لورپه سرکې لاري باسي
داسي گراني ستاهرنازمي په ځيگرکې لاري باسي
ستاسل خمه دي دگراني دمنگي بلکه واخلې
چې هرغږ يې له مستي نه په کوثرکې لاري باسي
مورکه سل ځلي خوران يو بي غيرته مو خوښ نه دي
دلته هرځوان هلمندی دی په سنگرکې لاري باسي
زما دزړه کشميرله خروښه تاج محل ته لاره وکړه
اوس په سرو سکرو ټو خوښ دی په مجمرکې لاري باسي

هونبیار خلک تل د يووالي غوښتنه کوي، ځکه يووالي کې قوت وي او کوم ملت چې يو وي نو هغه هيڅ طاقت نه سي ماتولی، د مبارزې ستر سرلاري پاچا خان هم دغه خبره کړې ده چې اوس يې د يو متل بڼه غوره کړې ده، هغه به تل پښتنو ته ويل: «يو کېږو، گني ورکېږو.»

ښاغلی ستوری هم خپل ولس ته دغه پېغام ورکوي او وايي که سره يو نه سی نو پنجاب به مو په څر خېبر کې لارې جوړوي او د پښتنو له بې اتفاقي به ناوړه گټه اخلي:

مور پښتانه که سره يو نسوو، نو خوار به سو ټول
دا تور مخي پنجاپيان مو په خېبر کې لارې باسي

د عبدالستار ستوري ځينې غزلونه لکه د ستورو ځليږي، لکه څنگه چې پښتانه دوديز خلک دي او د اسلام د سپېڅلي دين وروسته پښتني دودونه داسې دي چې حجاب پرده او حيا پکې ډېره ده، په داسې ټولنه کې چې حجاب او پرده ډېره وي، نو حتماً عاشق او معشوقه چې سره مخامخ کيږي يو له بل به شرميږي او ډېره حيا به کوي.

حمزه بابا دغه مطلب کلونه وړاندې داسې په خپل يو بيت کې راخيستی:
پلو دې له مخ اخلم پښتني خو دا مې واوړه
زمری غوندې به گورې شرمېدل به پکې نه وي

بناغلي عبدالستار ستوري هم د دغه شان يو حالت سره مخ کيږي او بېواکه يې دغه حالت په خپل غزل کې راوړی دی، د غزل نور بيتونه بيا د ټولني نوري خواوې انځوروي:

چې يار په سترگو ووينې کوچنی سې ستار ستوريه
په سمه ژبه گونگ سې څنگه شی سې ستار ستوريه.
جالبه دغه نه ده چې ته څوک يې او دچا زوی
مهمه داده ياره چې سپری سې ستار ستوريه.

زموږ په ټولنه کې بېلابېل خلک ژوند کوي، داسې يوه ټولنه مو ده چې په نن زمانه کې پکې يو نا څرگنده جگړه روانه ده، بنکېلې خواوې دواړه افغانان دي او دواړه ددې خاورې بچيان دي، بناغلی عبدالستار ستوري د انساني عاطفې له مخې پر دواړو زړه سيځي او زړه يې درد کوي. نوموړي ته دا مهمه نه ده چې څوک دی، خو له خپل افغان او خپل هېوادوال ځان قربانوي:

ددې وطن دهرطالب اوهرعسكربلاواخلي
ترې وگرځې ترې جارسي ترې لوگي سي ستارستوريه.

مخکې مو هم يادونه وکړه د ستوري صيب په شاعري کې تر ډېره کليوالي
سنبولونه بنکاري، کت مټ هغه خبرې کوي چې موږ او تاسو يې په عادي
ژوند کې د يو کليوال له خولې اورو، شين اسمان، سپوږمۍ، ستوري،
کېږدۍ، کوچۍ، جگ جگ غرونه، درياب، کاروان، شپېلۍ، لنګۍ او
نور کليوالي سنبولونه هغه څه دي چې په لاندې بيتو کې مو کليوالي بنکلا
سترگو ته دروي:

زموږ د اشين اسمان بې ستورو دغه ستوري سپوږمۍ غواړي
کېږدۍ پر مخي چپه ده کېږدۍ خره کوچۍ غواړي
پاس د جگوغرو د شانۀ لمر د سره درياب په غير سوږ
، زموږ کاروان بې کړبې سوره يوه مسته شپيلۍ غواړي
گراني ته چې مي د اسرراته د ناز په گوتو تور منځۍ
د ابې باکه هلمندی دی يوه خره لنګۍ غواړي

ستار ستوري نېغ زموږ د ټولنې شاتګ ته هم گوته نيسي، خپل ولس ته د
هغه خلکو په اړه پېغور ورکوي چې يو وخت زموږ د نيکونو نوکران و، خو
زموږ په ټولنه کې د شته ناخوالو، بدبختيو او زموږ د خپل منځي بې لاريو
او اختلافاتو هغوی ته دومره جرأت ورکړی چې په بنکاره ډول زموږ په
داخلي چارو کې لاس وهنې کوي، هر څه چې يې زړه غواړي کوي او هر څه
چې غواړي په زغرده يې غواړي، لاندې بيت:

هغه زموږ د نيکه اس ته چې يې د ختواخور جوړ کړ،

هغه تورسيندی اوس گرځي يوه پيغله کابلۍ غواړي

بناغلی عبدالستار ستوری، چې د پوهنتون استاد دی، تکړه مبارز دی، سره له دې چې ډله ډله محصلین ترې راتاو وي او د دوی ستونزې هواروي ترڅنگ يې تل هلمند مدني ټولنه کې د هلمند د بېلابېلو ولسواليو ولسي خلک پرې راغونډ وي او د دوی مشکلات حلوي.

ددې ترڅنگ ستوری صیب يوه تکړه وياند هم دی، لوی کمال يې دا دی چې په بېلابېلو برخو کې کار کوي، هلمند پوهنتون کې د کرنې پوهنځي کې درس ورکوي، مدني ټولنه کې خدایي خدمتگاري کوي، پښتو ادب باندي غزل لوروي، بست راډيو کې ديني او علمي خپرونې مخته وړي چې راډيويي خپرونې يې هم خورا مينوال لري، بنايي دا هم د ستوري د شخصيت بېلابېل هنرونه وي چې په خپل ځان کې يې روزلي دي او ټول يې پر يو وخت په کار اچولي دي.

که چېرې بناغلي ستوري فقط هنري ژوند پر مخ وړله نوزه په ډاډه ويلي شم چې نوموړی به د پښتو ژبې په غزل کې داسې ستوري پېيلي وای چې د پښتو ادب اسمان به پرې د تل لپاره بنايسته وای، دا چې نوموړی د دومره بوخت ژوند سره سره کله کله د زړه درد شعر کړي دا يې هم پښتو ژبې ته لوی خدمت دی، ددې ترڅنگ بناغلي ستوري په پښتو ژبه لسگونه بېلابېلې تحقيقي مقالې هم ليکلي چې په ډېری سمینارونو او غونډو کې يې له خلکو سره شريکي کړي دي.

وروستيو کې بناغلي ستوري ته بنکلی ژوند غواړم او د پښتو ادب پر اسمان يې د پوهې ستوري رانه غواړم.

هلمند کې د قلم اتل او مبارزې سرلاری

زمونږ په ټولنه کې ماشاالله اوس لیکوالان بیخي ډېر دي، په هره برخه کې لیکني کوي او د لیکوالۍ ډگر مو ښه تود دی، خو د کیفیت له مخې که ورته وگورو فقط د گوتو په شمېر لیکوالان لرو چې لیکني او لیکوالي یې د دې ټولني د درد دوا کيږي، نور ټول یا تکراري شيان لیکل کيږي او یا هم داسې څه دي چې دا ټولنه اوس اړتیا نه ورته لري.

په ښه لیکوالۍ کې هم ځيني لیکوالان ښايي له دې امله ښه لیکوالي وکړي چې د ژوند ډېرې تودې سرې یې لیدلي وي، عمر یې ډېر وي او له هر پلوه تجربه لري.

خو ځيني داسې لیکوال هم سته چې په ډېر کم عمر کې یې پخه لیکوالي کړې ده او د مشرانو او پخو لیکوالو په کتار کې ولاړ دي.

د دغه لیکوالو په کتار کې چې عمر یې کم دی خو پخه لیکوالي یې کړې یو هم د هلمند ولایت ځوان لیکوال او تاریخ پوه ښاغلی شریف الله دوست دی. ښاغلي دوست شاوخوا شل تاریخي او څېړنیز اثار لیکلي دي. دوست زموږ د هېواد داسې یو لیکوال دی چې، په ډېر کم عمر کې یې پخه لیکوالي کړې ده او داسې لیکوال ډېر کم لیدل کيږي.

شريف الله دوست د پښتو ادب د پلازمېنې هلمند په معاصر ادب کې ښه ترجماني وکړه، دی د خپلې لیکوالۍ ترڅنګ د هر ادبي، مدني مجلس خراغ او بنسټګردی.

ښاغلی دوست د خپل ادبي چوپړ ترڅنګ په هلمند کې د مدني ټولني له بنسټګرو څخه دی، دی ډېر سپېڅلی انسان دی، دا رښتیا ده څوک چې په رښتیا علم وکړي او عمل ورباندې وکړي هغه به د خیر او ښېګڼې سرې وي.

زه دده ليكوالي د هېواد په كچه دده د عمر څخه لوړه بولم، همدارنگه په همدغه سرشاره ځوانۍ كې دده سپېڅلتوب، تقوا او پرهيزگاري راته په ننني عصر او ځوانانو كې كم سارې ښكاري.

كله ناكله ځينو دوستانو چې ښاغلی شريف الله دوست يې سم نه وي مطالعه كړې، هغوی دوست ډېر انتقادي بولي، نه اصلاً داسې نه ده، دا د فطرت خبره ده چې هيڅكله پاك انسان ناپاكه خبره او ناوړه خبره د اورېدو او منلو زغم نه لري، په اصل كې د ښاغلي دوست همدغه خاصيت دی چې سپېڅلی دی.

دوست د خپلو ټولو خدمتونو سره سره ۲۵۰ بېلابېل تاريخي لرغوني توکي راټول کړي دي او په دې ارمان دی چې د يادو توکو څخه به يو موزيم جوړوي.

ښاغلی دوست ډېر عجب خاصيتونه لري، د هر ډول تعصب څخه خلاص دی، بدبختانه به ووايم چې يو شمېر ځوانان چې ځان ته د لوړ استعداد خاوندان هم وايي خو په کوچنيو قومي کړيو کې ځان راگير کړي، ښاغلی دوست د دوی په وړاندې يوه ښه نمونه ده چې د هر ډول قومي تبعيضة خلاص دی، حتی د اهل هنودو د ستونزو په هواری کې هم منډې ترې کوي، ډېر اخلاص مند او هڅاند دی، تل يې په خوله د پاك او ناپاک خبره کيږي او دا يې په عمل کې هم ثابتې کړې، چې د هر پاك ملاتړ کوي او د ناپاک په وړاندې مبارزه کوي.

په هلمند کې د ډېرو ليکوالو لارښود دی، ډېر کتابونه چې وگورو سريزه به ده پرې کښلې وي او د ده له لازمو مشورو وروسته به چاپ سوی وي.

ښاغلی شريف الله دوست کله کله وايي: ((که مور ليکوالي او شاعري کوو او په عمل کې د خپلې ټولنې لپاره څه نه کوو، يانې د ظالم خلاف خبره او د مظلوم مرسته ونه کړو، نو بيا زموږ شاعري او ليکوالي مانا نه لري.)) دغه

خبره نوموړي په خپل ژوند کې ثابتۀ کړه، هلمند مدني ټولني مبارزه دده هڅه او تلاش دی او ډېره جالبه خو دا ده چې دی هر څه کوي پټ يې کوي، خپله مبارزه چاته نه ښکاره کوي او نه خلکو ته ځان څرگندوي، چې دا د اسلامي اصولو يو اصل هم دی چې ښه وکړه خو مه يې ښکاره کوه، دوست صيب همدا سې دی، تل چې ښه کوي او خدمت کوي پټ يې کوي.

د دوست په شخصيت او فکر که هر څومره وږغېږو خبرې به مو خلاصې نه سي، دی يو فقير انسان دی، د هر ډول تکبر او غرور څخه ليرې دی، کله کله چې راسره په دسترخوان کښېني، زه ورته وایم دوست صيب! سبزي ده، دی راته وايي «پيازي دي وي خو په نياز دي وي»

د نوموړي ژوند ډېر عادي دی، د ورځې په سوداگريزو چارو بوخت وي، خو ليکوالي او څېړنه ټوله د شپې کوي، سره له دې چې په نن زمانه کې ځوانان له ډېره کبره کاره سرونه په لوکسو لوکسو موټرونو کې گرځي خو دوست صيب، په يو زور بايسکل گرځي او کله کله په پښو هم گرځي.

زه د دوست په دوستۍ وياړم، نوموړی په رښتيني مانا د هر چا دوست دی او تل کونښن کوي چې هر څوک خپلې سينې ته نږدې کړي، له ستونزو، ارمانونو او هېلو يې خبر سي او ډاډ ورکړي.

شريف الله دوست سره له دې چې ډېر زيات مصروف دی، خو د خپل پياوړي فکر له برکته يې د ځانگړي مهال وېش له مخې هر څه ته وخت ورکړی دی، نوموړی يو ښه ليکوال دی، ښه مبارز دی، ښه خواخوږی دی، ښه مشر او ښه ورور دی.

که د ښاغلي دوست سره يوه شېبه کښېني د يو عادي انسان په څېر چلند درسره کوي، گڼې دغه شان علم چې چا لرلی لکه ښاغلی دوست چې يې لري، نو که ځوان وای د تکبر او لويې به يې ساری نه وای، خو دوست دومره سنگين انسان دی، له عاجزۍ يې هر سړی اغېزمن کيږي، خو دغه ملنگ هم

خپل کاروبار کوي، هم پخه ليکوالي کوي او هم د ټولني د مظلوم قشر او از پورته کوي چې کلونه کلونه يې مدني مبارزه وکړه، مبارزې يې هم همپشه رنگ راوړې دي، د دې مظلوم ولس لپاره يې هر ريغ پر ظالم لکه د توپ گوذار دي او د دوست ډېری مخالفين نوموړی نه سي زغملی.

زه د بناغلي دوست په ملگرتوب وياړم، نوموړی زموږ د فکري سنگر ملگری دی، د بناغلي دوست د اوږد عمر او د هغه د فکر د خپرېدو په هبله!

د قيس هاشمي شاعري او د اوسني ټولني انځور

د شعر نړۍ ډېره رنگينه ده، د شعر رنگيني په شاعر پورې اړه لري څومره چې شاعر خپله شاعري کې نوښتگر وي په هماغه اندازه يې شعر هم له نوښتونو ډک وي او پر ښکلاگانو مالا مال وي.

په پښتو شاعري کې هغه شعر ته ښه ويل کيږي چې د ولس پر ژبه وي او خلک ورباندې وپوهېږي، د خپلې ټولني رښتيني واقعيتونه وڅاري، په رمز خبرې وکړي او د شعر په پسته ژبه خلک پوه کړي.

پخوا به ښه شعر هغه شعر ته ويل کېده چې؛ قافيه او ردیف به يې درلوده او يا به په بديعي ښکلا و سنبال و، خو اوس پښتو ادب ته د ازاد شعر په راتلو سره پخواني نظريات چې د شعر په اړه و اکثره يې له منځه ولاړل او هغه وخت کې چې د ښه شعر لپاره کوم معيار ټاکل سوی و هغه مات سو.

اوس قافيه، ردیف او بديعي ښکلا وي د ښه شعر توکي نه بلل کيږي؛ بلکې ښه شعر هغه دی چې د ولس په ژبه وي، پېغام يې ښه وي او پر لوستونکي اغېز وکړي.

په دې وروستيو کې د هېواد ځيني شاعرانو د لنډکي شعرونو په نوم هم شعرونه ليکي چې که ډېر اوږده سي تر لسو کلونو نه اوږي خو دومره ژور پېغام پکې پروت وي چې د پخوانيو اوږدو اوږدو نظمونو او داستانونو سره مقابله کولی سي.

په معاصره دوره کې هم ډېر داسې شاعران پيدا سول چې جادويي شعرونه يې وليکل او له خولې د شعر لفظونه لکه د اور وورېدل، په پښتو شعر کې يې نوښت او ښکلا رامنځته کړه.

د پښتو شعر په اوسني ډگر کې هغه څوک چې شاعري په نوښتونو سنبال ده او رسا د ولس په ژبه شاعري کوي د هلمند ولايت ځوان شاعر احمد قيس هاشمي دی.

هاشمي د اوسنيو حالاتو سره سم له زړه خبرې وباسي او خپلې معصومي کوي د ټولني د فرد فرد تر غوږو رسوي، لکه په دې بيت کې:

څومره چې زه څومره چې زه پوهېږم

دومره پوهېږم چې زه نه پوهېږم

نور نو بې نشته د ويلو حاجت

جانانه زه په رمازه پوهېږم

يو رکعت لنډ او بل بې اوږد وکړی

د ريا کاره پر لمانځه پوهېږم

که پورته بيتونو ته څير سو نو، قيس په يو پت رمز کې خبرې کوي او بالاخره يې د دې ټولني د ځينو خلکو چې په مذهبي جامه کې يو ډول او بل ډول دوکې خلکو ته ورکوي له هغې پرده پورته کوي او دغه خلک يې په واقعي ډول پېژندلي دي، زموږ په ټولنه کې ډېر داسې خلک سته چې ځينې مذهبي کارونه د ريا (ځان بنودنې) او شهرت لپاره کوي، بل پلو دا جرات هم گران دی چې څوک د دغه ډول خلکو رازونه افشا کوي.

قيس په يوه داسې ټولنه کې ژوند کوي چې شپه ورځ پکې د جنگ خبرې دي، هره ورځ سيمه، کور او کلی د يوې پېښې شاهد وي، نو قيس هم له جنگه زاره چاودى دی او په معمولي ټک يې زړه غورزي او اندېښمن کېږي چې خداى ج مکره بيا چاودنه نه وي سوي، لکه لاندې بيت:

پام کوه پام کوه زرگى مې مه چوه پرک مه کوه

جنگ ويرولى يم په جاولو باندي ټک مه کوه

د یو ویشتمې پېړۍ پېغلې په دې باک نه راوړي
برېت دې قربان شم دومره خیال دې په ټوپک مه کوه

او یا لکه لاندې بیت چې له جنگه کرکه کوي او مخاطب مینې او ژوند کولو
ته رابولي:

ایسته یې واچوه ټوپک دې له شپېلۍ ونیسه
زه به توت وڅنډمه ته راته ځولی ونیسه

قیس هاشمي د هغه خلکو لاسونه نیسي چې ځمکه پر ازغیو پوښي او پر
خپلې دوستۍ او مینې یې راضي کوي چې ترخو بل ته په لاره کې کوهی ونه
کیندي:

ده فرشوله په اغزو ما پاکوله لاره
اخرمې دوست کړ ورته پاکه نه شوه بله لاره

که څه هم د قیس په شاعرۍ کې نوې خبرې دي، او خپله هم دعوه کوي چې
په شعر کې خپله لار لرم خو زما په فکر دا کار یې له مبالغې خالي نه دی خو
بیا هم ځوان دی، احساسات لري که د نویو خبرو سره د قیس په څېر ځوان
په شعر کې د خپلې لارې د جوړولو دعوه وکړي باید احساسات یې ژوبل نه
کړو، لکه په یو بیت کې وایي:

قیسه څه خیر دی که یې زړه درته اوبه اوبه کړ
قیسه په شعر کې دې پیدا کړه ځانته خپله لاره

مخکې مو هم یادونه وکړه چې قیس ددې ټولني ځوان دی او په دې ټولنه
کې ژوند کوي په خپل هنر کې یې ددې ټولني انځورگري کړې ده.
چا نه راگرځوله زړه یې نه غوښت خپله نه تله
د پېښور گرمۍ وهلې له کابل نه تله
تا که ژرلې وای په تللې مهاجرې پسې
وطنه نن به دې له غېږې څخه بله نه تله
په تلویزیون کې سوځولی مکتب ولې د شپې
سهار افغانه ښوونځي ته ویرېدلې نه تله

قیس هاشمي د اوسني دولت د مامورینو څېرې هم رسوا کړي دي او د
مراجعیانو سترې انځور داسې وړاندې کوي.
غریب سپین ږیری و نن ورولید د مامور وپښو ته
ویل یې بس دی ما دفتر په دفتر مه گرځوئ

دغه تاند شاعر که نوې شاعري کوي نو د عمر په لحاظ دومره تجربه نه لري
نو شاید د لږ عمر له وجې د نورو شاعرانو تر تاثیر لاندې هم دی او په ځینو
شعرونو کې یې د پښتنو د نورو شاعرانو سیوری ښکاري.

زه لیکم غزل ته کړه رڼا ډیوي
دا کار یې پر ما دا یې پرتا ډیوي
مه ورکوئ لونی په واړه عمر
نه شمه لیدلی په ژړا ډیوي
نن یې د یار قبر غلط کړی دی
بلې یې نن سر ته کړې زما ډیوي

قيس په کم عمر کې داسې خبرې کوي چې تر ده ډېرې مشرانې دي، هر کلام يې زړه ټکوري لوی لامل يې دا دی چې؛ د ټولني له غوښتنو سره سمه شاعري کوي؛ په دومره لږ عمر په شعر ليکلو کې داسې اوږده تجربه لوی مهارت او د شعر پر دښته مزل غواړي چې د شعر پر پراخه دښته د مزل او يون لارې قيس پيدا کړي دي، خو دا چې عمر يې ډېر کم دی شايد له دې امله ترې کله کله دغه لار ورکه سوې هم ده.

که زموږ په ټولنه کې د قيس هاشمي په څېر شاعرانو ته پاملرنه وسي، وهڅول سي او په شا وډبول سي نو ليرې نه ده چې د پښتو ادب لمن به له داسې مرغلو ډکه سي چې پېرې وروسته به هم خپل قيمت له لاسه ورنه کړي.

د قيس هڅې تپانده او قلم يې تاند.

۳۰/۱۰/۱۳۹۳

د غزل په انگو کې دویم ځلاند انسان

((د استاد محمد صدیق پسرلي د دویم تلین په مناسبت))

استاد محمد صدیق پسرلی څو بعدی شخصیت وو، هغه په ادبي ډگر کې د شعر پر نغري داسې غزل بل کړ چې، د نوبت تاوده به یې تر ډېره ساړه نه سي.

دغه لوی عالم د ادب په میدان کې له اوږده مزل وروسته دې ټولني او په ځانگړي ډول د ادب لوستونکو، ښوونکو او مینه والو ته داسې څه راټول کړل چې تر ډېره به ورته په دغه برخه کې توري لارې روښانه کړي. نوموړي له شعره تر نثره، له غزله تر طنزه او په هره برخه کې چې یې اړتیا محسوس کړې یو څه لیکلي دي.

په سختو او ترڅو ورځو کې یې هم خپله ژبه او ادب نه دی هېر کړی، د مهاجرت د ترڅو شپو پر مهال یې خواره واره لیکوال راټول کړل، د نوي ادبي نسل روزنې ته یې ملا وتړله، په شپېتمو کلونو کې یې د سپېدې په نوم مجله چاپ کړه، چې تر ۱۳۲۴ل پورې دغه مجله چاپېده. نوموړي په پېښور کې ډېری ځوانان وروزل چې له برکته یې اوس پښتو ادب د نوبتونو، ډېرښتونو او پرمختگونو مالامال دی.

د معاصرې دورې په سر کې چې د پښتو غزل په تن کې یې د نوبت ساه پوه کړه، هغه ارواښاد حمزه بابا وو، تر حمزه بابا وروسته چې غزل یې په بېلابېلو نوبتونو وپسولو، د خیال نوې جامې یې ور په تن کړې، پر خلکو یې ولوستو، د ژوند رښتیني اړتیاوې یې پکې انځور کړې، هر چا پکې ځان ولید هغه ارواښاد صدیق پسرلی وو، چې هر څه یې د خپلو تجربو پر اساس لیکلي دي، نو ښایي همدا لامل به وي چې غزل یې د هر چا زړه ته د سکون اوبه ورکوي.

نوموړي په نثر کې هم کار کړی دی، ناولونه یې لیکلي دي خو زما په اند د پری خبرې یې په شعر کې کړي دي، که د نوموړي شعرونو ته په دقیقو عینکو کې وگورو نو د ژوند د پری داسې تجربې به ترې واخلو چې تر اوسه ترې ناخبره یو.

د نثر په اړه ویل کېږي چې باید د ولس په ژبه وي، نو هم رانښکون پکې وي او هم یې خلک لولي او ستړي کېږي پکې نه، خو استاد شعر کې هم دغه هنر کار کړی دی، نو ځکه یې شعر عام فهمه دی او هر څوک پرې پوهېږي، په لاندې بیتونو کې یې مشهورې محاورې راخیستې چې د پری وخت زموږ او ستاسو د خلکو پر ژبه وي:

(۱)

له پېښې تېښته نشته، هر څه به آسان کړي الله
راځئ لومړی له کلي واخلو د ستم جنازه

مات لاس ځي غاړې ته، د مینې منډه وي تر حسنه
لکه مجبور پتنگ چې ستا مخې ته ږدم جنازه

څومره ښه یې ویلي دي، کټ مټ همدا خبره ده. په دې کې هیڅ شک نسته چې د نړۍ ټول ملتونه خپل هدف ته په رسېدو دي خو یو د دې ملنگ شاعر ملت دی چې خپل مراد ته ونه رسېده، ده ته خپل ملت تر هر چا ښه مالوم دی او د پاچا خان مبارزه هم د ده په مخکې تېره سوې ده خو د دې ټولو سره سره ده ملت په یو درانه خوب ویده دی لکه ده چې ویلي دي چې پښتون یو مېخ کړی تغر پروت دی او بل په عینې وخت کې علاج هم کوي او وایي که

مو خانخاني ختمه كړه، د علم او پوهې ډيوې مو هر كور كې بلې كړې، نو
بيا به پښتون خپله هغه ورکه ومومي چې په ځان ځانۍ كې پسې ورك دى:
(۲)

د مراد مزل ته هر څوك ورنږدې شو
يو پښتون لكه مېخ كړى تېر پروت دى
كه د ځان له جوړولو ورفارغ شو
په دې خاوره كې بې توله ثمر پروت دى

د استاد غضنفر له خولې مې ډېر اوريدلى چې پلار يې پر وطن مئين سړى
وو، همېشه به يې ويل: «كه د وطن دا لاره جوړه سي نو گټه به يې دومره
وي، كه هاغه پلانى ځاى جوړ سي نو فايده به دومره وي.»

رښتيني خلك پر نورو انسانو خپه كېږي او د دوى غم ورسره وي، د دې
كار تر ټولو لوى ثبوت دا دى چې يو څوك په رښتيني ډول د خپلې خاورې
او خپل هېواد سره مينه ولري. ځكه د خپل وطن سره مينه له انسانيت سره
مينه ده. نو استاد صديق پسرلى د ملنگۍ په جامه كې هغه عظيم انسان وو
چې د پاچا خان په څېر د ډېرو انسانو د پوهولو غم ورسره و او هر څوك يې
هېوادنۍ مينې ته وربللو.

ارواښاد پسرلى د اوسنۍ زمانې انسان دى، په هېواد كې شته ناخوالې په
خپلو سترگو ويني، په جنت وطن كې د افغانانو دوزخي شپې يې ځوروي،
په دې خوږ وطن كې د آرام او هوساينې ارمان يې په لاندې څلوريزو كې ښه
خرگند ږي:

(۳)

وطن باده، د وطن باده
د روح آرامه، د زړه مراده
کله به زړونه په تاتکور شي
کله به روح کرو، درباندي باده

مخکې مو د استاد د شعر پر روانوالي خبرې وکړې، ښه شعر يوازې دا نه چې ښه پېغام له ځان سره لري، بلکې ښکلی انځور هم لري، ځکه د انځور په غېږ کې ښه پېغام وړاندې کېږي او اغېز هم ډېر وي. استاد خپل شعر او په ځانگړي ډول غزل کې بېلابېل مهارتونه ځای پر ځای کړي دي، ولسي محاورې، د هر چا د زړه خبرې، رښتيني انځورونه، نوي سمبولونه او دې ته ورته نور توکي، د شعر يوه ښه ځانگړنه يې دا هم ده چې ښه تصوير وړاندې کوي، رايي په لاندې څلوريزه کې وگورو چې يوه شپه راته څنگه تصويروي:

(۴)

چې ستا په ياد مې شپه روڼوله
تسه مينا مې راځنځوله
ستوري لاپټ وو دورو پرستن کې
پسته اور ورو، ورو شپه لمبوله

غزلې ډېرو خلکو ليکلي او ډېری شاعرانو په خپله زمانه کې دغه برخه کې پهلواني کړې ده، خو تر هر چا د حمزه بابا نوم ډېر يادېږي چې د پښتو غزل يې ځوان کړ، د پښتنو رښتيني انځور يې پکې ځای کړ، لوی لامل يې دا وو چې غزل کې يې خپلې تجربې ځای کړې او داسې جادو يې پرې وکړ چې د

حقيقي ميني خاوندان خپله تنده پرې ماتوي او د مجازي ميني خاوندان
خپل ځان پکې ويښي.

له حمزه بابا راوړوسته چې د غزل بڼه ته يې د خپل وجود وينه ورکړې او
بېلابېل گلان يې پکې کرلي دي ارواښاد صديق پسرلی دی، استاد پسرلي
هم د پښتو غزل ناوې ته نوې شال ور پر سر کې، پر نوښتونو يې ولېو،
سمبولونه يې ورته جوړ کړل او د دې ټولو شيانو په برکت يې پکې د خلکو
غوښتنې ځای کړې، دا لاندې غزل يې د بېلگې په توگه وړاندې کووم چې
په بېلابېلو ښکلاوو سمبال دی:

نه مري، مينه نه مري، زه که ومرم واله تر به يم
تا چې لاگري نه وي اخيستی په گودر به يم
سل ځلې که وره شم، که باران شم، که سېلاب شمه
هغه سمندر چې ومه، هغه سمندر به يم
ټولې مې کړې پېڅې د هستۍ له وړو تړو نه
پرې مې ږده درشل ته بې نيازه قلندر به يم
خيال د خورو زلفو دې چې ورک د آسمان وره کړمه
سترگې که راوړوې د بل کهکشان لمر به يم
ستا د بنايستونو په عالم دې ما زديگر نه شي
ما که نور هم وسوځي د کلي ما زديگر به يم
ما ويل چې يم به يو خودمه مېلمنه پر خه
شپه او ورځ چې غم راباندې ووري وچت غره به يم
ونيوله مجنون که له غمونو د صحرا لمن
زه ورته مورچل نيسم که لارم په خيبر به يم
ته مې د خپو پر سر نسکوره جام د ځگ گڼې

گوره د ساقی په لاس کې پاته ډک ساغر به یم
خیردی که وهلی یم شکونو په ذهنونو کې
دا لړې که بېرته شوې د مینې سپین سحر به یم
ژوند د واقعیت دی پسرلیه تر چرې لاندې
بنکلي تصور سره چې مل یمه بهتر به یم.

استاد پسرلی عظیم انسان وو، هغه د ادب سره دومره مینه درلوده چې خپل
اولادونه یې هم په دغه برخه کې وروزل او د خوشال خان خټک په څېر یوه
فرهنگي کورنۍ یې تر شا پرېښوده.

د استاد خبرې دومره پخې دي چې، پر هر بیت کتابونه لیکل کېږي، دا لړې
خبرې د نوموړي په حق کې هیڅ دي، خو نوموړي دومره هنر پنځولی چې تر
پېړیو پېړیو به نسلونه څېړنې ورباندې وکړي، هر اثر، هر غزل، هر بیت او
هره کلمه به یې په خو څو ځل وشنل سي، هر څوک به خپل ځان پکې ولټوي،
له بېلابېلو زاویو به ورته وگوري او د هر وخت موجوده نسل لپاره به یې هره
خبره یوه لویه تجربه او لارښوونکې شي.

د نوموړي په لاندې څلوریزه خپله لیکنه بشپړووم چې د دغه عظیم انسان
شخصیت ترې څرگندېږي، پر گور یې نور شه.

څوک د مرغلرو پیژندوی نه و
تل د سمندر ته گوهر بیرته وړم
راغلم جهان ځای د اوسیدو نه و
کډه په زیږي مازدیگر بیرته وړم

فېسبوک او ټولنه

د فېس بوک کارونه د هرې ټولنې د فکر او کلتور استازیتوب کوي. د نړۍ له پرمختګ سره سم په ټولنيزو شبکو کې په رسنيزه برخه کې يو هم فېس بوک دی. دا يوه داسې رسنۍ ده چې، په ډېره اسانه او ژر څوک خپل پېغام تر بل چا رسولي سي، هره ټولنه او وګړي يې ځانته بېلابېل خصوصيات لري، زموږ د ټولني د نورو ټولنو سره توپير دا دی چې؛ موږ کله ناکله د يو مثبتې ښکارندې (پدېدې) په کارونه کې يا ښه دقت نه کوو او يا افراط کوو.

اوس مهال د فېس بوک کارونه دومره ډېره سوي چې، لوستو خلکو ترڅنګ يې زموږ د ټولني عام او نالوستي وګړي هم کاروي.

زه فېس بوک شبکه ستايم او کله کله چې ځينې له سانسوره ډکو رسنيو توپيري چلند ووينم، بيا له ځانه سره ووايم: «زنده باد فېس بوک» يانې په دې مانا چې فېس بوک د چا لخوا نه سي سانسورېدای او هر څوک کولی سي خپل د زړه خبره د ټولني تر نورو وګړو ورسوي.

اوس راحم دې ته چې؛ زموږ په ټولنه کې د فېس بوک کارونه څنګه او څرنگه ده؟

زه خپله د فېس بوک په کارونه کې ډېر غښتلی نه يم خو علاقه او لېوالتيا ورسره لرم، لږ تر لږه شپه او ورځ کې دوه درې واړه د فېس بوک نړۍ ته په دې خاطر سرورښکاره کووم، چې د نويو مالوماتو ځان خبر کړم، زما په زړه کې چې څه راګرځي هغه له ملګرو سره شريک کړم او د ملګرو لخوا را استول سوي پېغامونه لولم.

کله کله خو فېس بوک کې داسې نادودي او چتياي هم ليکل سوي وي چې له فېس بوکه مي زړه تور کړي، سم او ډېر ورباندې وځورېږم. زموږ په ټولنه

کې د فېس بوک لويه برخه د مثبت استعمال پر ځای منفي کارول کيږي، د خلکو توهين کيږي، په وړاندې يې بې منطقه خبري کيږي، ملي نفاق ته لمن وهل کيږي او حتی ځينو محبوبو او د کار خلکو ته سپکي خبري او حتی بنکنځل کيږي.

برعکس ځينې فېس بوکي کړنې مې بيا په دې خاطر خوښيږي چې نوښتگري وي، زه يې يوه بېلگه راوړم:

د هلمند يو تکړه ژورنالېست او ليکوال ښاغلی احمد شاه پاڅون همېشه پر خپله فېس بوک پاڼه مثبت شيان خپروي، خوږې جملې کاروي، لنډې پرمختيايي راپورونه خپروي، زموږ هېوادني توليداتو څخه فېس بوکيان خپروي او په ډېره مينه او علاقه د هېواد د مينې او پرمختگ په خاطر کمپاين کوي.

دغه راز د هېواد نامتو عالمان لکه ښاغلی ډاکټر عثمان بهيج چې تل پر خپله فېس بوک پاڼه علمي مطالب خپروي، نوي نوي لغاتونه او نور شيانو څخه هېوادوال خبروي.

دې ورته ډېرې بېلگې سته چې موږ او تاسو يې وينو، فېس بوک سره له دې چې زموږ په ټولنه کې يې د دې له امله چې ډېری خلک مو نالوستي دي په سمه توگه نه کاوري او يا يې ممکن په کارونه ونه پوهېږي خو ډېری خلک

يې بيا په سمه او مثبت توگه کاروي او گټه يې هم دې ټولنې ته رسېږي. خو مهمه خبره دا ده چې موږ بايد دا هر څه د يو ځانگړي مهال وېش له مخې وکړو، زموږ د ټولنې ځوانان دومره ډېر پر فېس بوک روږدي دي چې، په دفترونو کې ترې خپل کارونه پاتې وي، د خپلو دوستانو سره، مور پلار، خویند، مېرمن او نورو خلکو سره خبرې او مجلس نه سي کولی، خپل ټول وخت پر فېس بوک مصرفوي چې دا هم زموږ ټولنې ته زيانمن تماميږي.

خٔینې ځوانان خو په پوهنتونونو او بنوونځیو کې چې استاد درس ورکوي
لادوی پر فېس بوک اخته وي.

هر شی د کارونې دوه مخه لري، ښه او بد، خودا بیا په کاروونکو پورې اړه
لري، څوک سمه او پر ځای گټه ترې اخلي او څوک يې بیا ناسم کاروي،
فېس بوک هم زموږ په ټولنه کې په پورته دوه بنو عام سوی دی.
فېس بوک او ټوله کې ټولنيزې رسنۍ باید د خپلې ټولنې د گټې په موخه
وکاروو، د یووالي، وروړلۍ، سولې لپاره باید گټور پېغامونه په بېلابېلو
بنو وړاندې کړو، چې ډېری ځوانانو دا کار کړی هم دی، چا د شعر په نرمه
ژبه په فېس بوکي نړۍ خپل پېغام رسولی، چا کیسې لیکلي او چا په نورو
بنو.

ددې ترڅنګ یو بل کار هم باید وسي، هغه څوک چې د ټولنې لپاره کار
کوي او ټولنيزې شبکې په همدې موخه کاروي باید وستایل سي او تقدیر
سي، په دې سره به په ځوانانو کې د ښه پېغام رسونې او خدمت حس هم
ژوندی او گړندی سي او ټولنې ته به مو هم گټه ورسیري.

راځئ یوازې فېس بوک نه بلکې د خپل ژوند ټولې چارې د یو مهال وېش له
مخې تنظیم کړو، زه په ډاډ ويلي سم چې په دغه وخت کې به مو هم خپل
کارونه پر خپل وخت او پوره بریالیتوب سرته رسولی وي او هم به مو ټولنې
ته لویه گټه رسولی وي.

ولس ته د خپلواکۍ مبارکۍ او د وخت مشرانو ته

پېغور

په اوسني وخت کې د خپلواکۍ ورځ نمانځل سره له دې چې ډېرو خلکو ته به يوه مسخره وي، خو د دغه ورځې يادول ملي گټو او خپلواکۍ ته د ژمنتيا يو اصل دی.

د افغانستان له خپلواکۍ دا دی ۹۶ کاله تېر دي، پکار خو دا وه چې په دغه نږدې اته لسيزو کې بايد زموږ هېواد په هره برخه کې دومره پرمختگ کړي وای چې نړۍ کې يې ساری نه وای، اقتصادي، روغتيايي، پوهنې، ساينس او نورو برخو کې بايد زموږ د مثبتو حرکتونو او خوځښتونو برابر څوک نه وای، خو خبره داسې نه ده، هر څه سرچپه دي، په هره برخه کې وروسته پاتې ته مو نړۍ گوته په غاښ ده، ترڅنگ يې په هره برخه کې زموږ له کمزورۍ گټه اخلي او هر ډول ازماينستونه راباندې کوي.

د افغانستان د خپلواکۍ اتل غازي امان الله خان سره له دې چې له نړيوالو يې خپلواکۍ ترلاسه کړه او د هېواد په تاريخ کې يې يو داسې کار وکړ چې تر قيامته به د هغه نوم د دې هېواد هر بچی په پوره وياړ سره يادوي، ددې ترڅنگ د هغه وخت له نړۍ سره په هره برخه کې سيالي وکړه، اقتصاد ته يې وده ورکړه، معارف يې وغور او.

د غازي امان الله خان دومره پر هېواد او ملي مسايلو مټين او ژمن شخص و، چې کله په دې خبر سو چې هېواد خرابيږي او د بربادۍ لوري ته ځي نو د

زورواکو په خېر يې خپل افغان ورور پسې ټوپک نه راوباسي، بلکې دا هېواد پرېږدي او ځي.

اوسنيو حالاتو ته به راسو، اوس چې د هېواد د خپلواکۍ د ۹۶يمې کاليزې وخت رارسېدلی دی، افغانان يو بل ته مبارکۍ ورکوي، جنشونه جوړي، خو زموږ هېواد نن سبا په داسې يو حالت کې ښکېل دی چې هره ورځ افغانان وژل کيږي، بل پلو افغانان ډېر خطرناک خوبونه ويني او ورځ تربلې يې اندېښنې ډېرېږي او ډېری اندېښنې يې پر حقيقت هم اوږي، اوس وخت کې د افغانستان خلک داسې فکر کوي چې خدای مه کړه، يو ځل بيا هېواد کنډر کنډر نه سي او هر څه له لاسه ورنه کړو.

اوسنۍ نا امنې او نورې ستونزې هغه څه دي چې موجوده مشرانو ته لوی پېغور دی، ځکه غازي امان الله خان په داسې زمانه کې له نړۍ سره سيالی وکړه، چې د اوس په پرتله دومره امکانات نه و، خو بيا نوموړي په خپل قوي سياست هر څه ته وده ورکړه، ټول افغانان يې يو کړل، خپلواکي يې ترلاسه کړه، او په هرې برخې ته يې وده ورکړه.

اوس د افغانستان په چارو کې د ټولې نړۍ لاس وهنه کوي او د خپلو گټو په موخه يې افغانستان کې په بېلابېلو چارو کې ځانونه ښکېل کړي، بل پلو مرکز زموږ د قومي حکومت او قوي ادارې نه شتون ولس له سختو اندېښنو سره مخ کړي، بې باوري بله لويه ستونزه ده چې زموږ د مختگ مخه يې ډب کړې.

يوه داسې اداره لرو او په اداره کې داسې خلک راټول دي، چې ډېری يې ملي گټو ته ژمن نه دي فقط خپلې گټې او خپل قدرت او څوکۍ لپاره کار کوي، ښه بېلگه يې ځينې لوړ پوړي دولتي چارواکي دي چې موږ او تاسو عملاً وليدل، چې کله پر يوه دولتي څوکۍ ناست وي که دا حکومت او اداره هر ډول وي، په وړاندې يې هيڅ نه وايي، خو چې له څوکۍ ليرې سي

او بې دندې سي، نو بيا د حكومت د هرې كړنې په وړاندې غبرگونونه
بنسكاره كوي او د خپلې څوكۍ د لاسته راوړلو لپاره هر ډول دولت ضد
كړنې او فعاليتونه كوي.

دغه راز مو سياسيون هم دي، ناسم سياست كوي، د ولسي بې باوري لپاره
ډول ډول خبرې كوي، يوه ورځ يې يو ډول دريځ وي، بله ورځ يې دريځ
اوبستې وي، فقط د خپلو گټو او قدرت لپاره سياست كوي، ډېر كم داسې
سياسون به ولرو چې ملي گټو ته ژمن وي او دې هېواد او خاورې لپاره
رېښتيني او ازپورته كړي.

ددې ترڅنگ ناسم اقتصاد، فساد كې د چارواكو بې حده بنسكېلتيا او د
قدرت د اړيكو، قوم، گوند او نورو له مخې وېشه هغه څه دي چې زموږ
اوسني حكومت يې شاتگ ته اړ كړي او د ولس باور پرې ختم دی.

په اوسني وخت او ننني عصر كې زموږ چارواكي د قدرت لېوني دي،
اديب، سياستوال، ملا، استاد او ددې ټولني د هرې طبقې او هر مسلک
خاوند يوازې او يوازې ددې كورنې كوي چې څنگه ځان قدرت ته ورسوي،
څنگه ملي ارزښتونه تر پښو لاندې كړي او خپلو گټو ته په بري ځان
ورسوي، بس همدغه دده برياليتوب او دده كاميابي ده.

اوسنۍ ټولې ستونزې، د ټولني په وړاندې پرتې ننگونې، د خلکو
اندېښنې او په ټوله كې د هېواد شاتگ د اوسنيو مشرانو لپاره په داسې
حال كې پېغور دی چې د افغانستان د خپلواكۍ ۹۶يمه كليزه نمانځل
كېږي، زه هم په خپل وار د ننني عصر مشرانو ته پېغور وركووم او د نړۍ په
لړ او بر كې ټولو افغانانو ته د هېواد د خپلواكۍ مباركي وایم.

تل دې وي افغانستان.

د مبارزې پاچا

کله چې د خدایي خدمتگاری، عدم تشدد او عدم تعصب خبره کیږي؛ نو د پاچا خان بابا نوم ورسره څرگند یادیږي، خان بابا خپله مبارزه په داسې وخت کې پیل کړه چې د تشدد پر ضد خبره ډېره سخته وه.

زموږ سیمه، په تاریخي لحاظ د پردیو یرغلګرو لخوا همپشه تهدید سوې ده او کله چې د بنمنان په نظامي جگړه کې پاتې راغلي او ماتې یې خوړلې ده نو بیا یې فکري جگړه پیل کړې ده او د خلکو ذهنیتونه یې په یو او بل فریب په بېلابېلو لومو کې ګیر کړي دي.

په داسې حالت کې یو قوم او ملت ته نجات ورکول او د دوی فکرونه له غلامۍ ژغورل اسانه خبره نه ده، پیاوړي فکر، لوی زړه او پراخې فداکاری ته اړتیا لري.

هغه څوک چې د دې ملت د فکر سمولو، له غلامۍ ژغورلو او د سیمې له نورو قومونو سره د سیال کولو لپاره یې سپېڅلی جهاد پیل کړ د پښتو قوم ستر مبارز پاچا خان و.

د خان بابا فکر د ظلم پر خلاف، د مظلوم لاسنیوی، ټولنیز عدالت ته لاره هوارول او په ټوله کې د پښتون قوم د نورې نړۍ سره برابرول و؛ چې د دغه ارمان لپاره خان بابا خپل ټول ژوند قربان کړ او تردې دمه یې لارویان د سر په بیه مبارزه کوي.

عدالت داسې یو خوږ نوم دی چې سړی یې په نوم اخیستلو هم ارامي او سوکالي محسوسوي؛ د نړۍ ډېرو ملتونو د عدم تشدد لپاره مبارزه وکړه چا چې د خپلو مشرانو دا لاره تعقیب کړه هغه ملتونه نن سوکاله، خوښ،

ارام، اباد او خپلواکه خاوره لري لکه په هندوستان کې گاندي او په افريقا کې نیلسن منډيلا.

زموږ پښتون قوم هم د پاچا خان په نوم منډيلا او گاندهي لري زموږ په جغرافيوې جوړښت کې پاچا خان د عدم تشدد بنسټ کېښود او دا فکر يوازې د پښتنو لپاره نه و بلکې د ټولې سيمې لپاره و، د سيمې ډېری خلکو له دې څخه الهام واخيست خو موږ لا ددې پر ځای چې؛ دا فکر په ځان کې خپور کړو، ملت جوړونې ته پام وکړو نو بر خلاف مو په پاچا خان پسې ملنډې ووهلې او هغه ته مو د لېوني لقب ورکړ، دغه ستر مبارز خپلې تجربې او مشورې له گاندهي سره هم شريکې کړې چې له امله يې اوس هندوستان د سيمې په هېوادونو کې هسکه غړی گرځي.

زموږ په ټولنه کې له پخوا څخه يو بد کلتور دود دی چې هغه وخت د يو چا پر ارزښت پوهېږو چې له لاسه مو ورکړي وي، هغه وخت ژاړو چې ژړا مو کومه گټه نه کوي، هغه وخت د يو چا پر فکر خپل ځان او ټولنه پرمختللي بولو چې پر هغه فکر مو خروار خاورې باروي.

پاچا خان پښتنو ته ډېرې چغې ووهلې، ډېر مدني پېغامونه يې پرېښودل، د پښتنو د فکر روزلو لپاره کور په کور وگرځېد او هر چا ته يې دا چغه ووهله چې: ((يو کيږو گڼې ورکيږو.))

اوسني مدني فعاليتونه کټ مټ د پاچا خان د فکر ترجماني ده، د هغه ويده ارمانونه دي چې د هېواد په لړ او بر کې ځينو ځوانانو، ښوونکو او د وينې ضمير لرونکو اشخاصو لخوا چې د هېواد جوړونې، فکر جوړونې او په ټوله کې د ملي شتمنيو ساتنې، اسلامي او کلتوري ارزښتونو ژمنتيا لپاره متي نغارلي دي او د خان بابا په هغه فکرونو روان دي چې نيمه پېړۍ مخکې يې د خپرولو کوښښ او هڅې کولې.

په اوسني وخت کې ډېر وړ اشخاص او رښتيني مدني فعاليتونه لکه مخکې چې مويادونه وکړه پر خپل ځای د تشدد پر خلاف دي خو ورسره د مدني ټولنو په نوم ځينې خلک او اشخاص د شخصي موخو لپاره چغې وهي، معاملي کوي او خبره دې حد ته رارسېدلې ده چې، د مدني ټولنو له نوم سره د ځينو خلکو حساسيت هم پيدا سوی دی، چې دا کار خپله د رښتيني مدني فعاليت پر وړاندې خنډونه پيدا کوي او د خان بابا د فکر د خپرولو مخه نيسي.

مدني فعاليت او د تشدد پر وړاندې چغه وهل د خان بابا په څېر اشخاص غواړي، د هغه پشان کلک هوډ، سپېڅلی نيت، پاک زړه او لويه فدا کاري غواړي، اوس ځينې خلک چې د مدني فعاليت په نوم له غرضه ډک شعارونه پورته کوي هر چاته روښانه دي چې د دوی هدف رښتيا هم سپېڅلې مبارزه ده که د دې ويده ملت غولول!؟

مبارزو او وينو ځوانانو ته مې مشوره ده، که دوی غواړي په خپله سپېڅلې مبارزه کې بريالي شي، که دوی رښتيا د خپل ملت جوړول غواړي، که دوی رښتيا خپله ټولنه سمول غواړي، که دوی خپل قوم د نړۍ د نورو قومونو سره په يو کتار کې ودرول غواړي، که دوی خپل خلک له غلامۍ ژغورل غواړي نو د سپېڅلي پښتون ستر مبارز خان پاچان ژوند دې مطالعه کړي، د هغه پر مبارز ژوند دې مزل وکړي، خپل فکر دې د هغه د فکر تابع کړي او د هغه د ارمانونو تل ته دې وربنکته شي، بيا به د دوی مبارزه رښتيني، سپېڅلې، پاکه او ددې هېواد او خلکو د گټو لپاره وي.

ملت ته د ملي تحریک ډالی

زموږ هېواد یو له هغه هېوادونو دی چې گوندونه پکې ورځ تر بلې ډېرېږي، د ډېرو لږو یې هدف او تگلاره مالومه ده خو ډېر داسې تحریکونه او گوندونه جوړ سول چې یو څه وخت یې گوند فعالیت وکړ او بېرته تر خاورو لاندې سول.

ځینې داسې گوندونه او تحریکونه هم پیدا سول چې فقط د خپل هدف او سیاسي موخو لپاره یې کار وکړ او اوس هم په خپلو سیاسي فعالیتونو او کارونو بوخت دي.

د پورته یادو سویو گوندونو تر څنګ ځینې داسې گوندونه او تحریکونه هم پیل سول چې یوازې یې په سیاست بسنه ونه کړه، بلکې د ملي حماسې تر سیوري لاندې یې په بېلابېلو برخو کې خپلو هېوادوال په سینه پورې ټینګ ونیول، د خلکو اواز یې واورېد او پر خپلو مبارزو چغو یې د هېواد په گوټ گوټ کې ازانګه کړل.

هغه تحریک چې د سیاسي فعالیت ترڅنګ یې اسلامیت، افغانیت او انسانیت ته کار وکړ په هره برخه کې یې د خپلو هېوادوالو تشې درک کړې او بالاخره د کلتور او فرهنگ د کاروان یون یې گړندی کړ د افغانستان ملي تحریک دی.

د افغانستان ملي تحریک یوازې دا نه چې په سیاسي برخه کې یې د پام وړ گامونه واخیستل، د دې سربېره یې ټولنیز، پوهنیز، کلتوري، ادبي او بالاخره داسې ملي حرکتونه وکړل چې په رښتینې توګه یې دا ونډه چې ملي تحریک یوازې نوم نه بلکې د عمل په ډګر کې هم مخکښ دی.

دغه تحریک د تېر یو کال په موده کې په بېلابېلو برخو کې نږدې ۵۰ لوی غونډې جوړې کړي دي، چې د اسلامي، کلتوري، ټولنيز او نورو ملي مسایلو د ساتنې او پرمختګ لپاره یې طرحې وړاندې کړي دي، ملي، اسلامي او کلتوري ارزښتونو باندې د یرغل مخه یې نیولې ده.

افغانستان ملي تحریک په دې وروستیو کې په فرهنگي ډګر کې داسې نوبتګر قدم واخیست چې د خلکو پام یې خپل لور ته ورواړو.

((خپل ملت ته د ملي تحریک ډالۍ)) تر نوم لاندې یې شل عنوانه کتابونه

تر چاپ وویستل او د یوې لویې غونډې په ترڅ کې یې ملت ته وروپېژندل.

دغه کتابونه د بېلابېلو لیکوالو لخوا پر بېلابېلو موضوعاتو لیکل شوي

او ترتیب سوي و او د بېلابېلو افغان فرهنگپالو لخوا یې د چاپ لګښت

ورکړل سوی و.

دغه غونډه د تېر ۱۳۹۳ل کال د کب د میاشتې پر ۲۸مه نېټه د پنجشنبې په

ورځ د کابل په ستار هوتل کې جوړه سوې وه چې د ملي تحریک د مشر

استاد محمد اسماعیل یون ترڅنګ نورو فرهنگي شخصیتونو هم برخه

پکې اخیستې وه.

اوس به راسو دې ته چې د ملي تحریک دغه حرکت څومره له نوبتونو ډک

دی او څومره اړتیا ورته لیدل کیږي.

مخکې مو هم یادونه وکړه چې ملي تحریک د ملي مسایلو په اړه په

بېلابېلو برخو کې کارونه کړي دي، غونډې یې جوړې کړي دي، ولایتونو

ته یې سفرونه کړي دي، فرهنگي غونډې او مشاعرې یې جوړې کړي دي او

دا دی زموږ د ټولني او په تېره بیا د ادب او فرهنگ په برخه کې ستره اړتیا

چې د کتاب چاپ دی دا یې هم ترسره کړي.

د کتاب چاپ زموږ ژبې او زموږ ټولني ته ستره ډالۍ ده، ځکه په دغه برخه

کې له بده مرغه موږ ډېر پاتې یو، له یوې خوا د کتاب ارزښت هم زموږ په

ټولنه کې دومره نه پېژندل کيږي لکه په نوره نړۍ کې بنايي له همدې امله
بې چاپ ته پام هم نه وي شوی او بل پلو مو د چاپ لړۍ ډېره کمزورې ده.
ملي تحريک چې ځان يې د عمل په ميدان کې ثابت کړی دی، دغه برخې ته
هم پام کړی دی، تشه يې درک کړې ده او خپل ملت ته يې د کتاب د چاپ
ډالۍ ورکړه.

دلته يوه خبره يادول اړين بولم، زموږ د ټولني هغه طبقه چې ليکوالي کوي،
مينه ورسره کوي او د کتاب پر ارزښت پوهېږي تر ډېره پورې امکانات نه
لري، چې خپل کتاب چاپ کړي او خپل فکر تر نورو ورسوي، خو هغه
خلک چې امکانات يې په لاس کې دي او د ليکوال د ارمانونو د پوره کېدو
لپاره کوم خنډ سره نه سي مخ کېدلی ممکن د کتاب له ارزښت بې برخې وي
او يا يې هم دغه تشه نه وي درک کړي.

زه په هېواد کې په نورو گوندونو، تحريکونو، شخصي او نا شخصي ادارو
نځ کوم چې د ملي تحريک په څېر دي د نورو بېلابېلو فعاليتونو سربېره
په فرهنگي ډگر کې کار وکړي، د مرکز تر څنگ دي په بېلابېلو ولايتونو
کې فرهنگي غونډې او علمي سمینارونه جوړ کړي، مشاعرې دي جوړې
کړي، کتابونه دي چاپ کړي او داسې خدمت دي وکړي چې تر اېده پورې
هم دوی پرې يادېږي، هم ټولني، هم ژبې او هم کلتور ته ستره غنی وي.

د مدني مبارزې ځوان وکیل

هسې خو هم زموږ د ټولني خلکو په ننني عصر کې ټولې سترگې ځوانانو ته دي او د خپل اميد لمنې يې ورته غوړولي دي.

هغه څوک چې په دې وروستيو کې ولس ډېر باور پرې کوي، هلمند کې د فعاله ځوانانو په منځ کې يو هم د ولايتي شورا ځوان وکیل بناغلی بشير احمد شاکر دی.

نوموړی مخکې تر دې چې ولايتي شورا ته راسي، هلمند مدني ټولني له لارې يې خپله مبارزه کوله او د دې ولس د حق غوښتلو لپاره يې هر ځای د حق چغې وهلي.

د نوموړي همدغه پاکې مبارزې ولسونه اړ کړل، چې ده ته رايه ورکړي او تر ولايتي شورا يې ورسوي.

دی له هغه وکیلانو له ډلې و چې د ټاکنيزو مبارزو پر مهال يې پيسې مصرف نه کړې بلکې د ولسونو په باور او رايه دې شورا ته راغی.

بناغلی شاکر چې ځوان دی، د هېواد جوړونې او دې ولس په اړه ډېر ښه فکر لري، د نوموړي سره زما د ملگرتيا يوازينی راز هم په دې کې دی چې ټينگ مبارز دی.

د هغه شخصيت بېلابېل اړخونه لري، زړه سوانده دی، د مظلومانو دوست دی، جرأتمند دی او د هر ډول ستونزې په وړاندې د ډغرو وهل چل يې زده دی.

نوموړي په لږ وخت د ډېرو ولسونو زړونه وگټل، تل له خپله وسه اضافه کار کوي، رسنيو کې ډېر راڅرگنديږي، د خلکو د زړونو خبرې کوي او ښه خاصیت يې دا دی چې د لوی لوی چارواکو په وړاندې په زړورتيا خبرې کوي.

د ښاغلي شاکر شخصیت ډېر اړخونه لري، باید ډېرې خبرې پرې وسي، په لنډه باید ووايو چې د کار او عمل سپړی دی، د دغه ډول ځوانانو باید ملاتړ وسي، نور حوصله هم ورکول سي، د هېواد راتلونکی دوی ته گوري. هېواد مو دغه ډول ځوانانو ته اړتيا لري، د فکر او هڅو د غځېدو په هبله يې:

ډېر تفاوت دی په انسان کې د مانا په لحاظ
واړه مشغول دي ځينې ځان ځينې جهان جوړوي

په سعودي عرب کې بې پوښتنې افغانان

خدای ج چې پر خپلو انسانانو ورحمېږي نو بیت الله شریف ته د سفر د تلو امکانات ورته برابر کړي. زه هم د هغه نیکمرغه انسانانو له ډلې وم چې نږدې درې اونۍ وړاندې سعودي عربستان ته د عمرې کولو لپاره ولاړم. له عبادت پرته مې ځان سره دا تصمیم هم نیولی و چې هلته به میشت افغانانو سره وینم او د دوی له ژونده به ځان خبرووم.

کله چې مدینې منورې ته ورغلو، هلته ډېری افغانان اوسېدل، سلگونه افغانانو کورنیو هلته ژوند کاوه. دوی یوه اتحادیه هم درلوده، ما یې مشر پیدا کړ او هلته د دوی پر ژوند، اسانتیاو او ستونزو مې ورسره خبرې وکړې.

خبرو یې ډېر نا هېلی کړم. افغانستان چې د سعودي عربستان سره له پخوا اړیکې لري، زموږ وطن ته له دغه هېواده صحابه کرام راغلي. د اسلام دین یې خپور کړی او حتی د ژوند سره یې هم دلته کابل کې مخه ښه کړې چې یو شمېر صحابه کرام دلته ښخ هم دي.

ما چې د افغانانو له ژونده ځان خبر کړ ډېرې ستونزې یې درلودې لکه هیڅوک چې نه لري. لکه د پوښتنې څوک چې یې نه وي او هر څوک چې څه وغواړي پرې کولی شي.

د دوی یوه لویه ستونزه دا وه چې اقامې (د دوی د اوسېدو جوازونه) د پاکستان له لارې ورکول کېږي. دوی باید پاکستان ته ولاړ شي او هلته دغه ستونزه هواره کړي او خپل کارونه خلاص کړي. یوازې د پخواني ولسمشر حامد کرزي په وخت کې د شپږو میاشتو لپاره یوه پروسه پیل سوه چې اقامې د افغانستان له لارې ورکول کېدې خو دا پروسه بېرته ودرېده.

اوسني ولسمشر محمد اشرف غني هم سعودي عرب کې له ميشتو افغانانو سره ژمنه کړې وه چې د اقامو ياده ستونزه به يې حلوي خو له بده مرغه تر اوسه هيڅ اقدام نه دی سوی.

يوه افغان راته وويل: «زموږ حکومت په دې برخه کې هيڅ توجه نه ده کړې، موږ له ډېرو ستونزو سره مخ يو، د پاکستان حکومت په دې برخه کې ډېر کار کړی دی خپلو خلکو ته.»

د دوی خبرو فکر مند کړم، د سعودي عرب په څېر هېواد چې افغانستان ورسره له پخوا اړيکې لري، حتی روژه او اختر د دوی د محکمې پر اجازه او اعلان کوي خو لا هم هلته زموږ حکومت داسې اړيکې نه دي جوړې کړي چې د افغانانو ستونزې دې هوارې سي.

مدينه منوره کې ميشتو افغانانو هلته د افغانستان له سفارت هم گيڼه کوله. د افغانانو د اتحاديي مسئولينو ويل تر اوسه يې د دوی هيڅ پوښتنه نه ده کړې. د افغانانو پر ستونزو يې سر نه دی گرځولی. حتی افغانان چې سفارت ته ورسې هم وخت نه ورکول کېږي او نه پرېښودل کېږي.

يوه بله مهمه موضوع چې ما درک کړه دا وه چې د سعودي عربستان او پاکستان اړيکې ډېرې ښې وې. د افغانستان سره يې چندانې اړيکې نه وې جوړې. ښايي دا لامل وي يې چې هلته افغانان ستونزې لري او پاکستانيان يې نه لري.

د ملامتی ټوله گوته زموږ حکومت ته نيول کېږي. افغانان چې د نړۍ په ډېری هېوادونو کې ژوند کوي، سعودي عرب هم يو له هغه هېوادونو دی چې ډېر پښتانه پکې ژوند کوي. يا مسافر دي او يا هلته کورونه لري. دوی هلته له ښې ورځې نه اوسېږي، مجبوريت هلته رسولي دي، داسې يو هېواد چې افغانستان ورسره په ډېری مسایلو کې شريک دی، په تېره بيا مذهبي

مشترکات، خو له بده مرغه زموږ اړیکې اوس هم دومره کمزورې دي چې د یو عادي افغان ستونزه نه سې حلولى.

داسې کورنۍ مې هم هلته ولیدې چې خو لسیزې یې هلته ژوند کړی دی خو پام نه دی ورته سوى. یوازې اوسني حکومت نه بلکې پخوانیو حکومتونو هم هلته خنډونه له منځه نه دي وړي.

د خلکو ستونزو. هلته میشتو افغانانو ژوند. د دوی کړاونو. د دوی گیلو چې له حکومته یې کوله، ډېر ناهېلی کړم.

حکومت باید سعودي عربستان کې د افغانانو ژوند ته جدي پام وکړي او هلته د اوسېدو، کاروبار برابرولو، د ځایي حکومت سره د دوی اړیکو جوړولو کې باید هڅې وکړي.

تر ټولو مهمه خبره چې د افغانستان حکومت باید ورته پام وکړي، د سعودي میشتو افغانانو اقامو(هلته د اوسیدو جوازونو) ستونزه ده چې حکومت باید غم وځوري.

پتیاال د هېرولو نه دی

افغانستان یو له هغه هېوادونو دی چې، د گلانو رږول پکې اسان کار دی خو د گلانو روزل ډېر گران تمامیږي، په دې هېواد کې به په ډېر همت او زحمت یو گل وروزي، خو چې د شمېرې وخت یې راشي نو د بې رحمه خزان تر شا داسې لوگري راپیدا شي چې روزل شوی گلاب په ډېرې اسانۍ ورژوي. ارواښاد عبدالقدیم پتیاال یو له هغه گلانو څخه و چې په خپل زحمت او همت پر علم او پوهه زین کړي اس سپور و او د بریالیتوب د میدان له څلورو خواو یې طوافونه کول.

پتیاال هغه ځوان و چې، د شمېرې ورکولو وخت یې و، د هغه د پوهې ونې بېلابېلې څانگې لرلې، هر چا یې له مېوې گټه اخیسته او هر څوک یې په خوند پوهېدل، خو هغه انسان چې د پتیاال د پوهې درخته(ونه) یې نوره مېوې ورکولو ته پرې نه بنوده نو مالومه خبره ده چې، د نوموړي د پوهې مېوه یې نه وه خوړلې.

ارواښاد پتیاال څېړونکی و، کره کتونکی و، لیکوال و، شاعر و، خطاط و او د مظلوم کلک ملگری او د هر ډول ظلم پر وړاندې سخت مبارزو.

پتیاال د کندهار د پوهې او ادب پر اسمان هغه روڼ ستوری و چې د خپلې پوهې پر شغلو یې ډېرې سترگې و برېښولې.

پتیاال شعر لیکه، له شعر سره یې ځانگړې مینه لرله، د کندهار ادبي بنډارونه او د انارگل مشاعره یې توده کړې وه، خپله یې پوخ شعر لیکه، شعر یې مینوال لرل، په خپل شعر د ډېرو مظلومو انسانانو زړونه ټکور

کړي دي، هغه د خپلې خوږې ژبې پښتو سره ځانگړې مینه لرله، کله چې د اطلاعات او کلتور رئیس شو نو په کندهار کې یې ادبي یون پیل کړ، د کندهار ادبي ملگري یې پر یوه ټغر راټول کړل، خپلو ملگرو ته یې د مینې او یووالي درس ورکړ او په دې یې وپوهول چې زړونه څنگه خپلېږي. د پښتو ادب له اسمان دغه پرېوتې ستوري د کندهار د ادب پر ځمکه د خپل زړه پر وینو داسې پنځونې وټوکولې چې ترڅو دا نړۍ وي نو ادبپال به یې له فصل حاصل اخلي.

نوموړی سره له دې چې شاعر و ځوان محقق و، په اوسنیو ځوانو څېړونکو کې پتیا ل ځانگړی ځای لاره، لویه حوصله یې لرله او د څېړنې په برخه کې یې بېلابېل کتابونه او سلگونه مقالې لیکلي دي.

د ((پردېس بېنوا)) په نوم یې د ارواښاد بېنوا پر ژوند او آثارو مستقل کتاب ولیکو، د پښتو ژبې د فلکلور ستر خدمتگار ارواښاد محمد گل نوري پر ژوند او آثارو یې څېړنه وکړه، د ((زریانې)) په نوم یې ناول ترجمه کړ او د ((انکار)) په نوم د زړه پر خوږو خبرو سوي زړونه ټکور کړل.

ارواښاد پتیا ل د اطلاعات او کلتور د ریاست مسؤلیت په لوی بريالیتوب ترسره کړ، له دغې دندې وروسته د کندهار مرستیال والي شو، چې بوختیا یې نوره هم ډېره شوه خو د بوختیاو سره سره یې بیا هم ادبي هڅې فعاله ساتلې او بېلابېلو غونډو ته به یې تگ راتگ کاوه.

کله چې هلمند کې د ارواښاد عبدالروف بېنوا په اړه علمي سمینار جوړ شو نو پتیا ل ورته له کندهاره راغی ما ورته وویل: پتیا ل صیب! امنیتي شرایط برابر نه دي خو بیا هم تاسې سمینار ته راغلاست، هغه په ډېره خوږ انداز راته وویل: ((چې په هلمند کې د ارواښاد بېنوا پر ژوند او فن سمینار جوړېږي او زه رانه شم نو زړه به مې څنگه کرار شي.))

پتیاال رښتیا هم پر پښتو او پښتنو مټین و، هغه د خپلې رسمي دندې پر مهال په کندهار کې د بېلابېلو لیکوالانو او شاعرانو لښکونو کتابونه چاپ کړل او په خپل دغه بې مثالو خدمت یې د پښتو ادب لمن له ډېرو مرغلو ډکه کړه.

که د پتیاال د ادبي شخصیت پر ځمکه مزل وکړو شاید پکې ورک شو، هغه په خپل کم عمر کې ډېره څه وپنځول، چې هر چاته د لمر پشان روښانه دي. دغه تاند ځوان یوازې پر شاعری، لیکوالۍ، څېړنې، ژباړې، خطاطۍ او انځورگرۍ بسنه ونه کړه، بلکې د سیاست په ازغن ډگر کې هم قدم کېښود، ددې هېواد حالت یې وشنل، کندهار ولایتي ادارې ته یې په خپلې غښتلې مفکورې بېلابېلې طرحې وړاندې کړې او ددې هېواد د سیاسي حالت د روښتیا لپاره یې بې مثالو کارونه وکړل.

عبدالقدیم پتیاال یو خوږ شخصیت درلوده، که به پنځه دقیقې ورسره څوک کښېناست نو د دغه د شخصیت له خوږو به یې حتما یو څه له ځان سره اخیستل، د هغه دنده د هېواد په لار او بر کې مینه خپرول ول، خو دا چې زموږ په ټولنه کې د مینې خپرېدل بدله وینه ده نو دغه خوږ ځوان په بدن کې لا د ځوانۍ وینه په جوش او خروش وه، ددې هېواد ډېری بچیان یې د پوهې انرژۍ ته خپلې هېلې غوړولې وې، خو د پوهې د بڼې دغه بې مثالو ونه د خزان بې رحمه بادونو ورپېله د نورې مېوې توان یې ترې واخیست.

د ارواښاد پتیاال د پوهې ونه وچه وشوه، خو دغه ونې داسې مېوې ټولنې ته ورکړې دي چې تر قیامتو به یې خلک پر خوږو نه مریږي، د هغه اثار، لیکنې او شاهکارونه به ژوندي وي، د هغه یادونه خاطرې به ژوندۍ وي او بالاخره لوی کندهار به تل پتیاال ژوندۍ بولي.

د پتیاال د فکر د خوږېدو په هېله!

۲۲/۱۰/۱۳۹۳

گلالي ماشومان او ختر

کله چې اختر راوسپړي نو تر ټولو لومړی راته خپل ماشومتوب راياد سي، چې ماشومان و نو اختر ته به ډېر خوشاله کېدلو، خوښی به مو کولې، ساتيري به مو کول.

خو کله کله ځيني ساتيري ماشوم ته په زیان تماميږي، ډول ډول خطر ونه ورسره مخ وي، مور چې ماشومان و د بابو صيب لمبې په نوم به مو د اختر په شپه يوه لوبه کوله چې ډير خس و خشاک به مو راټول کړل، لويه غونډۍ به مو ترې جوړه کړې وه بيا به د اختر په شپه اور ورته اچول کېده ټول ماشومان به ترې راټول و، دغه اور به ځيني وخت ماشومانو ته خطر و، يا به ددوی پښې لاسونه پکې وسوځېدل يا به يې لمن اور واخيست، خو هغه ساده وخت و، څوک نه پوهېدل.

دغه ډول نور ډېرې سيمه ييزې لوبې وې چې ماشومانو به کولې او خطرناکې به وې.

په اوس زمانه کې پټاکی او دې ورته نور توکي چې ماشومان یې اخترونو کې رانیسي او خپل سات پرې تېروي تر ډېره خطرناک دي، مور او تاسې عملاً ولیدل چې ډېری ماشومانو ته زیانمن تمام سول.

په دې اړه لومړی رسنۍ مکلفې دي چې کور کې پلرونو، مېندو ته عامه پوهاوی ورکړي، چې اختر کې خپله هم ماشومانو ته دغه شیان وانخلي او ماشومان هم پرې نه ږدي چې دغه شیان رانیسي.

گلونو ماشومانو ته مې پېغام دادی چې اختر کې مو خپلې خوشالۍ او ساتېرۍ وکړئ خو له خطرناکو لوبو او خطرناکو ساتېریو ځان وساتئ، ددې ترڅنګ گلونه ماشومان دې خپلې روغتیا ته هم پام وکړي، هم دې مور او پلار خپلو نازکو ماشومانو ته پوره پام وکړي، دوی پرې نه ږدي چې اختر کې ډېر خوراکونه وکړي، خدای ج مه کره ناروغ نه سي.

ماشوم مو راتلونکی دی، په اوسني وخت کې خپل ماشومانو باید په هر څه خبر کړو، د ډېرو شیانو په اړه دوی ته مالومات ورکړو، د دوی ذهنیتونه باید وروزو، ترڅو د دغه ډول خطرونو څخه خوندي و اوسي.

لړليک

- سرليک ..... مخ
- د زړه او اوزونه ټولگه سوه ۱
- زما خبرې ۲
- افغان سوله بيه نه لري ۴
- پر مور قیامت دی ۷
- په افغانستان کې د امریکا ژوبل سیاست! ۱۱
- بيده لا وژل کېږو!!! ۱۵
- تبليغات که واقعي جگړه ؟ ۱۹
- د حکومت بدیل لرو خو د نظام بدیل نه لرو ۲۳
- د روسانو ماتې که د سیمې بریا؟ ۲۶
- د عدم تشدد پر مرکز د تشدد ډک برید ۳۰
- د یو بل ته گوته پر ماشه ورونو میندې پر یوه ټغر ۳۳
- سیاست که مسخري؟؟ ۳۶
- زور دولت او اوسنی هلمند ۳۹
- شخصیت جوړونه په مادیاتو کې که په معنویاتو کې؟ ۴۳
- ازاد د مدني مبارزې رښتیني څېره ۴۵
- عمومي سړک او د چارواکو موټریز کاروان ۴۸
- کیسې گتیل د مردانو کار دی ۵۲
- مدني ټولنې باید تعریف شي ۵۶
- ملي ارزښتونه او د چارواکو لوبه ۶۰

- ۶۴ ..... ملي لوبدله که ملي تېغر؟
- ۶۹ ..... وينا که عمل؟
- ۷۲ ..... هلمند کې د معاصر ادب مخکښ
- ۷۵ ..... د يووېشتمې پېړۍ څلور مخکښ شاعران
- ۸۹ ..... د سبا پلاران
- ۹۲ ..... د هلمند کوچنۍ اختر
- ۹۷ ..... د هلمند ستوری
- ۱۰۳ ..... هلمند کې د قلم اتل او مبارزې سرلاری
- ۱۰۷ ..... د قيس هاشمي شاعري او د اوسنۍ ټولنې انځور
- ۱۱۲ ..... د غزل په اننگو کې دويم ځلاند انسان
- ۱۱۸ ..... فېسبوک او ټولنه
- ۱۲۱ ..... ولس ته د خپلواکۍ مبارکۍ او د وخت مشرانو ته پېغور
- ۱۲۴ ..... د مبارزې پاچا
- ۱۲۷ ..... ملت ته د ملي تحریک ډالی
- ۱۳۰ ..... د مدني مبارزې ځوان وکیل
- ۱۳۲ ..... په سعودي عرب کې بې پوښتنې افغانان
- ۱۳۵ ..... پتیاال د هېرولو نه دی
- ۱۳۸ ..... گلالي ماشومان او اختر

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک په هلمند کې د ملي تحریک له ولایتي خانګې څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دالړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دالړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا ددې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې ددې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنگي مینه

د افغانستان ملي تحریک

د زره اوازونه

(د بېلابېلو لیکنو ټولګه)

سردار محمد همدرد
۱۳۹۴ لمريز کال

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۱۰۹

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**